

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
UNIVERSITY OF PELLOPONNESE

ΤΜΗΜΑ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ : ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΑΝΑΛΥΣΗ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕ ΘΕΜΑ :

***«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ , ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ
ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ – ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΥΦΕΣΗΣ »***

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΛΟΥΤΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ , Α.Μ. : mea 10031

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΛΙΑΡΓΚΟΒΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΧΡΟΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ : ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2013

©Copyright Ιανουάριος 2013

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή γράφηκε και παραδόθηκε προς εξέταση , σε μια χρονική περίοδο (1^ο τρίμηνο του έτους 2013) , στην οποία οι καιροί είναι δύσκολοι, μα και ενδιαφέροντες . Η οικονομική κρίση του έτους 2008 , συνεχίζεται έως σήμερα , δηλαδή πέντε (5) έτη μετά , στη διάρκεια των οποίων η συζήτηση για την οικονομία και την κρίση άνοιξε για τα καλά. Το θέμα που προσπαθεί να καλύψει η παρούσα Διπλωματική Εργασία αφορά στην έννοια της οικονομικής κρίσης και στις επιλογές Προσαρμογής ή Αντίδρασης σε αυτήν .

Όλοι όσοι συνέβαλλαν στην υλοποίηση της παρούσας εργασίας, άτομα , συνάδελφοι ή φορείς , έχουν τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου.

Τις θερμές μου ευχαριστίες επίσης έχουν ο κ. Λιαργκόβας Παναγιώτης , ως επιβλέπων καθηγητής , τα μέλη της τριμελούς επιτροπής , όχι μόνο για το ενδιαφέρον τους κατά την εξέταση, αλλά και για την προσπάθεια που έκαναν να μας χαρίσουν γόνιμα ακαδημαϊκά χρόνια στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική Ανάλυση .

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή είναι αφιερωμένη στον καθηγητή μου στις Προπτυχιακές Σπουδές κ. Χατζηκωνσταντίνου Γεώργιο , καθώς επίσης και σε όλους τους νέους οικονομολόγους .

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ. 5
● ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 7
● ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Κρίση στην Οικονομία	σελ. 9
1.1 Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και η Φύση της Οικονομικής Επιστήμης	σελ. 9
1.2. Τα Είδη των Κρίσεων στην Οικονομία	σελ. 11
1.3 Το Νεοφιλελεύθερο Μοντέλο της Οικονομίας και οι Οικονομολόγοι της Προσφοράς	σελ. 12
1.4 Η Μετακεϋνσιανή Κριτική στον Ανορθολογισμό του Νεοκλασικού Υποδείγματος και οι Οικονομολόγοι της Ζήτησης.	σελ. 21
1.5 Συμπεράσματα για το κεφάλαιο 1	σελ. 46
● ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Διεθνής Επιχειρηματικότητα – Προσαρμογή / Αντίδραση στην Κρίση	σελ. 49
2.1 Το Διεθνές Επιχειρηματικό περιβάλλον	σελ. 49
2.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Α.Ξ.Ε.)	σελ. 51
2.3 Κίνδυνοι (H.F.O.S.) vs Επιχειρηματικότητας	σελ. 55
2.4 S.W.OT. – P.E.S.T. Analysis	σελ. 57
2.5 Σκέψεις για το κεφάλαιο 2.	σελ.59
● ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ελληνική Οικονομία και το Ελληνικό Ζήτημα.	σελ.61
3.1 Στοιχεία Νεοελληνικής Οικονομικής Ιστορίας	σελ. 61
3.2 Οικονομική Πολιτική στη Σύγχρονη Ελλάδα	σελ. 65
3.3 Το Ελληνικό Ζήτημα	σελ.71
3.4 Ένα Ελληνικό case – study από το μέλλον	σελ.75
3.5 Στρατηγικές επιλογές για το μέλλον.	σελ. 85
● ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Συμπεράσματα	σελ. 92
4.1 Αντί Επιλόγου	σελ. 92
Βιβλιογραφία	σελ. 96

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εργασία « Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις και Δυνατότητες Προσαρμογής – Αντιδράσεις των διεθνών και εγχώριων επιχειρήσεων στη φάση της οικονομικής ύφεσης » προσπαθεί να καλύψει το διαχρονικό ζήτημα στην Οικονομική Επιστήμη των Οικονομικών Κύκλων που συνδέονται από Οικονομικές Κρίσεις , συνδέοντάς το με την με την σύγχρονη πραγματικότητα και τις διαθέσιμες επιλογές σε θεωρητικό / πρακτικό επίπεδο για να ξεπεραστεί η φάση της ύφεσης. Οι επιλογές αυτές εκφράζονται μέσα από τις Οικονομικές Πολιτικές των Κρατών αλλά και από την στρατηγική των Επιχειρήσεων.

Σκοπός της εργασίας είναι να οριοθετήσει εννοιολογικά τις Οικονομικές Κρίσεις , να προσδιορίσει την Γενεσιουργό Αιτία τους , να αναδείξει τις διαφορετικές Σχολές Σκέψης σχετικά με το ζήτημα.

Επίσης προσπάθεια γίνεται να αναδειχθεί η Διεθνής Επιχειρησιακή Πρακτική, σε ένα τέτοιο περιβάλλον ύφεσης , να φωτιστούν νέες επιχειρησιακές πρακτικές , αλλά και νέες Μορφές Οργάνωσης και Διοίκησης.

Μεγάλο μέρος της εργασίας αφιερώνεται στο «Ελληνικό Ζήτημα» μέσα από αναδρομές σε στοιχεία Νεοελληνικής Οικονομικής Ιστορίας, δομικές αδυναμίες / συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελληνικής Οικονομίας και των εγχώριων επιχειρήσεων καθώς αναζητούνται δρόμοι προσαρμογής .

Στο συμπέρασμα η εργασία συνδέει την Διεθνή Κρίση με το Ελληνικό Ζήτημα, καθώς και το ρόλο της Οικονομικής Επιστήμης αναφορικά με τα δύο παραπάνω φαινόμενα.

INTRODUCTION

“International Financial Crises and Adaptation – Reaction Potentials of International and Domestic enterprises during financial depression ” project / assignment endeavours to cover the longterm / classical issue of the Economical Cycles in Economics which are accompanied by Financial Crises, connecting it with the synchronized reality and the available choices in theoretical / practical level so as the phase of depression to be surpassed. These choices are expressed not only through the nations’ economic politics but also through the enterprises’ strategies.

The aim of this project is to conceptually delineate the Financial Crises, demarcate their proximate cause, designate the variant through faculties regarding the issue.

Furthermore, attempts are made in order for the International Business Practice to be worked out to such a depression environment, the new business strategier to be enlightened and new forms of Organization and Administration to be formed as well.

A significant part of this project is devoted to the “Greek Affair” through historical flashbacks to (issue) clues of Current Greek Economic History, Structural weaknesses / relatively advantages of the Greek Economy and the domestic enterprises, as well as ways of adjustment / adaptation are inquired.

In concussion, the project relates the International Crises to the Greek Affair, along with the role of Economics regarding the two before mentioned economic phenomena.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι σελίδες που ακολουθούν προσπαθούν να διαπιστώσουν εμμέσως τη σχέση μεταξύ Μακροοικονομικού και Μικροοικονομικού επιπέδου στην οικονομία. Το Μακροοικονομικό επίπεδο εκφράζεται με τον όρο Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις , εμπεριέχεται σε κρατικές Οικονομικές Πολιτικές , οι οποίες διαμορφώνουν το περιβάλλον , αλλά και το πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων (οι οποίες εκπροσωπούν την Μικροοικονομία). Το αποτέλεσμα της τομής / συνάντησης Μακρο – Μικροοικονομίας γίνεται αντιληπτό διαισθητικά , αριθμητικά , κοινωνικά , ακαδημαϊκά , από τις κοινωνίες , τα πανεπιστήμια, τις αγορές , τους καταναλωτές .

Σκοπός της εργασίας είναι να αναζητήσει, με κριτικό βλέμμα αν οι Οικονομικές Κρίσεις προκαλούνται από λάθη που γίνονται σε Μακροοικονομικό Επίπεδο (Μοντέλο οργάνωσης Οικονομικών Διεθνώς , Άστοχες Νομισματικές Πολιτικές , Δημοσιονομικοί Εκτροχιασμοί) ή αν η αδυναμία εξέλιξης των επιχειρήσεων και προσαρμογής τους στο Διεθνές Περιβάλλον είναι η αιτία για την συνεχιζόμενη ύφεση.

Ειδικό κεφάλαιο της εργασίας αφιερώνεται στην Ελληνική Οικονομία , όπου αναζητείται το αν αυτή τροφοδοτείται από την Διεθνή / Ευρωπαϊκή Κρίση ή αν αντίστροφα η ίδια τροφοδοτεί αρνητικά το συνεχιζόμενο περιβάλλον ύφεσης και ανασφάλειας που επικρατεί στις Διεθνείς Αγορές Χρήματος αλλά και την Πραγματική Οικονομία της Ευρωζώνης.

(κεφαλαίο 1) Η σχέση Μακρο / Μικρο Οικονομίας αποτελεί ξανά την καυτή πατάτα στο χώρο της Οικονομικής Θεωρίας . Σε αυτήν την διαμάχη μεταξύ των σχολών της Προσφοράς και της Ζήτησης , δεν έχει ακόμα ψύχραιμα αποτυπωθεί η επιστημονική αλήθεια. Η αλήθεια εδώ είναι πολύπλοκη, πολυδιάστατη , συχνά αμφιλεγόμενη και πάντως σίγουρα όχι απόλυτη και αποκλειστικά δογματική.

Μεθοδολογικά στην παρούσα εργασία τα ανωτέρω ζητήματα θα προσεγγιστούν μέσα από εννοιολογικούς προσδιορισμούς και τα όριά τους , με ανάλυση των θεωριών περί Διεθνών Κρίσεων και των αιτιών εμφάνισής τους, με εμπειρικά δεδομένα, με αναζήτηση της αληθινής φύσης της Οικονομικής Επιστήμης . Απουσιάζει η μέθοδος των οικονομετρικών μετρήσεων.

(Κεφάλαιο 2) Για την περιγραφή των επιχειρησιακών πρακτικών παρουσιάζονται στρατηγικές, εργαλεία , Μοντέλα (βαρύτητας), τρόποι αντίδρασης των επιχειρήσεων σε Μικροοικονομικό Επίπεδο την ώρα που το Μακροοικονομικό

Επίπεδο καταρρέει. Γενικότερα περιγράφεται ο τρόπος λειτουργίας του Διεθνούς Επενδεδυμένου Κεφαλαίου .

(Κεφάλαιο 3)Για το Ελληνικό Ζήτημα χρησιμοποιείται η πρόσφατη Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας ως προπομπός της σημερινής κατάστασης. Παρουσιάζονται επίσης τρόποι αντίδρασης / προσαρμογής στο σημερινό υφεσιακό περιβάλλον μέσα από case studies σύγχρονων κλάδων της Ελληνικής Οικονομίας.

(Κεφάλαιο 4)Στο τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας , με την προσδοκία πως οι κατέχοντες την οικονομική θεωρία έστω και αν είναι αντίθετοι με την ουσία της εργασίας, θα ανακαλύψουν κάτι ενδιαφέρον στις σελίδες της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 :ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και η Φύση της Οικονομικής Επιστήμης .

Ο χρόνος , η εποχή , η επανάσταση της τεχνολογίας, η ίδια η ζωή μέσω της φυσικής ισορροπίας αλλάζει τα πάντα. Η εξελικτική αυτή διαδικασία που συντελείται σταθερά αιώνες πριν την εμφάνιση του ανθρώπινου είδους , αποτελεί το μυστήριο της ζωής . Ένα μυστήριο που ο άνθρωπος αντιμετώπισε αρχικά με την φωτιά, ύστερα με τον κοινό νου (τη λογική) και κατέληξε στην επιστήμη για να βελτιώσει τις συνθήκες παραμονής και διαβίωσης του στον πλανήτη . Οι επιστήμες από σκοπού τους είναι ανθρωπιστικές , γεννήθηκαν για να συμβάλλουν στην εξήγηση του κόσμου, αλλά και για να φέρουν καλύτερη προοπτική για το μέλλον.

Οι επιστήμες εξελίσσονται , επαναστατούν, αλλάζουν τον κόσμο όπως τον ξέραμε 100 χρόνια πριν.

Οι κοινωνικές επιστήμες στοχάστηκαν την πρόοδο του ανθρώπου , οι μαθηματικές την υπολόγισαν σε αριθμητική κλίμακα , οι τεχνολογικές επιστήμες της έδωσαν υλική υπόσταση. Όλες κατά καιρούς αμφισβητήθηκαν, πολεμήθηκαν από το σκοταδισμό, αντιμετώπισαν την συντηρητική φύση των κοινωνιών, απογοήτευσαν την ελπίδα πως όλα θα επιλυθούν από αυτές . Όλες όμως προσέφεραν στην πρόοδο του ανθρώπινου είδους και της κοινωνίας , μέσα από ένα πλαίσιο εξήγησης των φυσικών νόμων, μέσα από επιστημονικούς νόμους, κανόνες και αξιώματα.

Μέσα σε αυτές και η Οικονομική Επιστήμη, η οποία σε συνθήκες Οικονομικής Κρίσης, αμφισβητείται έντονα.

Η φύση της Οικονομικής Επιστήμης είναι δύσκολο να προσδιορισθεί μονοσήμαντα . Είναι κοινωνική, αφού μελετά την ανθρώπινη συμπεριφορά κατά τις παραγωγικές διαδικασίες και τις οικονομικές συναλλαγές .Είναι μαθηματική , αφού βασικά εργαλεία της είναι η στατιστική , τα μαθηματικά, η οικονομετρία. Υπηρετείται από την τεχνολογία και την παγκόσμια δικτύωση του πλανήτη . Επηρεάζεται από την ψυχική ιατρική και την ψυχολογία (" *Η οικονομία είναι κατά το ήμισυ ψυχολογία*", είπαν μεγάλοι στοχαστές).

Η πολύπλοκη και συχνά αντικρουόμενη φύση της Οικονομικής Επιστήμης , καθώς και η σχετική νεότητά της, σε συνδυασμό με την τελευταία (πολλοστή μέσα στον τελευταίο αιώνα) Διεθνή Οικονομική Κρίση, γεννά ερωτήματα στους

πολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, ακαδημαϊκούς χώρους για την συμβολή της σε ένα καλύτερο αύριο.

Τι ξέρουμε για την Οικονομική Επιστήμη ? Μελετά την ανθρώπινη συμπεριφορά σε σχέση με τα ζητήματα της παραγωγής, διανομής και ανάπτυξης, τις δυσκολίες που προκύπτουν από την λειτουργία της οικονομίας και τις λύσεις που μπορούν να προταθούν για την επίλυση των ανωτέρω ζητημάτων.

Ξέρουμε επίσης πως η οικονομική δραστηριότητα από την παραγωγή στη διανομή και από εκεί ίσως στην Ανάπτυξη χαρακτηρίζεται από διακυμάνσεις ή αλλιώς οικονομικούς κύκλους . Περίοδοι με ανοδική πορεία της οικονομίας διακόπτονται από κρίσεις τις οποίες ακολουθεί υφεσιακή περίοδος (1929-1930) μέχρι την ολοκλήρωση της κυκλικής αυτής πορείας.

Η φάση της κρίσης στην Οικονομία , ξεκινά συνήθως με την κατάρρευση της αγοράς , είτε σε χρηματοπιστωτικό επίπεδο όπως συνέβη το 2008 , είτε από εξωτερικά γεγονότα όπως ένας πόλεμος. Η διαδικασία παραγωγής δυσκολεύει , το κόστος αυξάνεται , οι αγορές χρήματος μειώνουν τα ανοίγματά τους, οι σχετικές τιμές αυξάνουν σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημα. Η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες αποκτά στενούς εισοδηματικούς περιορισμούς και εμφανίζονται διαδικασίες αυστηρότερου πιστωτικού ελέγχου.

Το μέγεθος και οι αιτίες της κρίσης στην οικονομία προσδιορίζουν ουσιαστικά και το βάθος της ύφεσης. Η περίοδος της ύφεσης χαρακτηρίζεται από εκτεταμένη ανεργία, έλλειψη επενδύσεων, ανεπαρκή ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών, διάλυση της κοινωνικής σταθερότητάς. Οι επιχειρήσεις προσαρμόζουν σε χαμηλότερο επίπεδο την παραγωγή τους και η οικονομία έχει αχρησιμοποίητη ή πλεονάζουσα παραγωγική δυναμικότητα. Το επιχειρηματικό κλίμα δεν είναι ευνοϊκό για την ανάληψη επενδύσεων και το μέλλον φέρει απαισιόδοξες σκέψεις. Επιχειρήσεις διακόπτουν την λειτουργία τους ή μεταφέρουν τις δραστηριότητές τους σε άλλα κράτη. (Θ. Γεωργακόπουλος - 1982)

1.2 Τα είδη των Κρίσεων στην Οικονομία.

Κρίσεις Πρώτης Γενιάς . Εμφανίστηκαν στο Μεξικό και την Αργεντινή (1978 - 1981) και μελετήθηκαν από τον Π. Κρούγκμαν, σύμφωνα με τον οποίο όταν η ασκούμενη πολιτική δεν είναι συνεπής με την διατήρηση συστήματος σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας, η οικονομία θα αντιμετωπίσει κερδοσκοπικές επιθέσεις.

Κρίσεις Δεύτερης Γενιάς . Εμφανίστηκαν στην Ευρώπη (1990) και χαρακτηρίζονται “ αυτοεκπληρούμενες ,, , αφού υποθέτουν πως ακόμα και αν τα βασικά οικονομικά μεγέθη είναι συνεπή με την διατήρηση συστήματος σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας, η οικονομία θα δεχθεί κερδοσκοπική επίθεση. Αυτή εκδηλώνεται όταν οι αγορές σταθμίζουν ως σημαντική την πιθανότητα η νομισματική οικονομική πολιτική να γίνει πιο επεκτατική μετά την σταθερή ισοτιμία..

Κρίσεις Τρίτης Γενιάς. Εμφανίστηκαν μετά την κρίση του 1997 – 1998 στις ασιατικές οικονομίες. Αφετηρία τους υπήρξε η υποτίμηση του νομίσματος της Ταϊλάνδης, η οποία υιοθετήθηκε από την Μαλαισία, τη Ν. Κορέα και κλόνισε την εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. (Λιαργκόβας - 2010)

Η Κρίση του 2008 – 2013. Εμφανίστηκε στις Η.Π.Α. το 2008 μετά την κατάρρευση στη χρηματαγορά, της Lehman Brother's, ως αποτέλεσμα της έκθεσης της οικονομίας των Η.Π.Α. σε σύνθετα υβριδικά χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Η ιστορική ακολουθία θα καταγράψει ψύχραιμα στο μέλλον αν η κρίση του 2008 αποτελεί μέρος ενός Οικονομικού Κύκλου ή ένα σύγχρονο Κράχ (και τέλος εποχής).

Πάντως προς το παρόν (2012) :

- Στην Ιρλανδία και την Ισπανία η «πυρκαγιά» κατέστρεψε την αγορά ακινήτων, πριν πάρει αμπάριζα το τραπεζικό σύστημα.
- Στην Αμερική, στη Βρετανία ακόμα και στη Γερμανία, πρώτα κήηκαν οι τράπεζες .
- Στην Ελλάδα η «φωτιά» ξεκίνησε στο Λογιστήριο του Κράτους , απ' όπου το δημόσιο χρέος λειτούργησε σαν το προσάναμμα που μεταφέρει τις φλόγες στην υπόλοιπη οικονομία και βεβαίως στις τράπεζες.
- Σε αναδυόμενες οικονομίες όπως η Βραζιλία , η κρίση πήρε τη μορφή χιονοστιβάδας κεφαλαίων που έσπευσαν στις χώρες αυτές, ζητώντας καταφύγιο από την καταρρέουσα Δύση, με αποτέλεσμα την ανατίμηση των νομισμάτων τους , την μείωση των εξαγωγών, τη δημιουργία επίφοβης φούσκας στην αγορά ακινήτων.(Βαρουφάκης-2012)

1.3 Το Νεοφιλελεύθερο Μοντέλο Οικονομίας και οι Οικονομολόγοι της Προσφοράς.

Στην οικονομική ιστορία εμφανίστηκαν και εφαρμόστηκαν κατά καιρούς διάφορα μοντέλα οργάνωσης και σχεδιασμού της οικονομίας. Από τον οικονομικό Φιλελευθερισμό του Adam Smith, στην κομμουνιστική οργάνωση της οικονομίας του Marx, τον Ευρωπαϊκό σοσιαλισμό, την ήπια εφαρμογή Κεϋνσιανών πολιτικών για την απασχόληση έως το συγκεντρωτικό κινεζικό μοντέλο νεοκαπιταλισμού (την τελευταία δεκαετία). Το μοντέλο όμως που σταδιακά επιλέχθηκε ως το πιο κατάλληλο και εφαρμόζεται έως και σήμερα από την πλειοψηφία των χωρών του λεγόμενου “δυτικού,, ή “ανεπτυγμένου,, κόσμου είναι το Νεοφιλελεύθερο Μοντέλο.

Κύριοι εκφραστές του είναι ο Milton Friedman και οι Μονεταριστές . Διδάσκεται ως η τρέχουσα θεωρία της οικονομικής ορθοδοξίας και εκπροσωπείται ακαδημαϊκά (και όχι μόνο) από τους οικονομολόγους της προσφοράς. Η εφαρμογή του άρχισε την περίοδο 1989 – 1990 και συνέπεσε με την κατάρρευση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη, αλλά και την εμφάνιση της παγκοσμιοποίησης .

Είναι τέτοια μάλιστα η αποδοχή του, που όλες οι χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλόκ, οι Ασιατικές οικονομίες και κάποιες από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής με λίγα λόγια οι “αναπτυσσόμενες ,, οικονομίες (οι χώρες εκτός του Αγγλοσαξονικού Προτύπου), έσπευσαν να μετασχηματιστούν προκειμένου να εναρμονιστούν με το Νεοκλασικό ή Νεοφιλελεύθερο Μοντέλο (Οικονομικά της Μετάβασης).

Οι οικονομολόγοι της Προσφοράς / Αγοράς βασίζουν την θεωρία τους στο σύστημα των αυτορρυθμιζόμενων αγορών αξιώνοντας μια σειρά από παραδοχές .

Οι παρεμβάσεις στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων , προϊόντων και εργασίας πρέπει να αίρονται . Έτσι θα δημιουργηθεί ελεύθερος ανταγωνισμός και οι αγορές θα ισορροπήσουν αβίαστα εκεί όπου η προσφορά θα συναντήσει τη ζήτηση. Η αυτορρύθμιση των αγορών χωρίς έξωθεν παρεμβάσεις , θα προσδώσει μακροοικονομική ισορροπία στην οικονομία, βέλτιστη αξιοποίηση των παραγωγικών συντελεστών του κεφαλαίου και της εργασίας και σύγκλιση των τιμών των προϊόντων και των υπηρεσιών .

Τα ανοικτά σύνορα , η ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας , το διαδίκτυο και η στοχευμένη χρήση της τεχνολογικής εξέλιξης θα ενώσουν τις οικονομίες στο σύστημα της παγκόσμιας αγοράς , αφού οι επιμέρους αγορές θα ομογενοποιηθούν .

Στο Νεοφιλελεύθερο Μοντέλο οργάνωσης το Κράτος πρέπει να μειωθεί με α) την ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων και υποδομών, β) την δραστική μείωση της φορολογίας στις επιχειρήσεις, γ) την συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους ως μέσω επίτευξης Δημοσιονομικής Πειθαρχίας.

Με απλά λόγια ο παραμερισμός του ρόλου του κράτους στην οικονομία τονώνει τον Ανταγωνισμό στην Αγορά σε όλα τα επίπεδα (επιχειρήσεις, αγορά εργασίας, αγορά χρήματος, κράτη και υπερεθνικοί οργανισμοί). Ο Ανταγωνισμός με την σειρά του συντελεί στην αποτελεσματικότερη κατανομή πόρων / κεφαλαίων / παραγωγικών συντελεστών στην οικονομική δραστηριότητα, στην αύξηση της κερδοφορίας, στην επενδυτική γονιμότητα, άρα τελικά στην Μεγέθυνση της Οικονομίας. Δηλαδή επιτυγχάνεται αύξηση των παραγόμενων αγαθών / υπηρεσιών (ποσοτικά και ποιοτικά), αύξηση του παραγόμενου πλούτου (Α.Ε.Π.) που αυξάνει τις αποδόσεις των ορθολογικών επενδύσεων και επιστρέφει στις κοινωνίες (νοικοκυριά) κοινωνικό μέρος (μέσω των μισθών και της πληρότητας στην επιλογή προϊόντων / υπηρεσιών).

Το ζήτημα της Διανομής του παραγόμενου οικονομικού προϊόντος που αναφέρθηκε πριν, επιλύεται με κριτήρια αποδοτικότητας, ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας. Διαμορφώνεται έτσι ένα περιβάλλον ανάπτυξης που βελτιώνει τους οικονομικούς / κοινωνικούς δείκτες και εγκαθιδρύει ευημερία, ασφάλεια και αισιοδοξία για το μέλλον.

Όποιες αδυναμίες ή στρεβλώσεις παρουσιαστούν κατά την ανωτέρω περιγραφόμενη αλληλουχία οικονομικών δραστηριοτήτων και διεργασιών θα διορθώνονται από την ορθολογικότητα των διεθνών αγορών και την ικανότητά τους να “αυτορρυθμίζονται,, να ισορροπούν δηλαδή οι δυνάμεις της αγοράς στο άριστο σημείο (ακαδημαϊκή κληρονομιά του Adam Smith “το αόρατο χέρι,,).

Το Νεοκλασικό Υπόδειγμα της Παγκόσμιας Αγοράς απαιτεί την εναρμόνιση των οικονομιών των χωρών στα πρότυπά του. Υποθέτει πως αργά ή γρήγορα οι αγορές θα ομογενοποιηθούν μέσα από την διαδικασία μετασχηματισμού τους σε ανοιχτές οικονομίες και θα επιλέξουν το “δικό της,, βέλτιστο Μοντέλο. Αυτό γιατί, το Μοντέλο υποθέτει πως υπάρχει και εφαρμόζεται πλήρης ελευθερία στη διακίνηση κεφαλαίων, επιχειρηματικών προσπαθειών, εργατικού δυναμικού, έως ότου αξιοποιηθούν άριστα οι συντελεστές της παραγωγής και της επένδυσης, διαμορφώνοντας έτσι επενδυτικές συνθήκες αριστοποίησης των κερδών.

Η διαδικασία αυτή περιγράφεται από τα οικονομικά της Μετάβασης. Στην παρούσα διατριβή αναφέρονται και περιγράφονται τρία Μοντέλα Μετάβασης (κατά το Νεοκλασικό Πρότυπο) :

1^ο Μοντέλο : Απότομη Μετάβαση ή Θεραπεία Σοκ (Λιαργκόβας - 2010).

Η βασική Υπόθεση του 1^ο Μοντέλου είναι πως οι οικονομίες της Μετάβασης είναι σε τόσο άσχημη κατάσταση ώστε απαιτούνται σκληρά προγράμματα λιτότητας (υποτίμηση του νομίσματος – απόλυτη δημοσιονομική προσαρμογή), προκειμένου να μπει μια λογική σειρά στην οικονομία (επείγοντα προβλήματα – άμεση δράση).

Τα μέτρα σταθεροποίησης της οικονομίας στοχεύουν στην ορθολογική προσαρμογή της οικονομίας κατά το “ορθόδοξο,, Νεοκλασικό Πρότυπο και ψηφίζονται από νεοεκλεγμένες κυβερνήσεις. Εφαρμόστηκε σε χώρες του πρώην ανατολικού Μπλόκ , μετά την κατάρρευση του Κομμουνισμού. Χώρες εφαρμογής του στις αρχές της δεκαετίας του 1990 υπήρξαν οι Πολωνία , Τσεχοσλοβακία, Βουλγαρία, Ρωσία και Αλβανία.

Το 1^ο Μοντέλο Μετάβασης έχει το πλεονέκτημα πως η ύφεση και η μείωση της παραγωγής είναι σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, ενώ η προσαρμογή γίνεται σχετικά γρήγορα.

Το Μοντέλο της Μετάβασης με Σοκ στην οικονομία μειονεκτεί στα εξής : Προκαλεί υψηλή ανεργία, υψηλό πληθωρισμό και οικονομική αστάθεια. Επίσης οδηγεί γρήγορα σε πολιτική αστάθεια, αδύνατες κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις ή πολυκομματικούς κυβερνητικούς σχηματισμούς καθώς εντείνει τις κοινωνικές αντιδράσεις / αναταραχές , αλλά και συγκεντρώνει χαμηλή στήριξη από ξένες κυβερνήσεις και από το διεθνές κεφάλαιο (αδυναμία έκδοσης ομολόγων – απουσία αμέσων ξένων επενδύσεων). (Λιαργκόβας - 2010)

2^ο Μοντέλο : Σταδιακή Μετάβαση ή Ήπια προσαρμογή (Λιαργκόβας - 2010).

Το Μοντέλο της Ήπιας Προσαρμογής υποθέτει πως αρχικά χρειάζονται οικονομικές , θεσμικές , πολιτικές και ιδεολογικές δομές πριν την φιλελευθεροποίηση της οικονομίας .

Απαιτείται έστω μια ελάχιστη κοινωνική συμφωνία ή έστω κοινωνική σιωπή πριν τη μετάβαση, αφού είναι στρατηγικό λάθος να απελευθερωθούν οι τιμές από την κρατική προστασία, να κυμανθούν ελεύθερα οι συναλλαγματικές ισοτιμίες , να ιδιωτικοποιηθεί ο κρατικός πλούτος πριν εφαρμοστεί ο κατάλληλος δημοσιονομικός και νομισματικός εξορθολογισμός .

Το Μοντέλο της Σταδιακής Μετάβασης μειονεκτεί μέσα από τις αντιφάσεις του. Από τη μία ένα σύστημα ισχυρής κυβερνητικής εξουσίας, στη μέση ο χρόνος (σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο) που απαιτείται για την Ήπια Μετάβαση / Προσαρμογή, από την άλλη το σύστημα ελεύθερης αγοράς . Συνήθως οι πολιτικές ηγεσίες αφήνουν τον χρόνο να περάσει και τελικά ποτέ δεν ολοκληρώνουν την μετάβαση και τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις . Το Μοντέλο εφαρμόστηκε στην Ρουμανία και την Ουγγαρία. (Λιαργκόβας - 2010)

3^ο Μοντέλο : Θεραπεία Σόκ σε Μεσοπρόθεσμο Χρόνο εφαρμογής (σαν αυτόν της Ήπιας Προσαρμογής) .

Η βασική υπόθεση του Μοντέλου είναι η ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας και της προοπτικής ανεπτυγμένων οικονομιών με Θεραπεία Σοκ για τουλάχιστον **πέντε** έτη. Συνεχής λιτότητα, αύξηση της ανεργίας , προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής και μείωσης των ελλειμμάτων με κάθε κόστος (κοινωνικό ή οικονομικό), ταυτόχρονα με το Σοκ προσπάθεια μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας , στις αγορές χρήματος / κεφαλαίου, στην αγορά προϊόντων. Εργαλεία που χρησιμοποιούνται είναι η μείωση των μισθών ως μέσω υποτίμησης, ο πόλεμος στην κατανάλωση ως μέσο επαναφοράς του εμπορικού ισοζυγίου (εισαγωγών - εξαγωγών), οι ιδιωτικοποιήσεις ως μέσο εξορθολογισμού του κρατικού προϋπολογισμού.

Το Μοντέλο αυτό (ας το πούμε το Μοντέλο των Μνημονίων), εφαρμόζεται στη διάρκεια της Μεγάλης κρίσης του 2008 μέχρι και σήμερα (2013). Χώρες εφαρμογής είναι η Ελλάδα , η Πορτογαλία, η Ισπανία , η Κύπρος και η Ιρλανδία, μέχρι στιγμής. Το Μοντέλο σταδιακά (με πολύ αργό ρυθμό) μειώνει τα δημοσιονομικά ελλείμματα, παρά την θεραπεία σοκ. Ταυτόχρονα όμως καθιστά τα κρατικά χρέη μη βιώσιμα ως ποσοστό των Α.Ε.Π., αυξάνει την ανεργία, συρρικνώνει το κοινωνικό κράτος , αποθαρρύνει τις επενδύσεις από το εξωτερικό και δημιουργεί απαισιοδοξία σχετικά με την προοπτική της οικονομίας στο μέλλον.

Αφού έγινε αναφορά στο θεωρητικό υπόβαθρο της Νεοφιλελεύθερης Θεωρίας και στα Οικονομικά της Μετάβασης σε αυτήν, σειρά έχει η σχέση του Υποδείγματος της Παγκόσμιας Αγοράς με την Οικονομική Κρίση.

Η νέα ορθοδοξία της οικονομικής σκέψης που πρόσκεινται στην οικονομία της προσφοράς είναι η αντίληψη πως η οικονομική κρίση επιφέρει μεταρρυθμίσεις , οι οποίες τελικά επιταχύνουν το τέλος της (κρίσης). (Nelson / 1990, Williamson / 1994)\

Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, η ανάγκη για μεταρρυθμίσεις (perception problem) γίνεται αντιληπτή από τις οικονομίες όταν τα πράγματα πάνε πολύ άσχημα

και η κρίση συνεχώς φουντώνει. Τότε έρχεται η διαπίστωση ότι το πρόβλημα στην οικονομία έχει μόνιμο χαρακτήρα και η λύση απαιτεί ριζικές αλλαγές .Προϋπόθεση λοιπόν για μια σειρά από ισχυρές μεταρρυθμίσεις , είναι μια ισχυρή οικονομική κρίση Παραδείγματα προβλημάτων στην οικονομία που επηρεάζουν έμμεσα ή άμεσα τον ιδεολογικό σκεπτικισμό, αποτελούν ο υπερπληθωρισμός καθώς και οι κοινωνικές αντιδράσεις σχετικά με την στρεβλή κατανομή του πλούτου. Η Κρίση επηρεάζει τα πάντα, άρα και το status quo (η τρέχουσα οικονομική θέση των ατόμων της κοινωνίας που διαμορφώθηκε από τις παρελθούσες μεσοπρόθεσμες εξελίξεις).

Είναι γνωστό ότι το status quo αντιτίθεται σε κάθε αλλαγή γιατί υπάρχει αβεβαιότητα ως προς το μελλοντικό αποτέλεσμα (Fernades and Rodrik / 1991). Το κοινό δεν γνωρίζει αν θα βρεθεί σε καλύτερη ή χειρότερη θέση μετά τις μεταρρυθμίσεις. Συνεπώς η υποστήριξη της κοινής γνώμης (άλλοι το αποκαλούν κοινωνική συναίνεση) έναντι των σχεδίων της κυβέρνησης , ενδεχομένως να είναι μικρή. Για να καμφθούν οι εκδηλώσεις και οι κοινωνικές αντιδράσεις θα πρέπει η κρίση να εξαπλώνεται σε όλο και περισσότερους τομείς της οικονομίας : όσο μεγαλύτερη είναι η αβεβαιότητα ως προς το μελλοντικό αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων, τόσο μεγαλύτερη θα πρέπει να είναι η χειροτέρευση της θέσης του status quo για να αποδεχθεί τελικά τις μεταρρυθμίσεις. Καταλύτης σε αυτή την αναλογική σχέση είναι η οικονομική κρίση και οι συνέπειές της. Μεταρρυθμίσεις σε οικονομίες της μετάβασης ή σε οικονομίες με κρίση αποτελούν τα προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων, καταργήσεις κρατικών μηχανισμών , άνοιγμα κλειστών επαγγελματιών. Κατά το Νεοκλασικό Πρότυπο η μείωση του κράτους , η συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους και η κατάργηση του προστατευτισμού , “απελευθερώνουν” την αγορά με σκοπό το κοινό καλό.

Μια κρίση λοιπόν , που φέρνει μεταρρυθμίσεις μπορεί να αποδυναμώσει τα οργανωμένα συμφέροντα που ανατίθενται σε κάθε αλλαγή. Σύμφωνα με τον Olson (1982) στη φάση της ανόδου της οικονομίας οι οικονομικές επιτυχίες δημιουργούν πανίσχυρες ομάδες συμφερόντων (προνομιούχοι κλάδοι, αργόσχολος συνδικαλισμός κτλ) που ωφελούνται από αυτές και αντιτίθενται σε κάθε αλλαγή . Έχουν μάλιστα την δύναμη να μπλοκάρουν κάθε προσπάθεια αλλαγής . Μόνο εάν μειωθεί η δύναμή τους είναι εφικτές οι μεταρρυθμίσεις (κατάργηση προνομίων κοινωνικών ομάδων, κατάργηση προστατευτισμού).

Συμπερασματικά, μια σημαντική οικονομική κρίση που μειώνει την δύναμη των οργανωμένων συμφερόντων , αποτελεί τον τροχό που θα φέρει μεταρρυθμίσεις.

Η κρίση επιδρά τόσο στη βούληση των οργανωμένων ομάδων να αποδεχθούν το κόστος της αλλαγής, όσο και στο χρόνο που εμφανίζονται τα αποτελέσματά της. Χωρίς την κρίση τα θετικά αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων εμφανίζονται συνήθως μακροπρόθεσμα.

Το επόμενο λογικό ερώτημα είναι αν η τρέχουσα οικονομική κρίση θα επιφέρει μεταρρυθμίσεις στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.

Εμπειρικά δεδομένα : Η οικονομική κρίση του 1980 – 1982 οδήγησε στην εγκατάλειψη του θεσμού της εφόρου ζωής απασχόλησης ακόμα και στην Ιαπωνία όπου ο θεσμός αυτός θεωρείται ιερός. Παράλληλα σε πολλές οικονομίες εφαρμόστηκαν μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και την αντιμετώπιση του αυξανόμενου διεθνούς ανταγωνισμού. Αφορμή για την εισαγωγή της ευελιξίας στην εργασία, αποτέλεσε η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης μετά το 1990. Τώρα πια όχι μόνο η παραγωγή προϊόντων αλλά και οι υπηρεσίες άρχισαν να μετακινούνται σε χώρες με πιο κατάλληλο προσωπικό για την διεκπεραίωσή τους. Η τρέχουσα οικονομική κρίση, ακριβώς επειδή η αγορά εργασίας είναι ευέλικτη, αναμένεται να περιορίσει τον αριθμό του προσωπικού που απασχολείται σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες . Λοιπές μεταρρυθμίσεις απαιτούνται στο επίπεδο της οικονομικής πολιτικής με σκοπό την δημοσιονομική εξυγίανση των οικονομιών.

Κρίση – Μεταρρυθμίσεις – Ευρωπαϊκή Ένωση .(Λιαργκόβας - 2010)

Η έκταση και η ένταση της Κρίσης , συνδέονται με το γεγονός ότι η διευρυμένη πια Ευρωπαϊκή Ένωση , των 27 κρατών- μελών, δεν συγκροτεί ένα σχετικό ομογενοποιημένα ομοιόμορφο κοινωνικοοικονομικό σύστημα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαχωρίζεται σε διαφοροποιημένους πολιτικούς κύκλους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά , δομικά προβλήματα και αστοχίες στην οικονομική απόδοση. Από τα 27 κράτη – μέλη, μόνο τα 16 έχουν υιοθετήσει ενιαίο νόμισμα (€)και συγκροτούν νομισματική ένωση (Ο.Ν.Ε.) με κοινή νομισματική πολιτική.

Η Ευρωζώνη αποτελείται από τις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης οι οποίες έχουν δομικά ισχυρότερες οικονομίες , πειθαρχημένα δημοσιονομικά συστήματα και πλεονάσματα στην οικονομία (Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Αυστρία και Νορβηγία).

Από τις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα και Ιρλανδία), οι οποίες έχουν δομικές στρεβλώσεις, παθογενή δημοσιονομικά συστήματα, μη βιώσιμα κρατικά χρέη και ελλείμματα στην οικονομία.

Γι' αυτήν την περιφερειακή ασυμμετρία στην οικονομία της Ευρωζώνης γίνεται πολύ συζήτηση, για το εάν και κατά πόσο τα πλεονάσματα του Βορρά αποτελούν τα ελλείμματα του Νότου. Για τις χώρες του Βορρά, η πρόσβαση στις αγορές χρήματος γίνεται με χαμηλότοκα επιτόκια, ενώ αντίθετα για εκείνες του Νότου η πρόσβαση στον Διεθνή Δανεισμό όλο και δυσκολεύει. Η Ισπανία και η Ιταλία ακροβατούν επικίνδυνα από τα ασύμφορα επιτόκια, ενώ η Ελλάδα βρίσκεται εκτός αγορών μέχρι και το 2020 ίσως και το 2022.

Το Νεοφιλελεύθερο Υπόδειγμα και η ανάγκη Μεταρρυθμίσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Δημοσιονομικός Ομοσπονδισμός ή Φεντεραλισμός.

Αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη της μακροοικονομικής ισορροπίας στην Ευρωζώνη αποτελεί η ενίσχυση της διαδικασίας ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από κοινή δημοσιονομική πολιτική (fiscal federalism). Απαιτείται δηλαδή κοινός προϋπολογισμός των χωρών - μελών της Ευρωζώνης που θα έχει την δυνατότητα να επιτελεί λειτουργίες δημοσιονομικής σταθεροποίησης ή εξυγίανσης .

Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Κανονιστικό Πλαίσιο (banking regulatory regime).

Αφορά την διαδικασία της τραπεζικής ενοποίησης μέσα από την δημιουργία ενός συστήματος εποπτείας των χρηματοπιστωτικών συστημάτων και την εναρμόνισή τους σε ένα κοινό κανονιστικό πλαίσιο.

Πολιτική Ενοποίηση .

Αναφέρεται στην ανάγκη αύξησης του βαθμού πολιτικής ενοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την δημιουργία ενός ενιαίου και ισχυρού κυβερνητικού σχήματος. Μια τέτοιου είδους ενοποίηση θα αφαιρέσει βαθμούς ελευθερίας από τα ισχυρά κέντρα εξουσίας (π.χ. Πρόεδρος της Γαλλίας) μεταφέροντάς αυτές σε ένα νέο πανευρωπαϊκό μοντέλο πολιτικής εξουσίας .

Κρίση – Μεταρρυθμίσεις Η.Π.Α.

Αναμφίβολα η οικονομία των Η.Π.Α. αποτελεί για πάνω από έναν αιώνα και μέχρι σήμερα σημαντικό διαμορφωτή τόσο της παγκόσμιας οικονομικής ιστορίας όσο και καταλύτη εξελίξεων στο Διεθνές πολιτικό, διπλωματικό, στρατιωτικό και τεχνολογικό περιβάλλον. Οι Η.Π.Α. σφράγισαν την ιστορία των οικονομικών θεωριών. Γέννησαν οικονομικές σχολές σκέψης, από τον Φιλελευθερισμό του Adam Smith, τον εξανθρωπισμό της οικονομίας του Keynes, τον κανόνα Bretton Woods, μέχρι και τους μονεταριστές της αυτορρυθμιζόμενης αγοράς.

Φυσικά η οικονομική ιστορία των Η.Π.Α. δίδαξε τις μεταρρυθμίσεις στον υπόλοιπο κόσμο ενώ η ίδια όχι απλώς τις εφάρμοσε αλλά και τις υπερέβη μέσα από μια σειρά μικρών ή μεγάλων επαναστάσεων (σχέδιο Marsal, θεωρία παιγνίων win – win, διεθνοποίηση των συναλλαγών, τεχνολογική επανάσταση και Νέα Τάξη Πραγμάτων). Για τον Π. Λιαργκόβα δεν είναι η απουσία βούλησης για υιοθέτηση μεταρρυθμίσεων που ευθύνεται για την κρίση του 2008, όσο οι οικονομικές πολιτικές που υπέσκαψαν την αποτελεσματικότητά τους. Οι πολιτικές αυτές ευνοούσαν προκλητικά τη διόγκωση της κατανάλωσης και των δημοσίων δαπανών και ενίσχυαν συνεχώς την πιστωτική επέκταση. Η Αμερική μετατράπηκε από πιστώτρια σε χρεώστρια χώρα, τα δε νοικοκυριά με τη βοήθεια του φθηνού χρήματος επιδίονταν σε μια αχαλίνωτη αύξηση της κατανάλωσης με ολοένα και περισσότερες εισαγωγές. Τα προβλήματα στην αγορά των στεγαστικών δανείων συνέβαλλαν και επιτάχυναν την εμφάνιση της κρίσης. Παγκόσμιες τράπεζες που λειτουργούσαν κάτω από τα νομικά όρια της επίσημης πιστωτικής πολιτικής (και ελέγχονταν από ειδικό κρατικό φορέα – federal office of housing enterprise oversight), διοχέτευαν δίχως εξασφαλίσεις απεριόριστα δάνεια στο πλαίσιο μια πολιτικής «φτηνής λαϊκής στέγης». Η πολιτική αυτή οδηγήθηκε σε οικονομικό αδιέξοδο όταν οι τιμές των ακινήτων άρχισαν να καταρρέουν. Τα δάνειά τους όμως είχαν μετατραπεί σε επισφαλή ομόλογα και είχαν προωθηθεί από επενδυτικές τράπεζες σε διάφορα εξαιρετικά ριψοκίνδυνα χρηματοοικονομικά σχήματα. Το αποτέλεσμα ήταν η κατάρρευση των οικιστικών δανείων να περάσει και στις επενδυτικές τράπεζες που έβλεπαν τα επισφαλή τους ομόλογα να αποδομούνται.

Συνοψίζοντας σε συμπέρασμα την ενότητα 1.3, οι οικονομολόγοι της προσφοράς ενθαρρύνουν ως καταλληλότερο μοντέλο οργάνωσης της οικονομίας, το Μοντέλο της Αγοράς ή αλλιώς το Νεοκλασικό Υπόδειγμα ή αλλιώς τον

Νεοφιλελευθερισμό ή αλλιώς τις Αυτορρυθμιζόμενες Αγορές. Η λογική συνέχεια του μοντέλου είναι η εξής : κατάργηση κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία για να λειτουργήσει διεθνώς ο ανταγωνισμός , άρση των περιορισμών στη λειτουργία των συντελεστών παραγωγής : πλήρης απελευθέρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, καθεστώς ελεύθερων συναλλαγματικών ισοτιμιών, πλήρης ευελιξία στην αγορά εργασίας , πλήρης ελευθερία στην διακίνηση προϊόντων και υπηρεσιών, πλήρης κατάργηση των περιορισμών του Διεθνούς Εμπορίου. Η υιοθέτηση των παραπάνω υποθέσεων, ενισχύει την δύναμη της προσφοράς η οποία και είναι ο κρίσιμος παράγοντας για την διαμόρφωση Μακροοικονομικής Ισορροπίας και Αποτελεσματικότητας . Η περιοδικότητα εμφάνισης μικρών ή μεγάλων διεθνών κρίσεων στην οικονομία, είναι αποτέλεσμα απουσίας μεταρρυθμίσεων που αφορούν στο ρόλο του κράτους , απουσίας μεταρρυθμίσεων για τις νέες προκλήσεις ή η εφαρμογή λανθασμένων πολιτικών που τονώνουν τη ζήτηση (περίπτωση Η.Π.Α.) και παρενοχλούν τις βασικές υποθέσεις λειτουργίας του μοντέλου. Δεν είναι δηλαδή τα πρόβλημα στην οικονομία η υιοθέτηση των παραμετρικών υποθέσεων του Νεοκλασικού Μοντέλου, αλλά η λανθασμένη ή η ελλιπής εφαρμογή του.

1.4 Η Μετακενσιανή Κριτική στον Ανορθολογισμό του Νεοκλασικού Υποδείγματος και οι Οικονομολόγοι της Ζήτησης.

Η κρίση του 2008 αναλύεται από συγκεκριμένη μερίδα μελετητών της οικονομικής σκέψης ως το Νέο Κράχ στην ιστορία των οικονομικών θεωριών. Κατά την άποψή τους, τα γεγονότα που συντελέστηκαν την Δευτέρα 15 Σεπτεμβρίου 2008 στη Wallstreet, δεν αποτελούν μια επιτόπια χρονική αστοχία του Νεοφιλελεύθερου Υποδείγματος. Αντίθετα αποτελούν ένα δευτερογενές και νομοτελειακό αποτέλεσμα προερχόμενο από την εφαρμογή παράδοξων οικονομικών πολιτικών του Μοντέλου της Παγκόσμιας Αγοράς . Στη σχέση δηλαδή αιτίου – αιτιατού τον πρώτο ρόλο κατέχει η ουσία των παραμέτρων της Νεοφιλελεύθερης Οικονομίας που οδηγεί σε παράδοξες οικονομικές πρακτικές ενώ μέσα από τον ρόλο του αιτιατού εμφανίστηκε η κρίση του 2008.

Η ενότητα 1.4 παρουσιάζει την “άλλη” άποψη σχετικά με τις αρχές λειτουργίας της παγκόσμιας οικονομίας . Η κριτική της, κύρια βασίζεται στην άποψη πως η Νεοφιλελεύθερη Οικονομική Θεωρία καθώς και η Νεοφιλελεύθερη Παγκοσμιοποίηση αποτελούν παράγοντα ραγδαίας αύξησης οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας καθώς αποτυγχάνουν να εξασφαλίσουν στην παγκόσμια οικονομία μακροοικονομική ισορροπία μέσω των αυτορρυθμιζόμενων αγορών.

Μεθοδολογικά η σφοδρή επιστημονική κριτική που ασκείται στο Μοντέλο της Νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποιημένης αγοράς αναπτύσσεται μέσα από την θεωρητική κριτική προσέγγιση των τρεχουσών βασικών οικονομικών εννοιών, την μέθοδο του οικονομικού σκεπτικισμού της “Αμφιβολίας ”, την στοχαστική διαδικασία με στοιχεία οικονομικής φιλοσοφίας και την αποσπασματική σύνδεση όλων των παραπάνω με εμπειρικά δεδομένα και αποτελέσματα από τον χώρο της οικονομίας. Κύρια επιδίωξη της κριτικής που ασκείται στο επιστημονικό αλλά και το πραγματικό επίπεδο της σημερινής οικονομίας, αποτελεί ο βαθμιαίος μετασχηματισμός του Νεοκλασικού Υποδείγματος σε ένα νέο οικονομικό σύστημα ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα, μέσα από την ενίσχυση των όρων του εξανθρωπισμού της οικονομικής δράσης , της δικαιότερης διανομής του οικονομικού αποτελέσματος σε περισσότερους , της μεγαλύτερης κοινωνικής δικαιοσύνης.

Ο Ανταγωνισμός και η απουσία επιθετικού προσδιορισμού του.

«Η προϋπόθεση για την συλλογική επιτυχία είναι η απρόσκοπτη επίτευξη της ατομικής επιτυχίας » (R. Reagan)

«Δεν υπάρχει οργανωμένη κοινωνία παρά μόνο το άτομο και η οικογένειά του» (M. Thatcher)

Ο Ανταγωνισμός περιγράφεται ως το φαινόμενο εκείνο το οποίο ωθεί ένα οικονομικό σύστημα-οντότητα σε στρατηγικές επιλογές ή και επιλογές διαχείρισης με σκοπό την απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος (σε εθνικό ή διεθνές ή ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον) ως μέσο επίτευξης μεγιστοποίησης των κερδών, αριστοποίησης των οικονομικών επενδύσεων σε σχέση πάντα βέβαια με τις εναλλακτικές προτάσεις που προσφέρονται στην υπόλοιπη αγορά. Ο ανταγωνισμός στην οικονομία ενυπάρχει χάρη στην ελευθερία και στον αυτοπροσδιορισμό του οικονομούντος ατόμου σε κλίμα ισορροπημένης διαπραγματευτικής ικανότητας και ίσως δυνατότητας ανάληψης ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την εκμετάλλευση ευκαιριών και κερδοφόρου δραστηριότητας .Στόχος του είναι το συμφέρον του τελικού καταναλωτή μέσα σε ένα σύστημα ελεύθερης ανταγωνιστικής αγοράς με ελεύθερο και προσδιοριζόμενο καταναλωτή και παραγωγό δηλαδή με ελεύθερη και προσδιοριζόμενη οικονομούσα μονάδα.

Μακροχρόνια λοιπόν το Υπόδειγμα διαμέσου του ανταγωνισμού θα οδηγήσει σε ομογενοποίηση των αγορών, σε σύγκλιση των τιμών των προϊόντων / υπηρεσιών , σε ισορροπία της Αγοράς παραγωγικών συντελεστών προς όφελος πάντα του τελικού καταναλωτή. Αυτό θα συμβεί διότι οι δυνάμεις που απελευθερώνονται μέσα από την ανταγωνιστική διαδικασία στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν / αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά, θα προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες ολοένα βελτιούμενης ποιότητας και μειούμενου κόστους για να μην απολέσουν την σχέση τους με το καταναλωτικό κοινό.

Αυτή η συλλογιστική προβάλλεται πια μονοδιάστατα από τα οικονομικά της προσφοράς και ο όρος ανταγωνισμός γίνεται όλο και περισσότερο προβεβλημένος ως σημαντικός. Και η ανταγωνιστική αγορά θριαμβευτικά προβαλλόμενη , αποκτά την “μυθική” υπόσταση μιας οιονεί τελειότητας εκ της οποίας ο άνθρωπος της καθημερινότητας πρέπει να αναμένει την μέγιστη ωφέλεια , απόλαυση και ευημερία σε μια απώτερη μελλοντική μακροοικονομική περίοδο.

Πρόκειται ασφαλώς για την πρώτη μεγάλη λογική πλάνη. Τελικά η παγκόσμια αγορά άπλωσε τον ανταγωνισμό σε όλα τα μήκη και πλάτη του οικονομικού οικοδομήματος ? Και αν τελικά το έκανε, ποιος ανταγωνισμός κυριάρχησε ?

Οι βασικές αρχές της πολιτική οικονομίας διαχωρίζουν τον ανταγωνισμό στους εξής τύπους :

A) Τέλειος ανταγωνισμός : Εδώ οι αγορές είναι ομογενοποιημένες , το προϊόντα θεωρούνται ομοιογενή , η τιμή τους διαμορφώνεται με την συνάντηση της προσφοράς με την ζήτηση και δεν μπορεί να επηρεαστεί από τις ενέργειες των επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα αγροτικά προϊόντα καθώς και τα νωπά βρώσιμα προϊόντα κτηνοτροφίας και αλιείας.

B) Μονοπώλιο : Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες παράγονται μόνο από έναν φορέα ο οποίος σχεδιάζει την παραγωγή άρα και την οικονομία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το κομμουνιστικό μοντέλο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης αλλά και η Microsoft Co του Μπιλ Γκειντς , που κατέχει περίπου το 95% της παγκόσμιας αγοράς σε προγράμματα λογισμικού.

Γ) Ολιγοπωλιακός ανταγωνισμός : Εδώ υπάρχει μικρός αριθμός επιχειρήσεων στην αγορά έτσι ώστε η απόφαση της μιας να προκαλεί τις σοβαρές αντιπράξεις των υπολοίπων . Τα προϊόντα στο ολιγοπώλιο είναι συνήθως διαφοροποιημένα. Στις ολιγοπωλιακές αγορές κυριαρχεί η λεγόμενη ηγετική επιχείρηση ή μια κλειστή κάστα ηγετικών επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα προϊόντων είναι η αγορά του τσιμέντου, οι οικιακές ηλεκτρικές συσκευές , η παραγωγή τεχνολογικού και βιομηχανικού εξοπλισμού που χρησιμοποιούνται από τις βιομηχανικές μονάδες, καθώς και οι τράπεζες.

Δ) Μονοπωλιακός ανταγωνισμός : Εδώ υπάρχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων χωρίς σημαντική αλληλεξάρτηση μεταξύ τους και τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες κατά κανόνα είναι διαφοροποιημένα. Οι τιμές των προϊόντων χαρακτηρίζονται από ανελαστικότητα και διαμορφώνονται με βάση διοικητικές και τιμολογιακές αποφάσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα προϊόντων ή υπηρεσιών είναι η αγορά της ένδυσης, υπόδησης ,τα κομμωτήρια / κουρεία, τα ανθοπωλεία και οι πάσης φύσεως νομικές , φοροτεχνικές , ασφαλιστικές , ταξιδιωτικές υπηρεσίες.

Με βάση τις υποθέσεις περί ανταγωνισμού του Νεοφιλελεύθερου Υποδείγματος , θα ανέμενε κανείς ο ανταγωνισμός στην αγορά να ήταν ή (α) τέλειος ή (δ) μονοπωλιακός. Διαισθητικά και μόνο, κοιτώντας γύρω μας με τρόπο διαπιστώνουμε ότι ο “αγγελικός” ανταγωνισμός του υποδείγματος νοθεύεται και

οδηγεί σε ασυμμετρίες και ανισότητες. Στην παγκόσμια οικονομία η συγκέντρωση οικονομικής δύναμης και εξουσίας συστηματικά διογκώνεται, αγγίζοντας τα όρια του ανεξέλεγκτου όταν οι συγχωνεύσεις των μεγαθήριων της παραγωγικής διαδικασίας μεγεθύνονται, όταν το πολυεθνικό φαινόμενο γίνεται απαραβίαστο trend, όταν η συγκέντρωση επενδυτικού κεφαλαίου εντείνεται, όταν ολιγοπωλιακές δομές υπερσταθεροποιούνται παγκόσμια, όταν οι εξαγορές ή οι απορροφήσεις επιχειρήσεων πολλαπλασιάζονται, όταν το χρηματιστηριακό κεφάλαιο δεν φορολογείται επαρκώς, όταν αντί των αγορών ομογενοποιούνται οι συμπεριφορές και όταν τελικά ο δήθεν κυρίαρχος καταναλωτής απολύει την οποιαδήποτε, έστω και μικρή, διαπραγματευτική ικανότητα που διέθετε ίσως άλλοτε. Το ερώτημα πια για την σχετικότητα του ανταγωνισμού μετατρέπεται σε ερώτημα για την σχετικότητα της αλήθειας.

Τέλειος ανταγωνισμός στην εποχή μας δεν εμφανίζεται στην αγορά ούτε ως αστείο. Διότι ο τέλειος ανταγωνισμός προϋποθέτει ένα ρυθμιστικό, θεσμικό πλαίσιο κανόνων που να εξασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες στην ιδιωτική πρωτοβουλία και τέλεια πληροφόρηση στο καταναλωτικό κοινό. Στο Κεϋνσιανό και στο Μετακεϋνσιανό μοντέλο, ρυθμιστής της αγοράς ως προς την παραπάνω κατεύθυνση ήταν το κράτος, το οποίο τα οικονομικά της προσφοράς εξείρεσαν από την λειτουργία της. Κρατικά εθνικά ή υπερεθνικά μονοπώλια δεν υπάρχουν στην οικονομία του σήμερα ούτε για αστείο αφού καταργήθηκαν ιστορικά με την κατάργηση του τείχους του Βερολίνου.

Ο ανταγωνισμός λοιπόν, (ο χαρακτήρας του, η έντασή του, τα αποτελέσματά του) άλλαξε κατά την τελευταία τριακονταετία. Δεν αποτελεί πια μονοσήμαντη, στατική ή αυτοφυή οικονομική έννοια, αντιθέτως έχει πρόσημο. Πρόσημο που εντέχνως απουσιάζει από την δημόσια και ακαδημαϊκή συζήτηση και που έχει να κάνει με την απουσία βαπτιστικού επιθετικού προσδιορισμού του.

ΟΙ Αντιφάσεις του ανταγωνισμού μέσα από αποσπασματικά εμπειρικά δεδομένα.

Πως είναι δυνατόν να προβάλλεται ο ανταγωνισμός ως αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα, αναγκαιότητα και μοναδική λύση για την ευημερία των νοικοκυριών, την πτώση των τιμών, την αυτορρύθμιση των αγορών και την ικανοποίηση των παγκόσμιων αναγκών, να προστατεύεται με νόμους αντιτράστ, με νόμους αντιμονοπωλιακούς, με νόμους περί ανταγωνισμού, σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και από την άλλη να παρατηρούμε με δέος τις πολυεθνικές να εξελίσσονται

σε νέα αφεντικά του κόσμου και σε κινητήριες δυνάμεις της παραγωγής, με ετήσιο τζίρο 2.100 δις δολάρια (μιάμιση φορά το Α.Ε.Π. της Γαλλίας). Όταν παρατηρούμε την Mobil να συγχωνεύεται με την BP, την Sandoz να συγχωνεύεται με την Bayer, την BMW να εξαγοράζει τη Rover και τη Rolls Royce, τη Volkswagen να εξαγοράζει τη Skoda, την France Telecom να εξαγοράζει την σημαντικότερη ίσως εταιρία επικοινωνιών της Βρετανίας, τη Deutch Telecom, να εξαγοράζει τον Ο.Τ.Ε., τη Monsanto να μονοπωλεί παγκοσμίως την αγορά σπόρων ... Όταν ο τζίρος της General Motors ξεπερνά το Α.Ε.Π. της Δανίας και της Exxon της Αυστρίας ... Οι τράπεζες να διαμορφώνουν άσπαστα καρτέλ, η ηλεκτρονική τεχνολογία να ελέγχεται από ελάχιστες και μετρημένες στα δάχτυλα πολυεθνικές, η αμερικάνικη Voice – Stream να εξαγοράζεται το 2001 από τη Deutch Telecom έναντι 24.600.000.000 δολ. Και η Citigroup των Η.Π.Α. να εξαγοράζει τη μεξικανική Banamex έναντι 12.400.000.000. δολαρίων... Όταν κατά την Διάσκεψη των Η.Ε. για το εμπόριο και την ανάπτυξη, υπολογίστηκε ότι το 2000 οι υπερεθνικές συγχωνεύσεις επιχειρήσεων είχαν αυξηθεί 50 % και αφορούσαν κεφάλαια συνολικού ύψους 1.140 δις δολαρίων... Όταν τα τραστ , οι International Business Companies και οι offshore εταιρίες έχουν κατακλύσει τον κόσμο...

Οι συγκεντρώσεις αυτές και οι παράδοξες αντιφάσεις μεγεθύνθηκαν υπερβολικά την εποχή του νεοφιλελεύθερου λόγου.

Το τμήμα του ανταγωνισμού μέσα από το case study της Michelin.

Κοντά στο έτος 2000 η βιομηχανία ελαστικών Michelin ανήγγειλε ταυτόχρονα α) καθαρό και υψηλότερο των περιόδων, εξαμηνιαίο κέρδος τάξεως + 17,3 % και β) την απόλυση 7.500 εργαζομένων στις εγκαταστάσεις της στην Ευρώπη. Την επόμενη μέρα η μετοχή της στο Χρηματιστήριο Αξιών έγραψε + 12,5 % , ως αισιόδοξη αντίδραση στην ανάκτηση της “Ανταγωνιστικότητάς” της .

Η καθιέρωση του ανταγωνισμού μέσα από την συμφωνία του Μάαστριχ.

Η συνταγή του Ανταγωνισμού προβλέπει πως πρέπει να επιτευχθεί ο περιορισμός των ελλειμμάτων των προϋπολογισμών των ευρωπαϊκών χωρών στο 3 % των ΑΕΠ προκειμένου να καταστεί η Ευρώπη Ανταγωνιστική σε σχέση με τις Η.Π.Α. , την Κίνα , την Ιαπωνία, τις χώρες του BRIC.

Προβλέψεις κάνουν λόγο για 25 εκατομμύρια Ευρωπαίους Ανέργους ως αποτέλεσμα υποκατάστασης του συντελεστή της εργασίας , μέσα από τον “ανταγωνισμό ” του Διεθνούς / Παγκόσμιου Εμπορίου. (Ramonet – Le Monde Diplomatique)

Η Βάπτιση του Ανταγωνισμού με επιθετικούς προσδιορισμούς.

Στη δημόσια σφαίρα (πολιτική / ακαδημαϊκή) οι όροι και οι έννοιες παραποιήθηκαν ως προς το περιεχόμενό τους από έντεχνες και συνειδητές παρεμβάσεις. Τα προσδιοριστικά επίθετα των ουσιαστικών εξαφανίστηκαν. Ο ολιγοπωλιακός ή μονοπωλιακός ή τέλειος ανταγωνισμός ονομάζεται και γράφεται απλά Ανταγωνισμός, συσκοτίζοντας έτσι την αντίληψη για την μορφή της αγοράς. (Χατζηκωνσταντίνου - 2008) Σύμφωνα με τα παραπάνω (1.4) ο ανταγωνισμός νοθεύτηκε, αλλοιώθηκε και τελικά άλλαξε. Η όλο και μεγαλύτερη συγκέντρωση του παγκόσμιου πλούτου, η αύξηση της κοινωνικής ανισότητας, η όλο και αυξανόμενη ολιγοπωλοποίηση των αγορών, ο θάνατος της μικρομεσαίας επιχείρησης που φέρνει η κρίση του 2008, αρκούν για να βαπτίσουμε ξανά τον ανταγωνισμό. Η καρτελοποίηση των τραπεζών και των hedge funds σε παγκόσμιο επίπεδο, που καταρρίπτουν την κανονικότητα των κερδών (profit normality) και λειτουργούν με συντελεστή κέρδους 200%, όταν ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου Α.Ε.Π. δεν ξεπερνά το 3%, αρκούν για να βαπτίσουμε ξανά τον Ανταγωνισμό.

Το νέο του όνομα μπορεί να μην φανεί σε όλους το κατάλληλο, αλλά και η παρακάτω ερώτηση μπορεί να μην απαντάται με μια μόνο επιλογή.

Ανταγωνισμός : Ολιγοπωλιακός ? Μονοπωλιακός ? Καρτέλ ? Αγοραίος ? Εξοντωτικός ? Άνισος ? Ατελής ή Τέλειος ? Συναγωνισμός ? Συνανταγωνισμός ? Κανονιστικά συμμορφωμένος ? Θεσμικά κατοχυρωμένος ? Κοινοβουλευτικά διαπιστευμένος ? Κοινωνικά ελεγχόμενος ?

Η ίδια η πραγματικότητα τελικά μάλλον υπονοεί ότι ο ανταγωνισμός συνεχώς συρρικνώνεται στις πραγματικά μεγάλες αγορές – ολιγοπώλια (τράπεζες ,βιομηχανίες, πολυεθνικοί επιχειρηματικοί σχηματισμοί) μέσω της αυξανόμενης συγκέντρωσης του συντελεστή – κεφαλαίου (συγχωνεύσεις – εξαγορές – απορροφήσεις), ενώ αντίθετα παραμένει έντονος και εξοντωτικός στο επίπεδο των μικρών, μικρομεσαίων επιχειρήσεων (οικογενειακές, ατομικές επιχειρήσεις και λοιποί επιτηδευματίες).

Ο Ορθολογικός Καταναλωτής και η Πλήρης “Πληροφόρηση” .

Στα πλαίσια του Νεοκλασικού Υποδείγματος η εξασφάλιση μακροοικονομικής ισορροπίας και ανάπτυξης απαιτεί τόσο τον ορθολογισμό της Προσφοράς (ανοικτές αγορές, περιορισμό του κράτους), όσο και τον ορθολογισμό της Ζήτησης. Ο Ορθολογισμός της Ζήτησης βασίζεται στην υπόθεση του ορθολογικού καταναλωτή και στην ύπαρξη Τέλειας Πληροφόρησης στην αγορά. Πιο απλά αυτό συνεπάγεται πως εφόσον διασφαλίζεται η πλήρης πληροφόρηση στην αγορά (όλοι οι καταναλωτές μπορούν και πρέπει να έχουν την ίδια πρόσβαση στις πληροφορίες που αφορούν τις τιμές / ποιότητα των αγαθών / υπηρεσιών οποιαδήποτε χρονική στιγμή), τότε ο κάθε καταναλωτής είναι σε θέση αξιοποιώντας την πληροφόρηση να λάβει (ορθο)λογικές αποφάσεις (επιλογές δηλαδή που διασφαλίζουν τα ατομικά του συμφέροντα). Η Τέλεια Πληροφόρηση αποτελεί δικλείδα ασφαλείας στην ομαλή λειτουργία της αγοράς και διασφαλίζει τα “συμφέροντα” του καταναλωτικού / επενδυτικού κοινού.

Πλήρης Πληροφόρηση στις αγορές κινητών αξιών.

Οι κάτοχοι μετοχών στα χρηματιστήρια όχι μόνο δεν έχουν την Τέλεια Πληροφόρηση , αλλά αντίθετα έχουν σχετική πληροφόρηση των οικονομικών δεδομένων που πολλές φορές τους παραπλανά και τους οδηγεί σε λανθασμένες οικονομικές αποφάσεις. Η “αρχή της αποτελεσματικότητας της αγοράς ” διδάσκει πως η πορεία μιας μετοχής μακροχρόνια ακολουθεί την πορεία της επιχείρησης και εδώ ακριβώς βρίσκεται η σχετικότητα της πληροφορίας. Οι μέτοχοι δεν μπορούν να γνωρίζουν καθημερινά τις διοικητικές στρατηγικές, τις αποφάσεις τύπου παιγνίων που καλείται να λάβει μια διοίκηση μέσα σε ένα περιβάλλον τόσο υφεσιακό όσο το σημερινό, δεν γνωρίζουν καν τις πραγματικές προθέσεις της ιδιοκτησίας , αν για παράδειγμα σκέπτεται την κατάθεση αίτησης υπαγωγής στις διατάξεις του Πτωχευτικού Κώδικα, ή αν για παράδειγμα σκέπτεται την μεταφορά της λειτουργίας της επιχείρησης σε άλλη οργανωμένη αγορά ή τέλος αν μεταξύ των ιδιοκτητών υφίσταται ενδοομιλιακός πόλεμος άρα και σύγκρουση έννομων συμφερόντων. Αν γνώριζαν όλες τις παραπάνω υποθέσεις και τις συνδύαζαν με τις δημοσιευμένες τριεξα-εννια-δωδεκα-μηνιαίες οικονομικές καταστάσεις (προς ενημέρωση του επενδυτικού κοινού) ενδεχομένως και οι αποφάσεις τους (ή του χρηματιστηριακού

τους εκπροσώπου) να είχαν περισσότερο επενδυτικό παρά βραχυπρόθεσμα κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Ο επενδυτής υποκαθιστά το μέρος εκείνο της πληροφόρησης που του λείπει, βασίζοντας έτσι τις μελλοντικές του προσδοκίες, στην τεχνική ανάλυση των χρηματιστών.

Η τεχνική ανάλυση αποτελεί μια οικονομετρική μέθοδο επεξεργασίας της πορείας της μετοχής σε χρόνο $t - 1$ για να προβλέψει την πορεία της σε χρόνο $t + 1$. Η σχετική γνώση που λείπει από τους κατόχους κινητών αξιών, υποκαθίσταται από την μετρήσιμη (?) Πρόβλεψη (monopoli version). Αυτός είναι ο λόγος που οι ελληνικές τράπεζες ενώ κατά την τελευταία δεκαετία εμφανίζουν υπερκέρδη (200% συντελεστής), η μετοχή τους σήμερα βρίσκεται σε εξευτελιστικά επίπεδα. Και αν για την αγορά των κινητών αξιών οι μετοχές συνυπάρχουν με το αποδεκτό τους ρίσκο (μέρος της κερδοσκοπικής προσφοράς και ζήτησής τους) τί να πουν σήμερα οι οικονομολόγοι / αναλυτές για τα ομόλογα (που έχουν σταθερό, επενδυτικό χαρακτήρα μέσω των coupon rates) του Ελληνικού Δημοσίου, τα Ισπανικά, τα Ιταλικά, τα Πορτογαλικά, τα Ιρλανδικά, της Κύπρου?, που χαρακτηρίζονται με τον εκπληκτικό οικονομικό όρο “σκουπίδια”. Είχαν οι κάτοχοί τους προ δεκαετίας την πλήρη πληροφόρηση για τα “κουρέματα” που γίνονται στις αρχικές τους επενδύσεις? Ή μήπως είχαν οι επενδυτές της Wallstreet πλήρη πληροφόρηση ή έστω “επίσημες” ενδείξεις για την Μαύρη Δευτέρα του Σεπτεμβρίου του 2008, για την κατάρρευση της χρηματαγοράς της Wallstreet? Και να φανταστεί κανείς πως επενδυτικά κεφάλαια και περιουσίες ολόκληρες που χάθηκαν την μέρα εκείνη δεν άνηκαν καν στους επενδυτικούς οίκους. Μέρος των κεφαλαίων που χάθηκαν ήταν τα αποθεματικά συνταξιοδοτικών ταμείων ή άλλα ασφαλιστικά προϊόντα για το καταναλωτικό κοινό. Ηθικά (αν όχι και νομικά) πού βρίσκεται η πλήρης πληροφόρηση όταν ένας συνταξιούχος χάνει το 40 % της σύνταξής του επειδή το ασφαλιστικό του ταμείο κατείχε “τοξικά” ομόλογα?

Η τέλεια πληροφόρηση και οι τιμές των προϊόντων / υπηρεσιών.

Η θεωρία λέει πως ένας καταναλωτής που ενδιαφέρεται να αγοράσει ένα προϊόν έχει ελεύθερα την δυνατότητα να αναζητήσει την τιμή πώλησής του στο super market A, στο super market B ή στις σελίδες του διαδικτύου που αφορούν στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Έτσι διασφαλίζεται η τέλεια πληροφόρηση, κι όμως και αυτό αποτελεί μια σχετική λογική πλάνη. Οι τελικοί καταναλωτές έχουν σχετική

ενημέρωση που προκύπτει από την σύγκριση τιμών. Δεν έχουν όμως την πλήρη / τέλεια πληροφόρηση γιατί δεν γνωρίζουν το πραγματικό κόστος παραγωγής των προτιμήσεων τους άρα το πραγματικό καθαρό κέρδος του πωλητή / ή και του μεσάζοντα , άρα και τον πραγματικό μερισμό της δαπάνης τους . Εγώ προσωπικά θα ήθελα να γνωρίζει το καταναλωτικό κοινό από τα χρήματα που ξοδεύει για την αγορά ενός προϊόντος, πόσα αποτελούν κόστος παραγωγής / αγοράς και πόσα εισρέουν καθαρά στα ταμεία της επιχείρησης . Ο προσδιορισμός και η δημοσιοποίηση του συντελεστή κέρδους ενός προϊόντος / υπηρεσίας θα εμπλούτιζε πραγματικά την πλήρη πληροφόρηση του κοινού αλλά θα διαμόρφωνε και διαφορετικές καταναλωτικές συμπεριφορές , ενώ θα εξυγίανε τον “Ανταγωνισμό”.

Η πλήρης πληροφόρηση από τα Μ.Μ.Ε. και το Δίπλοιο : Ορθολογικός Καταναλωτής και Ενεργός Πολίτης.

Τα Μ.Μ.Ε. λόγω του διακριτού τους ρόλου στο Παγκόσμιο Χωριό και με την χρήση του διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών αποτελούν προσδιοριστικό παράγοντα τόσο για την διάχυση της πλήρους πληροφόρησης όσο και για την διαμόρφωση του ορθολογικού καταναλωτή. Η τηλεόραση μέρος πια της οικονομικής δραστηριότητας υποταγμένη στη λογική της εμπορευματοποίησης και του κέρδους (καλύτεροι πελάτες της η διαφήμιση και το marketing) αντιμετωπίζει τον θεατή ως καταναλωτή πληροφοριών, τις οποίες και αποδέχεται παθητικά. Καθώς διεισδύει στον προσωπικό χώρο των ανθρώπων (κρεβατοκάμαρα) , καταλύει κάθε έννοια ιδιωτικότητας και στη θέση της πνευματικής αυτονομίας υπεισέρχεται το τηλεοπτικό μήνυμα το οποίο και παρεμβαίνει στον ψυχικό κόσμο του ατόμου, καταργώντας έτσι την ατομικότητα στη διαδικασία αποτίμησης της συγκεκριμένης πληροφορίας . Και ενώ λόγω της πληθώρας των μηνυμάτων, δίνει την αίσθηση της ολοκληρωμένης εικόνας , στην ουσία παραπληροφορεί, καθώς προβάλλει και αναπαράγει πρότυπα συμπεριφοράς , προσαρμοσμένα πλήρως στην λογική του καταναλωτισμού. Με τον τρόπο που λειτουργεί η τηλεόραση αναμοχλεύει αλλά και εργαλειοποιεί κατάλληλα τους φόβους και τις ανασφάλειες των πολιτών, καθιστώντας τους εμμέσως άβουλους αποδέκτες πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών μηνυμάτων. Η ενημέρωση για το κοινό συμπυκνώνεται στην έκφραση «βιομηχανία του θεάματος», που προτάσσει ως ύψιστο και επιτυχημένο πρότυπο συμπεριφοράς την ευδαιμονία, τις ανέσεις, τις ατελείωτες ανάγκες του σύγχρονου

καταναλωτή που καλύπτονται με την υπερκατανάλωση. Έτσι λοιπόν οι κοινωνικές σχέσεις σήμερα ορίζονται κυρίως με βάση τη λογική του ιδιωτικού οικονομικού συμφέροντος .

Οι αντιθέσεις της ενημέρωσης ακολουθούν τις αντιθέσεις της εποχής μας . Η τηλεοπτική παρουσίαση – ενημέρωση του ανθρώπινου φόβου αυξάνει την τηλεθέαση για αυτό και τα κανάλια ανταγωνίζονται σε ότι αφορά την δραματοποίηση καιρικών φαινομένων, σχολιάζοντας με περισσή δόση τρομολαγνίας την απόγνωση («βιβλική καταστροφή...»).

Η τηλεοπτική παρουσίαση – ενημέρωση του ανθρώπινου πόνου, αυξάνει την τηλεθέαση σε εποχές οικονομικής κρίσης όπου το φάσμα της ανεργίας τρομοκρατεί ανέργους αλλά και εργαζόμενους.

Και τι καλύτερο αναισθησιογόνο χάπι από το σώμα μιας ωραίας γυναίκας, ενδεδυμένης το ρόλο της γλάστρας που μέσα από την διαφήμιση ενημερώνει το καταναλωτικό κοινό για την υπερπροσφορά (ποσοτικά και ποιοτικά) προϊόντων και υπηρεσιών προς ανακούφιση / ίαση του κατάλληλα φοβισμένου και πονεμένου καταναλωτικού κοινού ? Κάπως έτσι οι ορθολογικοί (κατά τα άλλα) καταναλωτές υποκαθιστούν τους φόβους και τις ανασφάλειές τους υπερκαταναλώνοντας προϊόντα και υπηρεσίες που ίσως να μην τους είναι πραγματικά χρήσιμα. Η έννοια του ορθολογικού καταναλωτή δεν μπορεί να θεμελιώνεται στο οικονομικό επίπεδο όταν δεν συνοδεύεται ταυτόχρονα από τον ρόλο του ενεργού πολίτη σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

Ο ορθολογικός καταναλωτής και το σύγχρονο marketing.

Το επιστημονικό πεδίο του marketing και η επίδρασή του στην κλασικότητα της οικονομικής σκέψης αποτελεί ακόμη ένα πεδίο αντιπαράθεσεων. Οι εκπρόσωποι του marketing ως εκπρόσωποι / πωλητές των οικονομικών της προσφοράς θεωρούν πως εντοπίζουν, προβλέπουν και ικανοποιούν τις ανάγκες του καταναλωτή με κάποιο θεμιτό κέρδος για την επιχείρηση (βρετανικό ινστιτούτο marketing).

Η βασική κριτική που γίνεται από τους οικονομολόγους της Ζήτησης στο ρόλο και τις επιδράσεις του marketing στην οικονομική θεωρία είναι πως νοθεύει και κατευθύνει λανθασμένα τις δυνάμεις της ζήτησης , προσδίδοντας δήθεν υπεριδιότητες στα προϊόντα και τις υπηρεσίες, με αποτέλεσμα την άνευ λόγου υπερχρέωση των νοικοκυριών.

Ο δογματισμός των Αυτορρυθμιζόμενων Αγορών.

Η “Αυτορρύθμιση” στην οικονομία είναι η διαδικασία εκείνη κατά την οποία οι αγορές οδηγούνται στην ισορροπία κατά τρόπο αυτόματο, δηλαδή προσεγγίζουν εκείνο το σημείο όπου οι δυνάμεις της προσφοράς συναντούν απρόσκοπτα τις δυνάμεις της ζήτησης. Ορισμένες βασικές προϋποθέσεις της αυτορρύθμισης αποτελούν α) ελευθερία κίνησης κεφαλαίων (προσφορά), β) ορθολογικότητα του καταναλωτή (ζήτηση), γ) τέλεια πληροφόρηση στην αγορά (για παραγωγούς και καταναλωτές) και δ) η εξασφάλιση της απαραίτητης ελευθερίας στην αγορά (ο μη παρεμβατισμός του κράτους).

Σημειώνεται πως η αυτορρύθμιση των αγορών, αναφέρεται τόσο στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών όσο και στις επιμέρους αγορές που εξετάζει η οικονομία δηλαδή στην αγορά χρήματος, παραγωγικών συντελεστών, με τους αντίστοιχους πάντα βαθμούς ελευθερίας στους προσδιοριστικούς παράγοντες της κάθε αγοράς (τιμές αγαθών, επιτόκια, αμοιβές συντελεστών της παραγωγής).

Στα πλαίσια του οικονομικού στοχασμού, η έννοια της αυτορρύθμισης των αγορών αποτελεί εννοιολογική κληρονομιά του Adam Smith, ο οποίος πρώτος εισήγαγε το “Αόρατο Χέρι” στην οικονομία. Η βασική κριτική που ασκείται στην αυτορρυθμιζόμενη αγορά από μερίδα οικονομολόγων αφορά στον αναχρονιστικό και δογματικό της χαρακτήρα. Πιο απλά η κριτική που ασκείται θεωρεί πως το : “Απελευθερώστε τα πάντα”, “μη παρεμβαίνει κανείς και όλα θα γίνουν καλά (οικονομικά, αποτελεσματικά, άριστο σημείο)”, αποτελεί μια συλλογιστική με έντονα “μαγικά”, σχεδόν παραμυθιακά, τυφλής θρησκευτικής πίστης, φονταμενταλιστικά, δογματικά χαρακτηριστικά. Δεν μπορεί δηλαδή η Απελευθέρωση να αποτελεί την απάντηση σε έναν σύγχρονο, πολύπλοκο, παγκόσμιο σύστημα, να εξευμενίζει την οικονομία, να υπηρετεί τον άνθρωπο, παρά αντίθετα να οδηγεί σε επικίνδυνες ασυμμετρίες που σε ύστερο χρόνο οδήγησαν μεταξύ άλλων και στην κρίση του 2008.

Το Κόστος της Απελευθέρωσης στο Κράτος Πρόνοιας και την Εργασία.

Η απελευθέρωση των αγορών ως διαδικασία, τονώνει ασφαλώς (φαινομενικά) την επιχειρηματική δράση, ταυτόχρονα όμως δημιουργεί κόστος σε επιμέρους οντότητες του οικονομικού κυκλώματος. Πιο συγκεκριμένα τονίζεται η αντίστροφη σχέση με το κοινωνικό κράτος πρόνοιας, κατάσταση η οποία πιέζει τις κοινωνίες

αφού χάνουν την δυνατότητα πρόσβασης στα, κατά τις «Αρχές της πολιτικής Οικονομίας» δημόσια, κοινωνικά, ελεύθερα αγαθά (παιδεία, υγεία, υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, συνταξιοδοτικά / επιδοματικά δικαιώματα).

Άλλωστε στην “εκ της απουσίας του κράτους Απελευθέρωση”, δεν νοούνται δημόσια, κοινωνικά, ελεύθερα αγαθά, αφού και αυτά, συμμετέχουν πια τιμολογημένα στην Αγορά, και όποιος εισοδηματικά έχει την δυνατότητα τα απολαμβάνει αγοράζοντάς τα. Η Απελευθέρωση, επίσης επιτάσσει τον μετασχηματισμό της εργασίας σε μια πιο ευέλικτη, ελαστική, “φιλελεύθερη”, ημι-απασχόληση. Δεν είναι κοινό μυστικό άλλωστε πως στις μέρες μας ο παραγωγικός συντελεστής της εργασίας πρέπει να προσφέρεται με πλήρες βιογραφικό, να ζητείται μερικώς, με περιοδικότητα ή εποχικότητα, με πλήρως ελαστικό ωράριο, και να αμείβεται ελλιπώς, όσο το δυνατόν φθηνότερα, έτσι για να ανακτήσουμε το όπλο της ανταγωνιστικότητας ? Αποτελεί όμως κ.κ. Καθηγητές, αναγνώστες της παρούσας διπλωματικής διατριβής , οικονομικό παροξυσμό να αμείβεται σήμερα με 980 € /μήνα ο Λέκτορας, διδάσκων στο Ελληνικό Πανεπιστήμιο (για να διαμορφώσει, σύγχρονα, ελπιδοφόρα φοιτητικά μυαλά) ως μέσον ανάκτησης Ανταγωνιστικότητας με σκοπό πάντα την “Αυτορρύθμιση” της αγοράς. Φαίνεται τελικά πως η Ανταγωνιστικότητα, η Απελευθέρωση, η Αυτορρύθμιση τους συναντά όλους (Κοινωνία-Εργασία).

Το κόστος της απελευθέρωσης στην πολιτική ζωή.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, ο Αμερικάνος οικονομολόγος Galbraith, (κατέκτησε το νομπέλ), περιέγραψε την αυτονόμηση της αγοραίας οικονομίας, ιδιαίτερα της χρηματοοικονομικής, ως ένα ανερχόμενο σύστημα συνεχώς αυξανόμενης συγκέντρωσης εξουσίας (μέσω της σχέσης επένδυσης – συγκέντρωσης κεφαλαίου) που ακμάζει, αφαιρώντας εξουσίες από τον χώρο της πολιτικής (δημοσιονομική πολιτική). Οι μονεταριστές επίσης, όπως ο κάτοχος νόμπελ M. Friedman, συμφωνούν με τους νέους κλασικούς οικονομολόγους, στην παραδοχή ότι το κράτος λίγη επιρροή έχει μακροπρόθεσμα επί της οικονομικής δραστηριότητας (μόνο βραχυπρόθεσμα επηρεάζει). Η βασική κριτική εδώ ασκείται από την ακόλουθη συλλογιστική : η άνευ όρων Αγοραία λειτουργία της οικονομίας χρειάζεται για την αυτορρύθμισή της, Πλήρη Απελευθέρωση. Για να γίνει αυτό απαιτείται η συρρίκνωση του κράτους, τόσο μέσα από την μείωση του κράτους Ελεγκτή, Διαιτητή, φορέα διόρθωσης οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, όσο και μέσω

της υποβάθμισης των εργαλείων άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής. Μονοσήμαντες, ετεροβαρείς δημοσιονομικές πολιτικές που από την μία μόνο : ιδιωτικοποιούν τον δημόσιο πλούτο, υποφορολογούν τις επενδύσεις, ανέχονται την ωμή / αισχρή φοροαποφυγή (φορολογικοί παράδεισοι, offshore) , υπερμειώνουν τις δημόσιες επενδύσεις , μηδενίζουν τις κρατικές δαπάνες, και από την άλλη μόνο υπερφορολογούν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (ως φρένο στην εξάπλωση “επεκτατικής” πολιτικής) τελικά αυτοκαταργούν την πολιτική και τους πολιτικούς, νοθεύουν τον κοινοβουλευτισμό μέσω του οποίου χάνεται η εκλογικά – δημοκρατικά εκφρασμένη βούληση / προσδοκία των πολλών (ή τουλάχιστον των περισσοτέρων). Άρα συνεπώς όσο μεγαλώνει χωρίς όρια και κανόνες η απελευθέρωση της αγοράς, τόσο μειώνεται η νομιμοποίηση της κοινωνίας, και την οποία πια δεν έχει την δυνατότητα να εφαρμόσει (κατά τη συνταγματική αρχή) η πολιτική εξουσία. Κάπως έτσι οι “Μικτές” Οικονομίες μετασχηματίζονται σε “Ανοιχτές”.

Η άλλη άποψη σχετικά με την φύση του συστήματος των Αυτορρυθμιζόμενων Αγορών.

«Δεν πιστεύω πια στην ικανότητα των αγορών να αυτορρυθμίζονται . . .»
Ασμουρσεν- Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (E.C.B.) – από τους πλέον “θεσμικούς” παράγοντες της Αγοράς – με αφορμή την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008.

Σφοδρή επίσης κριτική ασκεί ο καθηγητής Οικονομικής Θεωρίας Γ. Χατζηκωνσταντίνου στο βιβλίο του «Οικονομικισμός και Κοινωνία» - 2010 με το παρακάτω απόσπασμα : «Η προσπάθεια εγκαθίδρυσης ενός συστήματος αυτορρυθμιζόμενων αγορών, με απώτερο στόχο την οικοδόμηση μιας κοινωνίας της αγοράς, δηλαδή μιας κοινωνίας που θα κυριαρχείται αποκλειστικά και μόνο από τις αξίες της αγοράς, αποτελεί μια άκρως ανιστόρητη και επικίνδυνη ουτοπία (Polanyi, 1994). Για να θυμηθούμε λίγο και την μαρξιστική ορολογία , είναι αδιανόητο να διαχειρίζεται κανείς έναν ώριμο καπιταλισμό «σχετικής υπεραξίας», με λογικές και πρακτικές «απόλυτης υπεραξίας», που είναι εντελώς ξεπερασμένες και αναχρονιστικές. Με τον ζουρλομανδύα της «απόλυτης υπεραξίας» ο σύγχρονος καπιταλισμός «σχετικής υπεραξίας» παθαίνει αναπτυξιακή εμπλοκή και αδυνατεί να προωθήσει τις παραγωγικές δυνάμεις, με ρυθμούς αντάξιους των επαναστατικών νέων τεχνολογιών. Δικαίως μπορεί κανείς να αναρωτηθεί πώς είναι δυνατόν σε μια

εποχή με εκπληκτικές προοπτικές παραγωγικότητας και κερδοφορίας – λόγω ψηφιακής τεχνολογίας και νέων βιοτεχνολογιών – να εφαρμόζονται πολιτικές «μαστιγίου », που επιδιώκουν αύξηση της κερδοφορίας, με πρωτόγονα μέσα εκμετάλλευσης της εργασίας (αποδυνάμωση των συνδικάτων, μείωση των μισθών, αύξηση του χρόνου εργασίας, απλήρωτες υπερωρίες, προσωρινή απασχόληση, μερική απασχόληση, ανασφάλιστη εργασία, απελευθέρωση των απολύσεων, κατάργηση των αποζημιώσεων, μείωση των κοινωνικών δαπανών για την παιδεία και την υγεία).

Είναι προφανές ότι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις αυτού του είδους αποτελούν μετωπική επίθεση στον κόσμο της εργασίας και ανοικτή κήρυξη πολέμου εναντίον της κοινωνίας. Εξ ου και η προσφυγή στον απροκάλυπτο αυταρχισμό και την ολοσχερή υποβάθμιση ή παράκαμψη των δημοκρατικών θεσμών. Οι συνέπειες της νεοφιλελεύθερης πολιτικής είναι παντού τραγικές. Οι ραγδαία αυξανόμενες οικονομικές ενισχύσεις και η δραματική συρρίκνωση των μεσαίων τάξεων σε όλες τις χώρες του κόσμου οδήγησαν σε οξύτατη κοινωνική πόλωση και πρωτόγνωρη έξαρση των φαινομένων βίας και τρομοκρατίας. Για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά αυτό το διογκούμενο κύμα κοινωνικής βίας και τρομοκρατίας , οι ιθύνουσες τάξεις καταφεύγουν σε πρωτοφανή ενίσχυση του κράτους ασφάλειας – εσωτερικής και εξωτερικής (μυστικές υπηρεσίες, αστυνομία, στρατός). Η διαδεδομένη αντίληψη ότι οι νεοφιλελεύθεροι επιδιώκουν δραματική μείωση του κράτους (γενικώς και αορίστως) είναι λανθασμένη. Αυτό που επιδιώκουν είναι συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας. Αντίθετα, η ανάγκη να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την κοινωνική πόλωση και την έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας που μοιραία προκαλεί η πολιτική τους, καθιστά επιτακτική την περαιτέρω ενίσχυση και θωράκιση του κράτους καταστολής. Η νεοφιλελεύθερη επανίδρυση του κράτους δεν αποβλέπει τόσο στον περιορισμό του μεγέθους του, όσο στην αναδιάρθρωση και τον αναπροσανατολισμό των δραστηριοτήτων και των δαπανών του, από το πεδίο της πρόνοιας στο πεδίο της καταστολής. Τα κονδύλια, που εξοικονομούνται από τις περικοπές των κοινωνικών δαπανών και τον περιορισμό του κράτους πρόνοιας, διοχετεύονται αφειδώς στους προϋπολογισμούς των πάσης φύσεως οργανισμών ασφαλείας, για να χρηματοδοτήσουν πρωτοφανείς στα χρονικά δεδομένα δαπάνες άμυνας και αστυνόμευσης, με πρόσχημα πάντα την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Άρα το νεοφιλελεύθερο κράτος είναι περισσότερο αυταρχικό και ταξικό από κάθε άλλη φορά.»

Συνεχίζοντας την κριτική του ο Γ. Χατζηκωνσταντίνου, παρουσιάζει απόψεις σύγχρονων στοχαστών της Οικονομικής Σκέψης.

«Ο Γάλλος Φιλελεύθερος οικονομολόγος Maurice Allais, βραβευμένος με Νόμπελ σημειώνει: «Η απελευθέρωση των ανταλλαγών και των κινήσεων κεφαλαίων είναι εφικτή και επιθυμητή μόνο αν εμπλέκει χώρες με κοινωνική και πολιτική συνάφεια, με παρόμοια επίπεδα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και μόνο αν οι αγορές που δημιουργεί είναι αρκετά μεγάλες ώστε να επιτρέπουν τον υγιή ανταγωνισμό. Το κατάλληλο θεσμικό περιβάλλον, πολιτικό και ηθικό, πρέπει να επιλεγεί από τους τοπικούς παράγοντες ως μια μορφή θωράκισης απέναντι σε εξωτερικούς κινδύνους». Παλιότερα, το 1970, ο καθηγητής Francois Perroux έγραφε : «... Το να δίνουμε στην αγορά, όπως αυτή παρουσιάζεται, την μορφή ενός λογικού μηχανισμού είναι σαν να δικαιώνουμε έμμεσα και συνολικά όλους εκείνους που χρησιμοποιούν τις λειτουργίες της σε συνθήκες κραυγαλέας ανισότητας, ασκώντας προς αποκλειστικό όφελός της τις οικονομικές και κοινωνικές εξουσίες». Πιο πρόσφατα, το 1996, ο R. Passet έγραφε : «... Οι συγγραφείς κατασκευάζουν αφαιρετικά έναν συμβατικό οικονομικό κόσμο που συνιστά το ισοδύναμο μιας καθαρά μηχανικής διαδικασίας σε ένα περιβάλλον χωρίς τριβές, αλλά σε καμία περίπτωση την εικόνα μιας πραγματικότητας που κυριαρχείται από συνασπισμούς και από συγκρούσεις μεταξύ άνισων».

Οι αντιφάσεις, οι ανακολουθίες και τα μεγεθυνόμενα αδιέξοδα αποδυναμώνουν την θεωρητική άποψη του νεοφιλελεύθερου δόγματος και της παράλληλης «Νεοφιλελεύθερης Παγκοσμιοποίησής» του, που υποστηρίζει ότι εκφράζει έναν αυστηρό ορθολογισμό ο οποίος οδηγεί στην αυτορρύθμιση των αγορών και του οικονομικού συστήματος. Η αντιστοιχία ανάμεσα στην επιστημονική αυστηρότητα και στην αυστηρότητα των νόμων και των αυτόματων μηχανισμών της αγοράς βρίσκεται σήμερα σε αμφισβήτηση.

Για τον Γάλλο κοινωνιολόγο Pierre Bourdieu, «... Η μοιρολατρία των οικονομικών νόμων κρύβει στην πραγματικότητα μια εντελώς παράλογη πολιτική, γιατί πρόκειται για τακτική απολιτικοποίησης, πολιτική που αποβλέπει στο να προσδώσει τον χαρακτήρα του αναπόφευκτου στην επικυριαρχία των οικονομικών δυνάμεων, απελευθερώνοντάς τες από κάθε καταναγκασμό, και ταυτόχρονα στο να εξασφαλίσει την υποταγή κυβερνήσεων και πολιτών σε αυτές τις απελευθερωμένες οικονομικές και κοινωνικές δυνάμεις [...]. Από όλες τις δυνάμεις παράνομης πειθούς, η πιο αμείλικτη είναι αυτή που πολύ απλά ασκείται από την δύναμη των πραγμάτων

[...]. Όλα όσα αποδίδουμε με το περιγραφικό και συνάμα τυπολογικό όνομα “παγκοσμιοποίηση” δεν είναι αποτέλεσμα οικονομικής μοιρολατρίας, αλλά μια συνειδητή και σκόπιμη πολιτική, αυτή που οδήγησε τις φιλελεύθερες ή ακόμα και τις σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις πολλών οικονομικά αναπτυγμένων χωρών να παραιτηθούν από την εξουσία ελέγχου των οικονομικών δυνάμεων ». »

“Αυτορρυθμιζόμενη Αγορά” και ασυμμετρίες.

Ασυμμετρία I : Υπερπροσφορά και Ζήτηση.

Εξετάζοντας από την σκοπιά της ιστορίας των οικονομικών συστημάτων, την θεωρία της πλήρους απελευθέρωσης : «Απελευθερώστε την οικονομία και οι αγορές θα οδηγηθούν σε ισορροπία κατά τρόπο αυτόματο», συναντάμε την κατά τρόπο απόλυτο αντίστροφη συνταγή της. Εκείνη που θεωρούσε πως το κράτος μπορεί να λύσει από μόνο του όλα τα προβλήματα της οικονομίας . Το λεγόμενο Σοσιαλιστικό μοντέλο οργάνωσης της οικονομίας κατέρρευσε υπό το βάρος των ασυμμετριών που δημιούργησε, και πλην ελάχιστων εξαιρέσεων (Κούβα) δεν εφαρμόζεται πια. Σε αυτό το σημείο ιστορικά παρατηρείται πως οι οικονομικοί νόμοι / αξιώματα που καθορίζουν τα μοντέλα οργάνωσης της οικονομίας συνδέονται μοιρολατρικά σε όρους πραγματικού χρόνου / ζωής με την ανθρώπινη πρακτική, από την οποία προκύπτουν τόσο η αποτυχία της άριστης εφαρμογής του μοντέλου, όσο και ασυμμετρίες στην οικονομία. Αυτή είναι η λεγόμενη διαφορά από την θεωρία στην πράξη , που παράγει και ασύμμετρα αποτελέσματα.

Τέτοιες στρεβλωτικές και επικίνδυνες ασυμμετρίες , δημιούργησε το Νεοκλασικό Υπόδειγμα της απελευθέρωσης κατά την τελευταία εικοσαετία με αποκορύφωμα την κρίση του 2008.

Στρεβλωτικές ασυμμετρίες : η Υπερπροσφορά σε σχέση με την συνολική Ζήτηση (Ασυμμετρία I) και ο ρόλος της τεχνολογικής αλλαγής.

Σύμφωνα με την Κλασική θεωρία οι συντελεστές της παραγωγής είναι οι εξής : Γη ,Κεφάλαιο ,Εργασία . Σκοπός παλαιότερων οικονομιών ήταν η αποδοτικότερη και εντατικότερη χρήση τους με σκοπό / προσδοκία την επίτευξη άριστου ή αριστοποιούμενου οικονομικού αποτελέσματος. Μετά την εμφάνιση του μοντέλου

Ford στις γραμμές της παραγωγής , ένας νέος παραγωγικός συντελεστής έκανε την εμφάνισή του : η τεχνολογία . Ακόμα και τότε όμως οι τέσσερις συντελεστές είχαν πεπερασμένα όρια στην εντατικοποίηση , παραγωγικότητα, αποδοτικότητα της χρήσης τους. Στον κόσμο του σήμερα όμως , ένας από τους τέσσερις συντελεστές παραγωγής, η τεχνολογία, εξελίσσεται, μεταλλάσσεται, επαναστατεί, παράγει και αποδίδει σε κλίμακα σημαντικά πολύ μεγαλύτερη από τους υπόλοιπους.

Τόσο οι μεγάλες επιχειρήσεις , όσο και οι μικρομεσαίες ανεξαρτήτως κλάδου, προσπαθούν να αξιοποιήσουν με υπερταχείς ρυθμούς τις δυνατότητες της νέας τεχνολογίας. Προχώρησαν και προχωρούν σε ριζική τεχνολογική και διαρθρωτική αναδιάρθρωση, άλλαξαν την οργανωτική τους δομή και κατάφεραν κατακόρυφη αύξηση της παραγωγικότητάς τους.

Τεχνολογικά και οργανωτικά θωρακισμένο, το οικονομικό σύστημα της Νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, στο χώρο της παραγωγής είναι σε θέση να παράγει πολύ μεγαλύτερη ποσότητα, ποιότητα και ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών. Κατά την ίδια όμως περίοδο πραγματοποιήθηκε και πραγματοποιείται δραστική μείωση των πραγματικών μισθών (ανταγωνιστικότητα). Η μείωση αυτή σε συνδυασμό με την μαζική ανεργία και τις πλέον ευέλικτες μορφές απασχόλησης (μερική, ανασφάλιστη, ενοικιαζόμενη) έπληττε και πλήττει κρίσιμα την αγοραστική δύναμη των εργαζομένων, προκαλώντας ανεπάρκεια της υγιούς, ενεργούς κοινωνικής ζήτησης (και στροφή των νοικοκυριών στο δανεισμό). (Χατζηκωνσταντίνου - 2009)

Κάτω από τις παρούσες συνθήκες η οικονομική δραστηριότητα δημιούργησε σημαντικά πλεονάζουσα Προσφορά (Οικονομικά της Προσφοράς) και οδηγήθηκε σε ασύμμετρη στρέβλωση , λόγω ανεπαρκούς συνολικής ζήτησης (Υποπληρωμή της Εργασίας), παρά τις προσπάθειες για άνοιγμα- απελευθέρωση νέων αγορών αλλά και τον εκσυγχρονισμό του εμπορίου (e-bay).

Δεν είναι έτσι λίγοι εκείνοι (μεταξύ των οποίων και ο Γ. Χατζηκωνσταντίνου -2009- που υπογράφει και την άποψη) που υποστηρίζουν πως καθώς το οικονομικό σύστημα της Ελεύθερης Αγοράς παράγει και μπορεί να παράγει πολύ περισσότερα από αυτά που είναι σε θέση να αγοράζουν οι καταναλωτές με το διαθέσιμο εισόδημά τους , τα κέρδη που καρπώνονται οι επιχειρήσεις δεν επανεπενδύονται τελικά, για τον απλό λόγο ότι σε αυτή την περίπτωση η αύξηση της παραγωγικής δυναμικής της οικονομίας θα επιδείνωνε την ασύμμετρη στρέβλωση της υπερπροσφοράς. Αυτό θα

οδηγούσε στη δημιουργία πρόσθετου αποθέματος προϊόντων, δηλαδή πρόσθετου πλεονάσματος, σε συνθήκες ανεπαρκούς ζήτησης.

Οι συνθήκες μείωσης της ενεργούς και υγιούς ζήτησης στην οικονομία αυξήθηκαν σημαντικά μετά την κρίση του 2008 με την περαιτέρω συμπίεση των μισθών προς τα κάτω, την ραγδαία αύξηση της ανεργίας, ιδιαίτερα σε ελλειμματικές χώρες και την Πλήρη Απουσία Ζήτησης σε μια ολόκληρη ήπειρο του κατά τ' άλλα παγκόσμιου πλανήτη μας (Η τραγωδία της Αφρικής).

Συμπερασματικά, η αυτορρύθμιση των αγορών διαμέσου της απελευθέρωσης δεν πέτυχε μακροοικονομική ισορροπία, αντίθετα την υπέσκαπτε με τρόπο που στην παρούσα εργασία περιγράφεται ως Ασυμμετρία I : το Νεοκλασικό Υπόδειγμα ευνόησε την Προσφορά μέχρι το σημείο της Υπερπροσφοράς. Την ίδια στιγμή δευτερευόντως απασχολούν τα ζητήματα μείωσης της υγιούς ζήτησης (Κεϋνσιανή), αυτής δηλαδή που εμφανίζεται στην αγορά μέσω εισοδημάτων που αποκτήθηκαν με “υγιή” τρόπο (η αμοιβή του παραγωγικού συντελεστή της εργασίας). Όλα τα παραπάνω συντέλεσαν στη δημιουργία εμφάνισης “πλεονάσματος” στην οικονομία, το οποίο αδίκως και αδικαιολογήτως δεν μπορεί να απορροφηθεί (υπερπροσφορά) και το οποίο με την σειρά του οδηγεί στην Ασυμμετρία II , η οποία περιγράφεται ακριβώς παρακάτω.

Ασυμμετρία II : Χρηματοοικονομική και Πραγματική Οικονομία.

Τι απέγιναν τα πλεονάσματα ? Στο πλαίσιο του σημερινού παραγωγικού μηχανισμού, που στερείται ανθρώπινου προσανατολισμού, τα πλεονάσματα της υπερπροσφοράς δεν λειτουργούν, ούτε υπέρ των εργαζομένων (ως αύξηση των αποδοχών, μείωση της ανεργίας, αύξηση του ελεύθερου χρόνου), ούτε υπέρ των καταναλωτών (αύξηση της αγοραστικής δύναμης, μείωση της υπερχρέωσης). Στο πλαίσιο του σημερινού παραγωγικού μηχανισμού, που στερείται ανθρώπινου προσανατολισμού, τα πλεονάσματα της υπερπροσφοράς προορίζονται να αυξάνουν την κερδοφορία και να γεννούν νέα πλεονάσματα, τα οποία με την σειρά τους επιφέρουν νέα κέρδη. Και αφού τα πλεονάσματα δεν κατευθύνονται στην πραγματική οικονομία (λόγω της κρίσης υπερπροσφοράς), αλλά και δεν επιστρέφουν διανεμόμενα ως κοινωνικό μέρος (ενίσχυση των μισθών, ισχυρό κοινωνικό κράτος πρόνοιας), τότε που ακριβώς τοποθετούνται ?

Για τις επιχειρήσεις, για όσες τουλάχιστον πληρούσαν τις προϋποθέσεις, η εναλλακτική επιλογή ευρέθη . Τα κέρδη / πλεονάσματα διοχετεύθηκαν στην χρηματοοικονομική σφαίρα, με στόχο την περαιτέρω κερδοφορία, στο παιχνίδι των λεγόμενων επενδυτών (Χατζηκωνσταντίνου - 2009) .

Στα χρόνια της Νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης ο χρηματοοικονομικός τομέας αυτονομήθηκε σε σχέση με την πραγματική οικονομία και απέκτησε πρωτοφανή ρευστότητα. Ταυτόχρονα απέκτησε εκρηκτική και ανεξέλεγκτη δυναμική. Ένα σημαντικό μέρος της ρευστότητας, κατευθύνθηκε και κατευθύνεται συστηματικά στη χρηματοδότηση των περιφημων εξαγορών αλλά και στην αλόγιστη κερδοσκοπία του χρηματιστηριακού παιχνιδιού, μέσω αγοραπωλησίας μετοχών, παραγώγων, ομολόγων, που ενώ εδώ και είκοσι χρόνια αποτελούσαν μέρος της ελεύθερης αγοράς, εν μια νυκτί ονομάστηκαν τοξικά και οδήγησαν στην κατάρρευση του 2008. Σύμφωνα με τον Χ. Τοπαλίδη, ο παγκόσμιος όγκος της εικονικής, άυλης χρηματοοικονομίας υπερβαίνει κατά 13,6 φορές τον όγκο της πραγματικής οικονομίας, αναλογία που υποδηλώνει, αφενός την ισχύ που έχουν αποκτήσει οι χρηματοπιστωτικές αγορές , στο πλαίσιο του Νεοφιλελεύθερου Υποδείγματος και, αφετέρου την φθίνουσα πορεία της πραγματικής οικονομίας σε σχέση με τις ραγδαίως διογκούμενες άυλες αξίες. Ο λόγος 1 / 13,6 περιγράφει μια επικίνδυνη ασυμμετρία στο χώρο της παγκόσμιας οικονομίας μεταξύ χρηματοοικονομικών και πραγματικών οικονομικών δεδομένων , που “εξερράγη σαν φούσκα” με την κρίση του 2008, και τις συνέπειες της οποίας καλούνται να πληρώσουν όλες οι οικονομίες του κόσμου με την συνεχιζόμενη εδώ και πέντε χρόνια υφεσιακή περίοδο. Δικαίως λοιπόν ακόμα και ο πιο άπειρος μελετητής της οικονομικής θεωρίας αναρωτιέται για το αν η ακανόνιστη πορεία των χρηματαγορών οδηγεί σε αυτορρυθμιζόμενες “φούσκες”, πυραμίδες και άλλα παραφυσικά Οικονομικά και για το αν ο σύγχρονος και μοντέρνος Νεοφιλελευθερισμός μετατρέπεται σε Νεοφιλελευθερισμό – καζίνο.

Πράγματι η πλήρης αυτονόμηση του χρηματοοικονομικού τομέα από την πραγματική οικονομία δεν συνεπάγεται ότι οι δύο αυτοί τομείς συμβαδίζουν ή ισορροπούν στο ίδιο σημείο μακροχρόνια, γεγονός το οποίο εντείνει τις συζητήσεις σχετικά με την αναγκαιότητα τοποθέτησης μιας “βαλβίδας ασφαλείας” στις χρηματαγορές.

Παλαιότερα, το ρόλο μιας τέτοιας βαλβίδας ασφαλείας, (ενός δηλαδή κανόνα / μηχανισμού που εμπόδιζε την κατάρρευση των χρηματαγορών, τις εναρμόνιζε με την πραγματική οικονομία, απέτρεπε την αφύσικη και ψεύτικη υπερμεγέθυνσή τους,

συμμόρφωνε τις οικονομικές πρακτικές ασυδοσίας και υπερκερδοσκοπίας), κατείχε ο κανόνας του χρυσού ή το Σύστημα Bretton Woods στα '70's ή ο νόμος Glass Stigal.

Η παράλογη / δυσανάλογη σχέση χρηματοοικονομικής και πραγματικής οικονομίας περιγράφεται στην παρούσα εργασία ως Ασυμμετρία II, επιχείρημα το οποίο καταδεικνύει τον Δογματισμό των Αυτορρυθμιζόμενων Αγορών και αναδεικνύει δύο σκοτεινές πλευρές της τρέχουσας οικονομικής ζωής : α) τη Μόγλευση του χρήματος και β) την απουσία ενός Μηχανισμού Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων.

Η Μόγλευση του Χρήματος.

Οι αγορές Χρήματος / Κεφαλαίου στο Νεοκλασικό Υπόδειγμα προσβλέπουν στην επίτευξη Οικονομικών Κλίμακας (κέρδη που γεννούν κέρδη). Για να συμβεί αυτό είναι απαραίτητη η προσέλκυση κεφαλαίων, δηλαδή η δημιουργία μακροχρόνιου χρηματικού κεφαλαίου, προϋπόθεση του οποίου είναι η πλήρης ελευθερία στην κινητικότητα και σκοπός του η διαρκής Μόγλευσή του, δηλαδή η επίτευξη διαρκώς μεγαλύτερων χρηματοοικονομικών αποδόσεων των διαθέσιμων κεφαλαίων και αποθεματικών. Πρόκειται για μια μορφή άυλης οικονομίας, στην οποία εμφανίζονται συνεχώς νέα και περισσότερο σύνθετα χρηματοπιστωτικά εργαλεία αλλά και παράγωγα χρηματοπιστωτικών προϊόντων αντιστάθμισης των διαρκώς αυξανόμενων εμπλεκόμενων χρηματοοικονομικών κινδύνων. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (B.I.S.) ο συνολικός όγκος των συμβάσεων παραγώγων χρηματοπιστωτικών προϊόντων (ασφάλιστρα χρηματοπιστωτικού κινδύνου - CDS) υπολογίζεται σήμερα παγκόσμια σε 615 τρις \$, όταν ο όγκος της παγκόσμιας πραγματικής οικονομίας προσεγγίζει μόλις τα 62 τρις \$.

Η μόγλευση του χρήματος, όπως απέδειξε το Κραχ του 2008, συνοδεύεται, σύμφωνα με τον M. Roche (2010), με καταπάτηση των Αρχών της “Καλής Οικονομικής Συμπεριφοράς” , όταν ένας παίχτης στην αγορά εκπροσωπεί ταυτόχρονα επενδυτές που μεταξύ τους υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων. Ο ρόλος μιας σύγχρονης επιτυχημένης Τράπεζας (Goldman Sachs) “κατοχυρώνεται” όταν από την μια πλευρά λειτουργεί ως σύμβουλος των κερδοσκοπών πελατών της (χρηματιστηριακοί πράκτορες – Primary brokerage) και από την άλλη ανταγωνίζεται τους πελάτες της άμεσα επενδύοντας σε Hedge Funds.

Η μόχλευση μέσω του τοξικού ιδιωτικού χρήματος των C.D.O..

Η φρενίτιδα για μόχλευση και κερδοσκοπία με αεριτζίδικο, άυλο, ανύπαρκτο χρήμα καθώς και η κοντόφθαλμη, αμετροεπής διαχείριση της διασποράς του κινδύνου του, δημιούργησε την χαζοεπανάσταση των C.D.O. . Το C.D.O. αποτελεί ένα συμβόλαιο, έναν χάρτινο τίτλο που περιγράφει μια μορφή χρέους. Είναι δηλαδή ένας χάρτινος τίτλος που δίνει στον κάτοχό του δικαιώματα στα χρέη τρίτων, π.χ. ομόλογα δημοσίων / ιδιωτικών φορέων, δάνεια τρίτων και άλλα περιουσιακά στοιχεία τα οποία αντιπροσωπεύουν διαφορετικούς τύπους χρέους (Βαρουφάκης, 2011). Ο Α παίρνει ένα στεγαστικό δάνειο, ο Β ένα επενδυτικό δάνειο και ο Γ (Ελληνικό Δημόσιο) δανείζεται εκδίδοντας ομόλογα. Το C.D.O. αποτελείται από $\frac{1}{4}$ Α, $\frac{1}{4}$ Β, $\frac{2}{4}$ Γ, τα οποία γράφονται σε συμβόλαιο και όποιος το αγοράσει έχει το δικαίωμα είσπραξης από τους Α, Β και Γ (φέτες ή slices με βαθμό ρίσκου classes / slices of risk). Όσο μεγαλύτερο το ρίσκο τόσο μεγαλύτερο το πακέτο του C.D.O. . Σύμφωνα με τον Γ. Βαρουφάκη η τιμολόγηση των C.D.O. γινόταν στη βάση ενός λάθους / απάτης.

Λάθος πρώτο : τα διάφορα μαθηματικά υποδείγματα (var) που χρησιμοποιήθηκαν για την χάραξη τιμολογιακής πολιτικής στάθμιζαν οικονομετρικά τον απρόβλεπτο παράγοντα e^* που ενυπάρχει στη λειτουργία της οικονομίας. Η ανεξάρτητη μεταβλητή στο μαθηματικό μοντέλο υπολογίστηκε με βάση τα εμπειρικά οικονομικά δεδομένα της τελευταίας εικοσαετίας και τα οποία κατεδείκνυαν πως αφού η οικονομία πηγαίνει καλά, η πιθανότητα να συμβεί κάτι απρόβλεπτο (κατάρρευση της Wallstreet - 2008) ελαχιστοποιούνταν ως προς την στατιστική σημαντικότητά της. Άρα ουσιαστικά έγινε η παραδοχή πως η πιθανότητα να πτωχεύσει ο Α εφόσον ταυτόχρονα πτωχεύσει ο Β (μην αποπληρώνοντας και οι δύο τα δάνειά τους) και εμμέσως να οδηγηθεί σε default ο Γ, είναι μικρή, σταθερή και υπολογίσιμη. Η υπόθεση αυτή στην πραγματικότητα υποδηλώνει ότι μια κρίση είναι πρακτικά αδύνατη (ύβρις).

Λάθος δεύτερο: Η αλαζονεία των οίκων αξιολόγησης που με το αζημίωτο (οι εκδότες των C.D.O. αποτελούσαν εκλεκτή πελατεία) βαθμολογούσαν τα C.D.O. με AAA. Η άριστη βαθμολογία τους ικανοποιούσε τους πάντες στην αγορά : οι τιμές των C.D.O. αυξάνονταν, οι τράπεζες που τα εξέδιδαν κερδοσκοπούσαν χωρίς κόπο, οι οίκοι αξιολόγησης επιβεβαιώνονταν και οι Α, Β, Γ είχαν πρόσβαση στον εύκολο δανεισμό. Επρόκειτο για μια καινοτομία, αλλά και ΜΑΓΙΚΗ οικονομία.

Λάθος τρίτο: Η διαρκώς αυξανόμενη τιμή των C.D.O. στην αγορά ερέθισε ακόμα περισσότερο την ασύδοτη λειτουργία των τραπεζών, οι οποίες προσδοκώντας μια ακόμα μεγαλύτερη αύξηση της τιμής τους έσπευσαν να τα αγοράσουν μαζικά με σκοπό να τα μεταπωλήσουν ακριβότερα λίγους μήνες μετά. Έτσι όταν το 2008 κατέρρευσε η αγορά των C.D.O. , οι τράπεζες βρέθηκαν να κατέχουν στο χαρτοφυλάκιο τους ένα σωρό άχρηστα χαρτιά. Με αυτό τον τρόπο οι τράπεζες έπεσαν στην παγίδα του προσδοκώμενου κερδοσκοπικού παιχνιδιού που οι ίδιες έστησαν.

Η μόχλευση του χρήματος και η μέτρηση του κινδύνου στις κατά τ' άλλα αυτορρυθμιζόμενες αγορές, συνδέουν τα αποτελέσματα που εμφανίζονται στο Νεοφιλελεύθερο Υπόδειγμα με μια νέα εποχή Χρεοκρατίας και Πτωχοτραπεζοκρατίας , που αποτελούν υπαρκτό και ομολογημένο πια κίνδυνο για την Δημοκρατία και τις Κοινωνίες. Διότι τελικά από πουθενά δεν προκύπτει πως η ελεύθερη βούληση των κοινωνιών στις Δημοκρατίες επέλεξε την θλιβερή ιστορία της αγοράς δομημένων παραγώγων.

Σημειώνεται επίσης πως μέχρι τη στιγμή γραφής της παρούσας εργασίας, στο βωμό της Αυτορρύθμισης δεν έχει θεσπιστεί οποιοδήποτε υπερεθνικό σύστημα εποπτείας των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών. (Επίσης σημειώνεται η απουσία πολιτικών τύπου : φόρος Tobbin).

Η απουσία ενός (βιώσιμου) Παγκόσμιου Μηχανισμού Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων.

Στη συνδιάσκεψη του Bretton Woods ο Keynes και ο White διαφώνησαν για την μορφή που θα έπρεπε να έχει ο Παγκόσμιος Μηχανισμός Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων, προκειμένου η μεταπολεμική παγκόσμια οικονομία να βαδίσει σε ένα βιώσιμο μονοπάτι ανάπτυξης. Ο Keynes πρότεινε έναν διεθνή και επίσημα θεσμοθετημένο μηχανισμό (οικονομικός O.H.E.) που θα κρατούσε υπό έλεγχο τόσο τα ελλείμματα όσο και τα πλεονάσματα των οικονομιών, παίρνοντας ένα μέρος των πλεονασμάτων από τους πλεονασματικούς και μεταφέροντάς το υπό τη μορφή παραγωγικών επενδύσεων στους ελλειμματικούς.

Ο White, του οποίου η πρόταση επικράτησε, υποστήριξε το δικαίωμα της Αμερικής, ως της πιο πλούσιας χώρας με τα μεγάλα πλεονάσματα να τα διατηρεί και να επιλέγει εκείνη τους τρόπους και τα μέσα ανακύκλωσης τους προς τις ελλειμματικές χώρες. Όταν όμως οι Η.Π.Α. γύρισαν τα πλεονάσματα τους σε

ελλείμματα το σχέδιο White εξέπνευσε. Αντί όμως οι Η.Π.Α. να αποποιηθούν τον προνομιακό τους ρόλο και να προσπαθήσουν με σκληρή λιτότητα να μειώσουν τα ελλείμματά τους (η σημερινή συνταγή της Γερμανίας) έκαναν ακριβώς το αντίθετο : επέκτειναν την παγκόσμια ηγεμονία τους αυξάνοντας τα ελλείμματά τους (!), ακόμα και επί προεδρίας Reagan, γνήσιου θιασώτη της πλήρους ελεύθερης αγοράς και εκπροσώπου του κινηματικού συντηρητισμού, το δε δημοσιονομικό έλλειμμα ξέφυγε από κάθε παραδοσιακά ληλογισμένο όριο (ασύλληπτες δαπάνες στρατιωτικού χαρακτήρα για χάρη του αμερικάνικου φονταμενταλισμού στην εξωτερική πολιτική).

Και καθώς τα ελλείμματα έπρεπε με κάποιο τρόπο να χρηματοδοτούνται, το κλειδί σε αυτό το πρόβλημα ήταν να κατευθύνεται από τον υπόλοιπο κόσμο προς τις αγορές χρήματος / κεφαλαίων των Η.Π.Α. ένα συνεχές και διαρκώς αυξανόμενο χρηματοοικονομικό κεφάλαιο. Η χρηματοδότηση συνεχιζόταν με άκρατους ρυθμούς , μέχρι και την κρίση του 2008, μέσω της επένδυσης στα ομόλογα των Η.Π.Α.. Η εισροή αυτή ξένων κεφαλαίων αντιστάθμιζε τόσο το έλλειμμα του Αμερικάνικου Δημοσίου όσο και το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο των Η.Π.Α.. Το συγκεκριμένο οικονομικό φαινόμενο, από την λειτουργία του οποίου εξαρτιόταν τόσο η αμερικάνικη οικονομία όσο και η διεθνής σταθερότητα επεκτάθηκε πολύ γρήγορα σε κάθε οικονομία του πλανήτη, διαμέσου της Νεοφιλελεύθερης Παγκοσμιοποίησης και της αλληλεξάρτησης των οικονομιών. Για να διατηρηθεί το νέο οικοδόμημα, το οποίο ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1970, έπρεπε οι ασυμμετρίες σε εμπορικές και χρηματοδοτικές ροές συνεχώς να βαθαίνουν, να επιταχύνονται, να οξύνονται, χρησιμοποιώντας δημιουργικά την αποσταθεροποίηση , την ελεγχόμενη διάλυση και την δημιουργική καταστροφή μέσα από βιώσιμη ανισορροπία.

Η στρατηγική του νέου οικοδομήματος, ιδιοφυώς χρησιμοποίησε την συνεχή κινητικότητα κεφαλαίων προς τις Η.Π.Α. αντισταθμίζοντας την λειτουργία της : σαν ένας Παγκόσμιος Μηχανισμός Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων . Ένας ανορθόδοξος και απείθαρχος μηχανισμός (σε διεθνή κλίμακα) που είχε την δυνατότητα, χρησιμοποιώντας τα αμερικανικά ελλείμματα ως κινητήρια δύναμη, να ανακυκλώνει αποτελεσματικά τα πλεονάσματα (κεφάλαια, κέρδη, προϊόντα) των υπολοίπων. Με απλά λόγια η Αμερική (ανεπτυγμένες χώρες) απορροφούσε τα πλεονασματικά κεφάλαια των άλλων (οι άλλοι χάριν της οικονομικής περιγραφικής ονομάστηκαν αναπτυσσόμενες χώρες) και στη συνέχεια τα ανακύκλωνε, αγοράζοντας τα εξαγωγικά προϊόντα τους (Βαρουφάκης - 2011). Η παραπάνω οικονομική μηχανική επικαιροποιεί ξανά την θεωρία του Keynes σχετικά με την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός

εποπτικού, αναδιανεμητικού , εξισορροπητικού Παγκόσμιου Μηχανισμού Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων που θα διορθώσει τις παράδοξες αντιστροφές (της κατά τ' άλλα άριστης ελεύθερης αγοράς) και θα τοποθετήσει την βιώσιμη ανάπτυξη (σε διεθνή κλίμακα) ξανά στο προσκήνιο.

Όλα τα παραπάνω ζωντανεύουν ξανά τις συζητήσεις των οικονομολόγων για τις ασύμμετρες , περιφερειακές ανισότητες εντός της Ευρωζώνης. Αλήθεια δεν θα μπορούσε ακόμη και ένας άπειρος μελετητής της ευρωπαϊκής μακροοικονομίας να ισχυριστεί πως τα πλεονασματικά διαθέσιμα των χωρών του Βορρά (και τα οποία διαπραγματεύεται η καγκελάρια Μέρκελ) αποτελούν εμμέσως αλλά ουσιαστικά τα ελλείμματα των χωρών του Νότου ?

«Πριν από εξήντα χρόνια ο Keynes είχε προβλέψει τι χρειαζόμασταν. Ήταν όμως πολύ νωρίς. Έχει έρθει πλέον η ώρα να κάνουμε πράξη την πρότασή του.»
(D.Strausskahn, ως Γενικός Διευθυντής του Δ.Ν.Τ. - 2011).

Η Ανάπτυξη και το περιεχόμενό της .

Η ανάπτυξη αποτελεί πάντα θέμα συζήτησης στην οικονομική θεωρία. Για την επίτευξή της απαιτείται να επιτευχθεί αρχικά η μεγέθυνση, η συνολική αύξηση δηλαδή του πλούτου μιας οικονομίας μέσω της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών και η οποία τελικά οδηγεί σε αύξηση του συνολικού εισοδήματος. Στη συνέχεια πρέπει να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της διανομής του εισοδήματος της οικονομίας στις επιμέρους οντότητές της (επιχειρήσεις, νοικοκυριά). Με αυξημένο οικονομικό προϊόν και αντίστοιχη διανομή μπορούν τα μέλη της οικονομίας να βρουν την ευημερία, την πρόοδο, την εν γένει βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Αναμφίβολα το στοίχημα της μεγέθυνσης κερδίστηκε. Τις τελευταίες δεκαετίες ο δυτικός κόσμος και λίγο πιο πρόσφατα οι ανατολικές οικονομίες αύξησαν τον πλούτο στο οικονομικό επίπεδο. Η εξειδίκευση της εργασίας, η χρήση των νέων τεχνολογιών και του υπολογιστή, η εντατικότερη χρήση παραγωγικών συντελεστών συνέβαλε σ' αυτό. Τι συνέβη όμως με τον προορισμό του παραχθέντα πλούτου ως προς το πρόβλημα της διανομής; Υπήρξε κατάλληλος μερισμός της μεγέθυνσης ομοιόμορφα στη σφαίρα της οικονομίας; Εμπειρικά, το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων σήμερα είναι καλύτερο σε σχέση με το παρελθόν, όμως συνιστά αυτό από μόνο του ανάπτυξη;

Στην περίοδο που ακολούθησε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ανδρώθηκαν τα κράτη και αναπτύχθηκαν οι οικονομίες. Για τον στόχο της ανάπτυξης ακολουθήθηκε η συνταγή του Keynes. Δηλαδή μέτρα για την τόνωση της ενεργούς ζήτησης την οποία κατέχει το καταναλωτικό κοινό, δηλαδή η κοινωνία. Τέτοια μέτρα αποτέλεσαν οι ισχυροί μισθοί (κυρίαρχος προσδιοριστικός παράγοντας κατανάλωσης) αλλά και η οικοδόμηση του 'μεταπολεμικού κοινωνικού κράτους' (επιδόματα, κοινωνική πρόνοια και υπηρεσίες) ως κίνητρο προσπάθειας, με στόχο την αισιοδοξία και την ασφάλεια. Στην δεκαετία του '80 οι οικονομολόγοι συζητούσαν για την αφαίμαξη των κερδών από τους μισθούς (profit squeeze), την διατήρηση δηλαδή υψηλών μισθών που τονώνουν την αποδοτικότητα της εργασίας και η οποία προέρχεται από την μείωση του καθαρού κέρδους των επιχειρήσεων. Σήμερα βέβαια ισχύει το αντίστροφο: wage squeeze, η αφαίμαξη δηλαδή των μισθών από τα κέρδη. Άλλωστε, σύμφωνα με το Νεοφιλελεύθερο Υπόδειγμα, η μείωση των μισθών αποτελεί κυρίαρχο (όχι βεβαίως το μόνο) στοιχείο της ανταγωνιστικότητας.

Αυτό τελικά σε συνδυασμό με την μεγέθυνση των οικονομιών οδήγησε σε κρίση υπερπροσφοράς την παγκόσμια οικονομία. Για να αντιμετωπιστεί η υπερπροσφορά που δημιουργεί ο νεοφιλελεύθερος τρόπος οργάνωσης της οικονομίας σε συνδυασμό με την πτώση της αγοραστικής ζήτησης που προκαλεί η μείωση των μισθών, καθοριστικό ρόλο κατέχει το χρηματοπιστωτικό σύστημα (τράπεζες). Οι τράπεζες έχουν αυξήσει κατακόρυφα τον αριθμό και το μέγεθος των δανείων που χορηγούν, με τις χορηγίες μάλιστα σήμερα να μην είναι μόνο αναπτυξιακού, επενδυτικού, στεγαστικού χαρακτήρα (στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν τις ζωές των ανθρώπων), αλλά και καταναλωτικού ή και κερδοσκοπικού χαρακτήρα (CDS, CDO, καταναλωτικά, εορτοδάνεια, διακοποδάνεια, φοιτητοδάνεια, πλαστικό χρήμα, κτλ.). Τα παραπάνω οδηγούν στο φαινόμενο του υπερδανεισμού των νοικοκυριών, της συρρίκνωσης, της αποταμίευσης, της κατανάλωσης με δανεικά, της ευημερίας με επιτόκιο και της επιστροφής της μαζί με το δάνειο.

Η μεγέθυνση επετεύχθη, η ανάπτυξη διχάζει, η υπερπροσφορά προβληματίζει και η ζήτηση δανειοδοτείται. Ταυτόχρονα, ολόκληρες χώρες, τρίτος κόσμος, αφρικανικές χώρες, Λατινική Αμερική, Ανατολικές χώρες, ζουν σε συνθήκες υπανάπτυξης αλλά και μεγάλα στρώματα πληθυσμού στις ανεπτυγμένες κοινωνίες δημιουργούν σταδιακά το φαινόμενο των νεόπτωχων. Επίσης, οι ανισότητες στην ανάπτυξη συνεχίζουν να έχουν γεωγραφικό χαρακτήρα (Βορράς-Νότος, λοιπές αστοχίες της περιφερειακής ανάπτυξης).

Κάτι μου λέει ότι δεν βρήκαμε τελικά σε απόλυτο βαθμό την ανάπτυξη. Ίσως γιατί δεν κατανεμήθηκε ορθολογικά το προϊόν της μεγέθυνσης καθώς και γιατί δεν συνδέθηκε η ανάπτυξη και το περιεχόμενό της σε ικανοποιητικό βαθμό με τον άνθρωπο, αλλά ταυτίστηκε μονοσήμαντα με τα κέρδη.

1.5 Συμπεράσματα για το κεφάλαιο 1.

Αναμφίβολα η οικονομική είναι μια συναρπαστική επιστήμη και αυτό γιατί, σ' αυτήν οι άνθρωποι αντανακλούν τις επιτυχίες τους (όταν η οικονομική δραστηριότητα αυξάνεται), τα προβλήματά τους (όταν υπάρχει κρίση στην οικονομία) και την καθημερινότητά τους (την ωφέλεια από την ανάπτυξη, το ύψος των μισθών τους ή την ανεργία τους). Ορθολογικά ή παράδοξα, δικαιολογημένα ή μη, δημιουργικά ή λανθασμένα, οι άνθρωποι τείνουν να ταυτίζουν την πορεία της οικονομίας με την ευτυχία ή την δυστυχία τους. Εδώ ακριβώς βρίσκεται η πρόκληση, να γράψει κανείς οικονομικές θεωρίες, υποδείγματα, μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης, που να μπορούν να πείθουν και να εκφράζουν τους περισσότερους αλλά ταυτόχρονα να ισχύουν παντού και πάντα.

Στις οικονομικές θεωρίες είναι καθολικά αποδεκτή η διάκριση μεταξύ της μακροχρόνιας περιόδου / ισορροπίας και της βραχυχρόνιας περιόδου / αποτελεσματικότητας. Ενδιαφέρον επίσης στοιχείο στην οικονομική επιστήμη αποτελεί το γεγονός πως οι οικονομικές θεωρίες συνοδεύονται από την φύση τους με Χρονική Υστέρηση, είναι λοιπόν δύσκολο κανείς να τις κρίνει για την ορθότητά τους γιατί δεν μπορεί να δείξει με βεβαιότητα αν εφαρμόστηκαν και πέτυχαν / απέτυχαν στην περίοδο $t-1$, $t=0$, $t+1$. Με το πέρασμα των χρόνων πολλές θεωρίες ξεπεράστηκαν ή πάνω τους θεμελιώθηκαν καινούριες. Ο δυναμισμός, η στασιμότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιόδου συνδιαμορφώνουν τελικά τις οικονομικές θεωρίες.

Αυτονόητο πάντως είναι πως οι οικονομικές θεωρίες και τα μοντέλα ανάπτυξής τους συνδέονται μοιρολατρικά με την ανθρώπινη εφαρμογή τους μέσα από αμέτρητες, καθημερινές ή καθοριστικές αποφάσεις. Η ανθρώπινη πρακτική είναι αυτή που αποκαθαγιάζει τις οικονομικές θεωρίες από τον μαθηματικό μοντελισμό των υποδειγμάτων. Και επειδή η οικονομική κρίση του 2008 μεταδόθηκε παγκοσμίως σε ένα σύστημα αλληλοεπιδρούμενων, αλληλοεξαρτώμενων, αλληλοσυνδεόμενων οικονομιών, τώρα ίσως είναι το κατάλληλο χρονικό σημείο να ομολογήσουμε πως η

παγκόσμια οικονομία, αλλά και η θεωρία περί οικονομικών που την συνοδεύει βρίσκονται στο σημείο $t=0$.

Στο κεφάλαιο 1, το οποίο πραγματεύεται τις κρίσεις στην οικονομία, περιγράφηκε το Νεοκλασικό Υπόδειγμα και αναλύθηκε πολλαπλάσια η κυρίως μετακεϋνσιανή κριτική σε αυτό. Η διαφορά αυτή στον αριθμό των σελίδων δεν αποτελεί μια προσπάθεια προσβολής της επιστημονικής αρτιότητας του Νεοφιλελεύθερου Υποδείγματος, αντιθέτως αμφισβητεί κριτικά την σκοπιμότητα της πλήρους υιοθέτησης των υποθέσεών του. Εξάλλου κάθε θεωρία, όπως και αυτή του Νεοφιλελεύθερου Υποδείγματος, είναι μακροχρόνια, αυθόρμητα, διεπιστημονικά, έστω και παρά την θέλησή της, συνδεδεμένη με πολιτικά, κοινωνικά και επιμεριστικά συμφέροντα.

Η κρίση του 2008 τόσο ιστορικά όσο και οικονομικά καταδεικνύει πως το τρέχον Νεοκλασικό Υπόδειγμα της απελευθερωμένης / αυτορρυθμιζόμενης αγοράς (και το οποίο καταγράφει τριάντα χρόνια εφαρμογής) πρέπει εκ νέου να παραμετροποιηθεί. Οικονομία άλλωστε δεν είναι μόνο η χρηματιστηριακή οικονομία, όπου τα κέρδη μιας τράπεζας είναι (μόνο) δικά της και προέρχονται από τα εισοδήματα των δανεισθέντων, ενώ η πτώχευση της μεταφέρει στα νοικοκυριά όλες τις ζημιές. Οι οικονομίες εν γένει αλλά και οι οικονομίες σε κρίση χρειάζονται την κεϋνσιανή παρέμβαση του κράτους και μετακεϋνσιανές προσεγγίσεις που μπορούν να επαναπροσδιορίσουν και να παραμετροποιήσουν ξανά το μοντέλο της ανοικτής αγοράς.

Ο σύγχρονος κόσμος αποδέχεται την ελεύθερη αγορά, το θέμα είναι με πόσους βαθμούς ελευθερίας και με ποιους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Εξάλλου δεν είμαι σίγουρος πως η αγορά των C.D.O. θεμελιώνει την ελεύθερη αγορά. Αντίθετα, μάλλον νοθεύει την αποτελεσματικότητα, την συμμετρία, την αρμονία, και τα όριά της.

Γιατί, μοιάζει σήμερα η παγκόσμια οικονομία εν μέσω κρίσης (όχι στιγμιαίας αλλά δομικής) σαν ένα ομαδικό άθλημα χωρίς διαιτητή. Κάπως έτσι, χάνονται τα όρια του γηπέδου (σημειώνεται πως η έννοια της αγοράς εκ των προτέρων έχει όρια, που κάθε φορά καθορίζονται), καθώς επίσης απουσιάζει και η κόκκινη κάρτα (που όταν εμφανίζεται δεν ισχύει για όλους).

Η πρόκληση του 21^{ου} αιώνα μοιάζει σήμερα να είναι μια νέα υπερεθνική συμφωνία μεταξύ των οικονομιών (που θα επιμερίσουν τις ευθύνες – θα σχεδιάσουν το μέλλον) με σκοπό την Ανακοπή της κρίσης, αλλά επίσης και ο ορισμός ενός

διαιτητή / ελεγκτή για την συνέχιση της ομαλής / βιώσιμης οικονομικής δραστηριότητας. Τα κράτη / κυβερνήσεις ή και άλλες εποπτικές αρχές μπορούν, χωρίς να παρεμβαίνουν στην διαμόρφωση της οικονομικής πραγματικότητας, να ελέγχουν (διαιτητής) την εταιρική και κοινωνική ευθύνη των οικονομικών πράξεων / πρακτικών. (Παρέμβαση κατά τα πρότυπα του Keynes),

Ξεχωριστή πρόκληση επίσης αποτελεί η διασύνδεση, με αναλογικότερους / αληθέστερους όρους, της χρηματοοικονομικής με την πραγματική οικονομία. Αυτή η διασύνδεση θα μεταφέρει μοχλευμένο χρήμα από τις χρηματαγορές στην καθημερινότητα, διευκολύνοντας έτσι την παραγωγική δράση (κρίση ρευστότητας), αλλά και θα τονώσει την ενεργό ζήτηση στην οικονομία (καθιστώντας την ζήτηση υγιή και όχι δανειακή), βελτιώνοντας έτσι την ευημερία των κοινωνιών. Εξάλλου η άμβλυνση των οικονομικών /εισοδηματικών ανισοτήτων προϋποθέτει την κυκλικότερη – συμμετρικότερη ανακύκλωση πλεονασμάτων στα ελλείμματα (επενδυτική δράση, διάχυση της τεχνολογίας / τεχνογνωσίας, αναδιανεμητικός παράγοντας, εξορθολογισμός της διανομής).

«Μια μέρα όλα θα είναι καλά, ιδού η ελπίδα μας. Όλα είναι καλά σήμερα, ιδού η αυταπάτη μας .» (Βολταίρος 1756)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Διεθνής Επιχειρηματικότητα – Προσαρμογή / Αντίδραση στην Κρίση

2.1 Το Διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον.

Στο κεφάλαιο 1, έγινε προσπάθεια να καλυφθούν θέματα Διεθνούς Μακροοικονομίας σχετικά με την αποτελεσματικότητα των οικονομικών μοντέλων, την αλήθεια των οικονομικών νόμων, την εξήγηση / αιτιολόγηση της Οικονομικής Κρίσης, καθώς και τον ρόλο των Δημοσιονομικών Παρεμβάσεων σε όλα τα παραπάνω. Η οικονομική κρίση όμως εκτός από τις Διεθνείς Αγορές, τις Εθνικές Οικονομίες, τα νοικοκυριά και τους καταναλωτές, επηρεάζει και την λειτουργία των επιχειρήσεων. Η λειτουργία αυτή ασκείται πια τόσο σε τοπικό, εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Στο κεφάλαιο 2, επιχειρείται να περιγραφεί το διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον, οι παράγοντες που το επηρεάζουν, καθώς και να αποτυπωθούν τρόποι προσαρμογής / αντίδρασης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (τόσο των τρεχουσών, όσο και των νέων, δηλαδή αυτών που εμφανίζονται μέσω των επενδύσεων).

Μοντέλα στο Διεθνές Εμπόριο.

Η διεθνοποίηση των αγορών, το άνοιγμα των συνόρων, η κατάργηση περιοριστικών πολιτικών δασμολογικού χαρακτήρα, έχει μετατρέψει την κλασική παραδοχή του διακρατικού εμπορίου (εισαγωγές – εξαγωγές) σε μια νέα, που αναφέρεται ως Διεθνές Εμπόριο. Η προσπάθεια μοντελοποίησης του Διεθνούς Εμπορίου επιχείρησε να περιγράψει τους όρους και τις προϋποθέσεις του.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής μοντέλα :

Μοντέλο Heckscher – Ohlin : Μία οικονομία είναι σχετικά πιο αποτελεσματική (έχει συγκριτικό πλεονέκτημα) στην παραγωγή αγαθών που χρησιμοποιούν εντατικά τους συντελεστές παραγωγής που έχει σε αφθονία. Άρα η οικονομία θα εξάγει προϊόντα που χρησιμοποιούν πιο εντατικά τους συντελεστές παραγωγής που έχει σε αφθονία και θα εισάγει αγαθά τα οποία χρησιμοποιούν

συντελεστές στους οποίους έχει έλλειψη. $P_c D_c + P_f D_f = P_c Q_c + P_f Q_f$, $(D_f - Q_f) = (P_c/P_f) (Q_c - D_c)$ Krugman – 2006, Pearson Addison.

Μοντέλο βαρύτητας (Gravity Model) : Το μέγεθος μιας οικονομίας είναι άμεσα συνδεδεμένο με την ποσότητα των εισαγωγών και εξαγωγών. Μεγαλύτερες οικονομίες, παράγουν περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες οπότε έχουν περισσότερα να διαθέσουν στις διεθνείς αγορές. Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν το εμπόριο είναι η απόσταση μεταξύ των αγορών, οι ομοιότητες στην κουλτούρα, οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες και οι βαθμοί ελευθερίας των συνόρων. $T_{ij} = (A \times Y_i \times Y_j) / D_{ij}$ (Krugman – 2006, Pearson Addison).

Παράγοντες επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Γενικά οι παράγοντες που επηρεάζουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητες διεθνώς, μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής :

Οικονομικοί: Συμπεριλαμβάνονται τα Α.Ε.Π. των χωρών, τα ισοζύγια πληρωμών, τα εμπορικά ισοζύγια, οι λοιποί εθνικοί λογαριασμοί, τα επιτόκια δανεισμού. Είναι φανερό πως η οικονομική κρίση του 2008 και η οποία διαμέσου της ύφεσης που ακολούθησε επηρεάζει τους παραπάνω παράγοντες, επιβραδύνει το Διεθνές Εμπόριο και τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Φυσικοί : Αφορούν την γεωγραφική τοποθεσία προορισμού της οικονομικής δραστηριότητας καθώς και την πρόσβαση σε αυτήν (λιμάνια, αεροδρόμια, εθνικοί οδοί, σιδηρόδρομοι). Επίσης αφορά παραγωγικούς συντελεστές, άμεσα συνδεδεμένους με τους φυσικούς πόρους μιας οικονομίας (ενεργειακές πηγές, ορυκτός πλούτος).

Εμπορικοί : Αφορούν τους βαθμούς ελευθερίας στα σύνορα, δηλαδή δασμολογικούς φραγμούς , επιτόπου αποδιδόμενο Φ.Π.Α..

Πολιτισμικοί : Αφορούν τις ομοιότητες / διαφορές στην κουλτούρα μεταξύ των συναλλασσόμενων καθώς επίσης και την εκάστοτε επιχειρηματική νοοτροπία.

Η φύση του περιβάλλοντος : Αφορά την αβεβαιότητα ή τον κίνδυνο που προκύπτει από το επίπεδο σταθερότητας στην αγορά.

Η διαθεσιμότητα πόρων : Αφορά την επάρκεια εξειδικευμένου ανθρωπίνου δυναμικού, την δυνατότητα πρόσβασης σε κεφάλαια μέσω τραπεζικού δανεισμού, την ύπαρξη τεχνολογικής υποδομής.

Κυβερνητική πολιτική : Αφορά φορολογικές πολιτικές έμμεσων και άμεσων φόρων καθώς επίσης και νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Νομικοί : Αφορούν το ρυθμιστικό πλαίσιο στην αγορά καθώς επίσης υποχρεώσεις και δικαιώματα που απορρέουν από διεθνείς συνθήκες.

Διεθνής οικονομική / πολιτική συγκυρία : Αφορά απρόβλεπτες, απρόσμενες, δραματικές αλλαγές όπως η κρίση του 2008 και η ύφεση που την ακολούθησε. Στην παρούσα εργασία, ο ανωτέρω παράγοντας αναγράφεται τελευταίος καθώς εμφανίζεται χρονικά πιο αραιά σε σχέση με τους υπόλοιπους. Αρκεί όμως η εμφάνισή του (Μαύρη Δευτέρα / 2008) για να υπερμειώσει και να δεσμεύσει την σημαντικότητα των υπολοίπων.

2.2 Άμεσες ξένες επενδύσεις (Α.Ξ.Ε.)

Σε έναν κόσμο που αλλάζει ραγδαία, σε συνθήκες που στην ανθρώπινη ιστορία πρώτη φορά εμφανίζονται, σε ένα διεθνές- παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, είναι λογικό να εμφανίζονται νέα οικονομικά φαινόμενα, ένα εκ των οποίων είναι οι Άμεσες ξένες επενδύσεις.

Άμεση επένδυση είναι το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο μία επιχείρηση της χώρας Α αναλαμβάνει επιχειρηματική δράση στην χώρα Β (χώρα υποδοχής επενδύσεων) με μεταφορά παραγωγικών συντελεστών και ταυτόχρονη εκμετάλλευση παραγωγικών συντελεστών της χώρας Β , με τελικό στόχο την επίτευξη οικονομικών ή άλλων κερδών.

Πιο συγκεκριμένα, η ΑΞΕ ορίζεται ως μεταφορά στο εξωτερικό διακριτών αλλά ταυτόχρονα συμπληρωματικών εισροών της παραγωγικής διαδικασίας (π.χ. χρηματικό κεφάλαιο, τεχνολογία, επιχειρηματικότητα). Οι πόροι μεταφέρονται στην επιχείρηση που αποφασίζει την ΑΞΕ και η οποία ασκεί τον έλεγχο στην ιδρυόμενη θυγατρική (Κυρκιλής Δ.)

Σχετικά με τον ορισμό των ΑΞΕ ο ΟΟΣΑ (1996) και το ΔΝΤ (1993) ορίζουν ως άμεση επένδυση την κεφαλαιουχική ροή σε μία οικονομία η οποία συνδέεται με την δυνατότητα του επενδυτή να επηρεάζει τις αποφάσεις της εταιρείας με αντικειμενικό σκοπό την απόκτηση “τελικού ενδιαφέροντος”.

Άμεσες ξένες επενδύσεις – Ανάλυση / ερμηνεία . Τι είναι επί της ουσίας οι ΑΞΕ ?

Βασικό μέσο πραγματοποίησης των ΑΞΕ είναι στην πραγματική οικονομία οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, που μπορούν να οριστούν ως εταιρείες οι οποίες πραγματοποιούν ΑΞΕ και κατέχουν ή ελέγχουν δραστηριότητες σε περισσότερες από μία χώρες.

Διαφέρουν από τις εθνικές επιχειρήσεις του νεοκλασικού υποδείγματος γιατί :
1^{ον} οι πολυεθνικές συντονίζουν την παραγωγή σε έναν αριθμό διαφορετικών επιχειρήσεων και 2^{ον} πραγματοποιούνται οικονομικές συναλλαγές μεταξύ διαφορετικών εθνικών συνόρων (Dunning (1993)).

Έναν διαφορετικό ορισμό από πλευράς οικονομικής φιλοσοφίας δίνει ο **E. LATRAR** “Παγκόσμια εταιρεία είναι εκείνη που έχει υπαλλήλους σε περισσότερες από μία χώρες άρα είναι μία πολυπολιτισμική ομάδα”.

Γεγονός είναι πως οι πολυεθνικές επιχειρηματικές δραστηριότητες αποτελούν βασικά τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας, διευρύνονται συνεχώς και εν τέλει όχι μόνο οδηγούν σε ΑΞΕ, αλλά σηματοδοτούν και τις εξελίξεις στον τομέα της παγκοσμιοποίησης.

Σύμφωνα με τον RUGMAN (1988), μόνο οι 500 μεγαλύτερες πολυεθνικές ελέγχουν πάνω από το ήμισυ του διεθνούς εμπορίου ενώ συμμετέχουν σε ποσοστό > 1/5 της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας.

Γιατί εμφανίστηκε το φαινόμενο των ΑΞΕ;

Στο υπόδειγμα του τέλει ανταγωνισμού όλες οι επιχειρήσεις έχουν ίση πρόσβαση στους παραγωγικούς συντελεστές, την τεχνολογία , και οι επιχειρήσεις ισορροπούν στο άριστο σημείο και γενικότερα η αγορά διαμορφώνει τις ισορροπίες με βάση τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης. Η είσοδος στην αγορά είναι δεδομένα ελεύθερη και οι εγχώριοι επενδυτές γνωρίζουν τις οικονομικές συνθήκες, το θεσμικό πλαίσιο και τις πρακτικές της αγοράς. Άρα πρέπει να εξηγηθεί γιατί η παραγωγή ενός προϊόντος/ υπηρεσίας στην ξένη χώρα (χώρα υποδοχής επενδύσεων) αναλαμβάνεται από μία αλλοδαπή και όχι από κάποια υπάρχουσα ή εν δυνάμει εγχώρια επιχείρηση.

Σύμφωνα με την θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης :

- Οι λόγοι που δημιουργούν επενδυτικές ευκαιρίες ώστε οι Α.Ξ.Ε. να αποκτήσουν προοπτική κερδοφορίας μπορούν να αναζητηθούν στην ατελή

οργάνωση των αγορών αλλά και στα διαφορετικά επίπεδα χρήσης των παραγωγικών συντελεστών ανά χώρα.

- Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις κατά κανόνα λειτουργούν σε εξαιρετικά ολιγοπωλιακές αγορές και η περαιτέρω πεπερασμένη ανάπτυξη τους σε μία αγορά ξεπερνιέται, με την είσοδο σε μία άλλη αγορά (χώρα).

Γενικά οι ολιγοπωλιακές δομές δημιουργούν άνισο ανταγωνισμό στην αγορά είτε μέσα από την ευδιάκριτη διαφοροποίηση του προϊόντος (marketing, brand name, εμπορικές πατέντες), είτε από ατέλειες στην αγορά παραγωγικών συντελεστών (καινοτομία- έρευνα, δικαιώματα τεχνογνωσίας, δυνατότητα πρόσβασης στις κεφαλαιαγορές). Οι στρεβλώσεις αυτές του ανταγωνισμού δημιουργούν γόνιμο έδαφος σε μεγάλες εταιρείες με επιχειρησιακά συγκριτικά πλεονεκτήματα να διεθνοποιήσουν την λειτουργία τους. Σε συνθήκες πραγματικής οικονομίας η εμπειρία έχει δείξει ότι οι πολυεθνικές εταιρείες κατά κόρον λειτουργούν στο πλαίσιο του ολιγοπωλιακού ανταγωνισμού.

Γιατί ΑΞΕ και όχι εισαγωγές- εξαγωγές στο διεθνές εμπόριο

Στην πραγματική οικονομία εμφανίζονται : α) διασυνοριακή κινητικότητα (ελευθερία κίνησης) παραγωγικών συντελεστών, β) εμπόδια εμπορίου (δασμολογικοί φραγμοί , κόστος μεταφοράς, ποικιλία στην πολιτιστική κουλτούρα). Επί της ουσίας οι εξαγωγές και οι Α.Ξ.Ε. έχουν τον ίδιο στόχο, την κατάκτηση δηλαδή νέων αγορών και την επίτευξη κέρδους και άλλων οικονομικών ωφελειών. Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι το διεθνές εμπόριο και η κίνηση κεφαλαίων (υπερεθνικές επιχειρηματικές δραστηριότητες) είναι υποκατάστατα μεταξύ τους. Εάν δηλαδή μία ξένη αγορά εξυπηρετείται μέσω εξαγωγών και επιβληθούν εμπόδια εμπορίου ή ενισχυθούν τα ήδη υπάρχοντα (διατάραξη διπλωματικών σχέσεων 2 χωρών), τότε μπορεί να προκληθεί μία άμεση ξένη επένδυση εναλλακτικού χαρακτήρα. Είναι όμως εξίσου πιθανό να υποκινηθεί μία άλλη ξένη επένδυση , χωρίς να υπάρχει κάποια προγενέστερη σχέση με την αγορά αυτή , με κίνητρο την εκμετάλλευση ευνοϊκών συνθηκών (χαμηλοί μισθοί, υπεράριθμο ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές), που δημιουργούν δυνητικές κερδοφόρες εταιρείες εκμετάλλευσης στην χώρα υποδοχής ΑΞΕ τις οποίες δεν μπορούν να προσεγγίσουν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μέσω των εξαγωγών. (Mundell)

Προσδιοριστικοί παράγοντες ΑΞΕ. Οι παράγοντες που αποτελούν βασική προϋπόθεση ή κάποιες φορές διευκολύνουν τις ΑΞΕ, συνοπτικά είναι οι εξής :

- Κόστος : συνήθως εννοείται το εργατικό κόστος , δηλαδή οι χαμηλοί μισθοί και η εν γένει απουσία ισχυρού κοινωνικού κράτους. Συμβάλλει στην μείωση του λειτουργικού κόστους παραγωγής (σαν παράγοντας όμως έχει ποσοτικά και όχι σε όλους τους κλάδους ποιοτικά χαρακτηριστικά.)
- Φορολογία : χαμηλή φορολογία κερδών, εισοδήματος, τζίρου στις θυγατρικές εταιρείες δίνει την δυνατότητα μεγαλύτερων κερδών στις μητρικές τους.
- Ειδικές συνθήκες (συγκριτικό πλεονέκτημα σε παραγωγικούς συντελεστές : αφθονία εργατικού δυναμικού- σπανιότητα φυσικών πόρων). Μπορεί να προσδώσει ποιοτικά χαρακτηριστικά στην επένδυση.
- Σταθερότητα οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος (δημιουργεί ευνοϊκό κλίμα και αισιοδοξία στους επενδυτές).
- Σταθερό θεσμικό πλαίσιο (δίνει την δυνατότητα στους επενδυτές να μελετήσουν από νομικής πλευράς την αγορά και τις πρακτικές της).
- Βαθμός οικονομικής ελευθερίας της κίνησης κεφαλαίων και λοιπών παραγωγικών συντελεστών , αλλιώς ονομάζονται εμπόδια εισόδου/ εξόδου από την αγορά. Ο παράγοντας αυτός εξετάζει (μεταξύ των άλλων) το κατά πόσο άμεσα (χρονικά και πρακτικά) μπορεί να γίνει έναρξη της επένδυσης χωρίς γραφειοκρατικά εμπόδια, αλλά και το κατά πόσο μπορεί η επένδυση να πάψει να υφίσταται σε περίπτωση ζημιογόνου οικονομικού αποτελέσματος (πτώχευση, εκκαθάριση, περαιώση κ.α.)

(Χιόνης Δ., Λιαργκόβας Π.)

Επιπτώσεις των ΑΞΕ

Θετικές

- Οι ΑΞΕ αυξάνουν την παραγωγικότητα της οικονομίας (χώρας υποδοχής) άρα οδηγούν σε ανάπτυξη.
- Τα πλεονασματικά αποθέματα κάποιων χωρών μεταφέρονται σε χώρες με ελλείματα αυξάνοντας έτσι τις επενδύσεις χωρίς να επιβαρύνουν το εξωτερικό χρέος (της χώρας υποδοχής).
- Μεταφέρεται τεχνολογία και γνώση στη χώρα υποδοχής, δίνοντας έτσι την δυνατότητα οικονομιών κλίμακας στις εγχώριες εταιρείες.

- Οι θυγατρικές εταιρείες διακινούν την παραγωγή τους σε τρίτες χώρες οδηγώντας σε στρατηγική εξαγωγών την χώρα υποδοχής (σε διαφορετική περίπτωση δεν θα ήταν διαθέσιμη)
- Μείωση ανεργίας οικονομίας υποδοχής.

(Χιόνης-2003)

Αρνητικές

- Μεταφορά αποταμιεύσεων μέσω θυγατρικών εταιρειών από την αναπτυσσόμενη χώρα (υποδοχής) προς την ανεπτυγμένη (και όχι το αντίθετο).
- Μέσα από τις ολιγοπωλιακές δομές οι πολυεθνικές καταρρίπτουν την θεωρία της κανονικότητας των κερδών.
- Οι τιμές των προϊόντων των πολυεθνικών διαμορφώνονται σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο για τους καταναλωτές της χώρας υποδοχής προκαλώντας πλήγμα στην εγχώρια αποταμίευση.
- Οι πολυεθνικές ασκούν ισχυρό έλεγχο στην τεχνολογία παραγωγής εμποδίζοντας έτσι την διάχυση της στην χώρα υποδοχής.
- Οι ΑΞΕ οδηγούν τα εγχώρια προϊόντα εκτός αγοράς, προκαλώντας έτσι πλήγμα στην εγχώρια παραγωγή. Οι θυγατρικές με την μέθοδο της υποτιμολόγησης ,την χρήση τεχνογνωσίας και των περιπτώσεων που το τελικό προϊόν συναρμολογείται σε διαφορετικές χώρες (assembling) οδηγούν σε ολιγοπωλιακό ανταγωνισμό την αγορά και τους εγχώριους παραγωγούς εκτός αυτής.

(Χιόνης)

2.3 Κίνδυνοι (H.F.O.S) vs Επιχειρηματικότητα .

Στην παρούσα ενότητα, ενδεικτικά αναφέρονται μια σειρά από εξωεπιχειρηματικούς και ενδοεπιχειρηματικούς κινδύνους που επηρεάζουν αρνητικά την λειτουργία των επιχειρήσεων (H.F.O.S.).

Hazard risks ή αλλιώς οι κίνδυνοι του τυχαίου / απρόβλεπτου παράγοντα.

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται απρόσμενα γεγονότα, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 που εξαπλώθηκε σε όλο τον πλανήτη διαμέσου της αλληλεξάρτησης των οικονομιών και είχε ως αποτέλεσμα την διακοπή λειτουργίας χιλιάδων επιχειρήσεων. Επίσης εντάσσονται κίνδυνοι που απορρέουν από ακραία καιρικά φαινόμενα και άλλα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής. Τέλος εντάσσονται κίνδυνοι που σχετίζονται με την έξαρση της εγκληματικότητας, όπως κλοπές και βανδαλισμοί, οι οποίοι αντιμετωπίζονται με κατάλληλη ασφαλιστική πολιτική.

Financial risks (χρηματοοικονομικοί) :

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι προς τα πάνω μεταβολές των τιμών, πχ επιτόκια δανεισμού, συναλλαγματικές ισοτιμίες, πληθωριστικές τάσεις. Επίσης εντάσσονται κίνδυνοι που σχετίζονται με την δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζικό δανεισμό. Οι κίνδυνοι αυτή δημιουργούν κρίση ρευστότητας στις επιχειρήσεις και για την μέτρησή τους χρησιμοποιούνται μια σειρά από δείκτες χρηματοοικονομικού χαρακτήρα (ROSF, ROCE, NPM, GPM, P / E ratio, EPS / share, OCF / share).

Operational risks, ή αλλιώς επιχειρησιακοί κίνδυνοι :

Οι κίνδυνοι αυτοί σχετίζονται με τις βασικές επιχειρησιακές λειτουργίες και αφορούν ζητήματα οικονομιών κλίμακος κατά την αύξηση της παραγωγής, έγκαιρης και ασφαλούς διάθεσης των προϊόντων, επιτυχημένο service management. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται ζητήματα αποτελεσματικής αναδιάρθρωσης των λειτουργιών με σκοπό την κατοχύρωση ηγετικής θέσης, η εφαρμογή προγραμμάτων διοίκησης ολικής ποιότητας, ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός και η χρήση προγραμμάτων ERP, καθώς και η ομαλή επανατροφοδότηση πληροφοριών / αποτελεσμάτων (feedback) μέσω της διοικητικής λογιστικής. Τέλος εντάσσονται οι διαδικασίες αποτίμησης επενδυτικών σχεδίων.

Strategic risks ή αλλιώς κίνδυνοι που σχετίζονται με τις στρατηγικές επιδιώξεις της επιχείρησης.

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται κίνδυνοι σχετιζόμενοι με την φήμη και την πελατεία, την αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά, δημογραφικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, ιδιομορφίες και η κατανόησή τους. Επίσης εντάσσονται ζητήματα

απόκτησης τεχνολογίας / τεχνογνωσίας αιχμής, με σκοπό την απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος. Τέλος εντάσσονται κίνδυνοι που απορρέουν από μεταβολές στο θεσμικό / κανονιστικό / ρυθμιστικό πλαίσιο καθώς και υποχρεώσεις που απορρέουν από πολιτικές / νομοθετικές αποφάσεις.

2.4 SWOT – PEST Analysis.

SWOT Analysis – Strengths , Weaknesses , Opportunities, Threats (Lynch - 2000).

Στο σημερινό υφεσιακό και ασταθές οικονομικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την SWAT Analysis για να βοηθηθούν στην κατανόηση, παρουσίαση, συζήτηση και διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με ζητήματα στρατηγικού ενδιαφέροντος όπως πχ ένα νέο προϊόν, μια Α.Ξ.Ε. ή μια συγχώνευση. Η ανάλυση αυτή περιλαμβάνει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της επιχείρησης στο εσωτερικό περιβάλλον της αλλά και τις ευκαιρίες ή τις απειλές στο εξωτερικό της περιβάλλον.

Strengths : Για να “μετρηθούν” τα πλεονεκτήματα της επιχείρησης λαμβάνονται υπ όψιν η θέση της στην αγορά, ενδοεταιρικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, δυνατότητα επίτευξης οικονομιών κλίμακας, σενάρια μείωσης του κόστους, ηγετικές και διοικητικές ικανότητες, ποικιλία χρηματοδοτικών πηγών, (Α.Μ.Κ.), δυνατότητες αύξησης της παραγωγής με εντατικοποίηση του τεχνολογικού παράγοντα καθώς και διαφοροποίηση προϊόντος (branding).

Weaknesses : Για να εκτιμηθούν αντικειμενικά οι αδυναμίες της επιχείρησης λαμβάνονται υπ όψιν το χαμηλό μερίδιό της στην αγορά, ξεπερασμένα business plants, το υψηλό κόστος παραγωγής που οδηγεί στην υπερτιμολόγηση, πιθανό ελλειμματικό ισοζύγιο πληρωμών και ανεπάρκεια στις ταμειακές ροές , μη λειτουργία τμήματος R & D, αδυναμία κατοχύρωσης προϊόντων “ονομασίας προέλευσης”, προβλήματα ποιότητας των προϊόντων καθώς και ανεπαρκής διάθεση προϊόντων σε πολλούς περιορισμούς.

Opportunities : Για να εκτιμηθούν σωστά οι ευκαιρίες που δημιουργούνται στο εξωτερικό περιβάλλον εξετάζονται η δυνατότητα αγοράς πρωτοποριακής τεχνολογίας, η προσέγγιση των νέων καταναλωτικών απαιτήσεων, η αύξηση / απελευθέρωση της αγοράς, οι δημογραφικές μεταβολές, νέες κοινωνικές νοοτροπίες,

η προοπτική επιθετικής εξαγοράς ή οι πολιτικές συγχωνεύσεων καθώς και η εμφάνιση στην αγορά φθηνότερων χρηματοδοτικών ευκαιριών.

Threats: Για την αντιμετώπιση των απειλών που δέχεται στο εξωτερικό περιβάλλον η επιχείρηση, πρέπει να συνυπολογιστούν, οι νέοι ανταγωνιστές στην αγορά, ο πόλεμος τιμών που αυτοί επιφέρουν, η αύξηση της τιμής των πρώτων υλών, η αλλαγή στα καταναλωτικά πρότυπα, η εμφάνιση στην αγορά υποκατάστατων προϊόντων (χαμηλότερης τιμής), η κρίση στην οικονομία και η ύφεση που ακολουθεί, η αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου και της νομοθεσίας καθώς και ο ανταγωνισμός που δημιουργούν τα εισαγόμενα προϊόντα.

PEST Analysis – Political, Economic, Social, Technological (Lynch - 2000).

Οι σύγχρονες επιχειρήσεις συνεχώς αντιδρούν στα ερεθίσματα του εξωτερικού περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο προσπαθούν να αφοουκραστούν τις αλλαγές που συντελούνται μέσα από έρευνες αγοράς. Οι συνθήκες που ερευνώνται είναι :

Political : Εξετάζονται σειρά από ζητήματα που αφορούν την άμεση και έμμεσα φορολογία, την φορολογία εισοδήματος και των μερισμάτων, τις δημόσιες επενδύσεις και τις ευκαιρίες που δημιουργούν, την περιφερειακή / αυτοδιοικητική βιομηχανική πολιτική, την νομισματική πολιτική και το ύψος των επιτοκίων, τις διακρατικές συμφωνίες συνεργασίας, τις νομοθετικές ρυθμίσεις στο αστικό / εμπορικό δίκαιο αλλά και την διαμόρφωση του ρυθμιστικού πλαισίου (νόμοι αντιτράστ, επιτροπή κεφαλαιαγοράς, αγορανομικές διατάξεις).

Economic : Σε αυτήν την κατηγορία ερευνώνται οι οικονομικές συνθήκες και που επικρατούν στην αγορά όπως : η φάση που βρίσκεται η οικονομία (ύφεση / ανάπτυξη), οι επιμέρους κλαδικές δομές, οι μεταβολές του επιπέδου των τιμών και οι από / πληθωριστικές τάσεις, οι τιμές των εισαγόμενων υλών, η τραπεζική πρακτική (ευκολία ή όχι στον δανεισμό), η πορεία των συναλλαγματικών ισοτιμιών, η διάρθρωση της αγοράς ακινήτων, οι καταναλωτικές συμπεριφορές, η ελαστικότητα των τιμών και της ζήτησης, η θεωρία παιγνίων σε σχέση με τους ανταγωνιστές.

Social : Εδώ καταγράφονται οι κοινωνικές συνθήκες και νοοτροπίες, δηλαδή η αύξηση / μείωση του πληθυσμού, η ηλικιακή κατανομή, κοινωνικές και πολιτιστικές νόρμες συμπεριφοράς, το επίπεδο εκπαίδευσης / παιδείας που επικρατεί, η εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού, το επίπεδο της ανεργίας, η καταναλωτική

ζήτηση, η στάση των καταναλωτών έναντι των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, αλλά και οι προτιμήσεις των εγχώριων προϊόντων σε σχέση με τα εισαγόμενα.

Technological : Στους τεχνολογικούς παράγοντες εξετάζονται ζητήματα σχετιζόμενα με την ανάπτυξη R & D προγραμμάτων, το άνοιγμα νέων αγορών (σχετιζόμενες με τεχνολογικά προϊόντα), τον ρυθμό υιοθέτησης της χρήσης νέων τεχνολογιών, τα επίπεδα τεχνογνωσίας και εξειδίκευσης, την εξάπλωση διαδικτυακής ευρυζωνικότητας , καθώς και τις παραδόσεις σχετικά με παλιές / νέες μεθόδους παραγωγής (know / now).

Νεότερες εκδόσεις της PEST Analysis λαμβάνουν υπ' όψιν και περιβαλλοντολογικούς παράγοντες (Environmental issues - PEEST) που σχετίζονται με την χρήση “πράσινης ” τεχνολογίας, εξοικονόμηση ενεργειακής κατανάλωσης, καθώς και την ύπαρξη ή μη επαρκούς περιβαλλοντολογικής συνείδησης.

2.5 Σκέψεις για το κεφάλαιο 2.

Είναι φανερό αλλά και γνωστό από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, πως η οικονομική επιτυχία και η αποτελεσματικότητα βασίζεται σε σημαντικό βαθμό στο συγκριτικό πλεονέκτημα. Αυτό άλλωστε εκφράστηκε με το πρωτοποριακό για την εποχή του μοντέλο H / O : οι οικονομίες ισορροπούν αποτελεσματικά όταν παράγουν αγαθά και υπηρεσίες, για τα οποία χρησιμοποιούνται παραγωγικοί συντελεστές που υπάρχουν σε αφθονία (ποσοτικά , ποιοτικά – συγκριτικό πλεονέκτημα) . Το έλλειμμα κατανάλωσης που εμφανίζεται καλύπτεται από εισαγωγές αγαθών (τρίτων οικονομιών, που σε αυτά έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα). Ο σημερινός κόσμος χαρτογραφείται με βάση το συγκριτικό πλεονέκτημα ως εξής : Κίνα – προϊόντα εντάσεως εργασίας, Ιαπωνία - προϊόντα εντάσεως τεχνολογίας, οικονομίες Μέσης Ανατολής - προϊόντα εντάσεως πετρελαίου, Η.Π.Α. - προϊόντα εντάσεως καινοτομίας / κεφαλαίου, Αφρικανικές χώρες - προϊόντα εντάσεως φυσικών πλουτοπαραγωγικών πόρων, Ηνωμένο Βασίλειο – υπηρεσίες εντάσεως ανθρωπίνου δυναμικού.

Η συγκεκριμένη μακροοικονομική σταθερά εφαρμόζεται κατά κόρον από τις επιχειρήσεις στο διεθνές περιβάλλον. Επίσης για τις επιχειρήσεις συγκριτικό πλεονέκτημα μπορούν να αποτελούν και άλλοι παράγοντες , που βρίσκονται στο εσωτερικό τους περιβάλλον : σπάνια εξειδίκευση της εργασίας, διοικητικές και οργανωτικές ικανότητες, πρωτοποριακή μέθοδος παραγωγής, επιστημονική μέτρηση

κόστους , δημιουργία νέων καινοτόμων προϊόντων / υπηρεσιών, διαφοροποίηση προϊόντος - φήμη στην αγορά (branding / ονομασία προέλευσης), κ.α..

Για να αντιμετωπίσουν το σημερινό ρευστό, ευμετάβλητο, υφεσιακό περιβάλλον που ακολούθησε την μεγάλη κρίση του 2008, οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν μια σειρά από αναλύσεις, όπως η SWOT – PEST Analysis που ενδεικτικά αναφέρονται στην παρούσα εργασία, με σκοπό να προβλέψουν, να μετρήσουν, να αξιολογήσουν, να αποτιμήσουν τους κινδύνους του σήμερα, να εκμεταλλευτούν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και να συνεχίσουν την λειτουργία τους.

Πάντως, με αφορμή την οικονομική κρίση του 2008, η οποία επιφέρει κοινωνική και ανθρωπιστική κρίση, αποτελεί ζήτημα μείζονος και επίκαιρης σημασίας ο επανακαθορισμός της κοινωνικής ευθύνης των επιχειρήσεων. Κοινωνική ευθύνη που δεν μπορεί να εξαντλείται μόνο σε δημόσια προβαλλόμενες φιλανθρωπικές πράξεις (που πολλές φορές σκοπό έχουν την διαφήμιση ή την τόνωση του προφίλ προσώπων ή εταιριών). Αντίθετα θα πρέπει χάριν της κοινωνικής συνοχής και της αύξησης της ενεργούς ζήτησης , η “νέα κοινωνική ευθύνη” να συμπεριλαμβάνει την προστασία της εργασίας, την χρέωση του κόστους μεταβολής που δημιουργεί η τρέχουσα οικονομική κρίση στον συντελεστή παραγωγής του κεφαλαίου, την πιστή τήρηση των φορολογικών / ασφαλιστικών υποχρεώσεων, την προστασία του φυσικού και ζωικού περιβάλλοντος και την εξοικονόμηση πόρων για τις επόμενες γενιές.

Κεφάλαιο 3 Η Ελληνική Οικονομία και το Ελληνικό Ζήτημα.

3.1 Στοιχεία Νεοελληνικής Οικονομικής Ιστορίας.

Η Νεοελληνική Οικονομική Ιστορία από το 1830 και έπειτα, αποτελεί ένα ευαίσθητο ζήτημα, τόσο για την οικονομική ερμηνεία όσο και για τους πολίτες αυτής της χώρας, ίσως γιατί διαμορφώθηκε παράλληλα με τις τραγικές στιγμές της Ελληνικής Ιστορίας αλλά γιατί συνδέθηκε με ταραγμένες πολιτικές και κοινωνικές περιόδους. Χωρίς διάθεση κριτικής, προσωπικής άποψης, καταλογισμού ευθυνών, ανάλυσης της ευτυχίας ή της δυστυχίας που συνοδεύει την Νεοελληνική Οικονομική Ιστορία, στην παρούσα εργασία αναφέρονται ενδεικτικά μόνο κάποια οικονομικά χαρακτηριστικά της .

1830 – 1940 : Η Ελληνική Οικονομία ταυτίζεται με τον αγροτικό κόσμο. Η εθνική παραγωγή περιλαμβάνει τα αμπέλια, τις ελιές, την κορινθιακή σταφίδα, το βαμβάκι και τα δημητριακά (σιτάρι, καλαμπόκι).

1857 – 1939 : Στην περίοδο αυτή γεννιέται και αναπτύσσεται η Ελληνική Ναυτιλία που προάγει την προσπάθεια για εξαγωγικό εμπόριο και συγκεντρώνει σημαντικές οικονομικές πρωτοβουλίες.

1900 – 1940 : Ξεκινάει η προσπάθεια εκβιομηχάνισης της οικονομίας , η οποία διακόπτεται με σκληρό τρόπο από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

1944 – 1951 : Εφαρμόζεται στην Ελλάδα βοήθεια (σχέδιο Marsall), ενώ το 1947 ξεκινάει δειλά δειλά η εκμετάλλευση του λιγνίτη και ο κλάδος της μεταλλουργίας.

1952 – 1960 : Η ελληνική οικονομία μετασχηματίζεται σ' ένα περισσότερο Βιομηχανικό Μοντέλο ενώ στα τέλη αυτής της δεκαετίας η βιομηχανική παραγωγή ξεπερνά σε περισσότερες από τρεις χρήσεις την γεωργική παραγωγή. Παράλληλα γίνονται οι πρώτες προσπάθειες για τουριστική εκμετάλλευση.

1960 – 1970 : Οι κατασκευές και η οικοδομή αποτελούν βασικό μοχλό κίνησης της οικονομίας.

1970 – 1980 : Ξεχωρίζει η βιομηχανία παραγωγής και εκμετάλλευσης αλουμινίου και των παραγώγων του.

1980 – 1990 : Η ελληνική οικονομία δίνει έμφαση στην κοινωνική πολιτική και το κράτος πρόνοιας, ταυτόχρονα διογκώνεται ο δημόσιος τομέας, αλλά και ασκούνται πολιτικές υποτίμησης της δραχμής .

1990 – 2000 : Εγκαταλείπονται μερικώς οι κεϋνσιανές πολιτικές και γίνεται η επιλογή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ως προάγγελος της ευρωζώνης), υιοθετούνται μονεταριστικά πρότυπα και οικονομικά της προσφοράς. Ταυτόχρονα σημαντικό ρόλο στην οικονομία διαδραματίζει η λεγόμενη μεσαία τάξη.

2001 – Σήμερα : Στις αρχές της δεκαετίας η χώρα μπαίνει στην ζώνη του ευρώ (κοινό νόμισμα), η οικονομία αναπτύσσει ασύμμετρα τον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών. Η είσοδος στην Ο.Ν.Ε. σηματοδοτεί την υπερανάπτυξη του τραπεζικού τομέα μέχρι το φθινόπωρο του 2008. Η Ελλάδα κλυδωνίζεται από την οικονομική κρίση, φτάνει στα τελευταία κατώτερα όρια της ελεγχόμενης χρεοκοπίας , συνάπτει μνημόνιο “συνεργασίας” και υπό την επίβλεψη του Δ.Ν.Τ. βγαίνει εκτός διεθνών αγορών (πρόσβαση σε δανεισμό) τουλάχιστον μέχρι το 2020.

Στην παραπάνω ιστορική διαδρομή της ελληνικής οικονομίας διαπιστώνει κανείς με θλίψη μια σειρά από σκληρές αλήθειες. Το Ελληνικό Κράτος από την γέννησή του και τα πρώτα Συντάγματα μέχρι και σήμερα μοιάζει μοιρολατρικά να περιφέρεται ανάμεσα στις μεγάλες αντιθέσεις της ιστορίας .

Δύση – Ανατολή : Θεωρείται η Ελλάδα αναπτυγμένο ή αναπτυσσόμενο κράτος (οικονομικά) ?

Ευρώπη – Βαλκάνια : Συμμετέχει το Ελληνικό Κράτος, συνδιαμορφώνοντας ισότιμα τις ευρωπαϊκές πολιτικές ή αποτελεί μια διαφορετική βαλκανική εκδοχή χωρών σε μετάβαση (1989, και το σοκ που ακολούθησε) ?

Ελληνική οικονομία – ελληνική ιστορία : Αποτελεί η Ελληνική Οικονομία μέρος της ανάπτυξης και της προόδου ή ταυτίζεται με τις τραγωδίες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας ?

Η φύση της Ελληνικής οικονομίας - η χρονική υστέρηση σε σχέση με τις κατακτήσεις του υπόλοιπου κόσμου : Αποτελεί η Ελληνική Οικονομία μια λογική έννοια όπου κάθε οικονομική οντότητα έχει το ρόλο της ? Ή μήπως η οικονομική δραστηριότητα μοιράζεται διαφθειρόμενη ανάμεσα στο κράτος, στους “εθνικούς” προμηθευτές και τους κομματικούς εκπροσώπους της ακαταλληλότητας ?

Ελληνική Οικονομία – Οικονομικά Μοντέλα : Λειτουργούν τα οικονομικά υποδείγματα (όποια και αν εφαρμόζονται - κεϋνσιανά, φιλελεύθερα) ή μήπως τελικά εφαρμόζονται διαχρονικά, υβριδικά μοντέλα (μπερδεύοντας την κοινωνική πολιτική

με την διαφθορά και τον οικονομικό φιλελευθερισμό με τον υπερδανεισμό από τις τράπεζες) με κοινό παρανομαστή φεουδαρχικά (κατάλοιπα τουρκοκρατίας) πρότυπα?

Για να απαντήσει κανείς στα παραπάνω στενάχωρα ερωτήματα, που πιθανότατα έχουν και στενάχωρες απαντήσεις, ετούτες τις στιγμές της μεγάλης ελληνικής κρίσης, αρκεί να ανατρέξει σε μια άλλη ευαίσθητη πτυχή της Νεοελληνικής Οικονομικής Ιστορίας (που περισσότερο μοιάζει με φάρσα ή επαναλαμβανόμενη αυτοεκπληρούμενη προφητεία ίσως ακόμη και με τραγική επανάληψη της ιστορίας).

Οι πτωχεύσεις του Ελληνικού Κράτους (1821 - Σήμερα)

1827: Οι χρηματοπιστωτικοί οίκοι του Λονδίνου, εκχώρησαν το 1824 και το 1825 τα «δάνεια της ανεξαρτησίας» με επαχθείς όρους για τους επαναστατημένους Έλληνες . Ένα μέρος δαπανήθηκε για τις ανάγκες της επανάστασης, το μεγαλύτερο όμως σπαταλήθηκε στην προπληρωμή τόκων και προμηθειών και σε παραγγελίες πολεμικού υλικού που δεν έφτασε ποτέ. Το πιο επαχθές όμως μέτρο για την αποπληρωμή των δανείων ήταν η υποθήκευση των εθνικών κτημάτων που είχαν εγκαταλειφθεί από τους Τούρκους . Το 1827 ο Ι. Καποδίστριας απευθύνει αίτημα στις Μεγάλες Δυνάμεις για χορήγηση νέου δανείου με σκοπό να ξεπληρώσει ένα μέρος των τόκων των προηγούμενων δανείων και με τα υπόλοιπα να ανορθώσει την κατεστραμμένη Ελληνική Οικονομία. Η αρνητική απάντηση οδηγεί σε αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων της ανεξαρτησίας και την ελληνική διοίκηση σε πτώχευση.

1843: Το 1832 ο Όθωνας συνάπτει δάνειο 60 εκ. γαλλικών φράγκων. Μέχρι το 1833 είχαν εκταμιευτεί τα 2/3 του δανείου. Στην πραγματικότητα το ποσό που έφτασε στην Ελλάδα ήταν και πάλι πολύ μικρότερο και χρησιμοποιήθηκε σε στρατιωτικές δαπάνες, κρατική γραφειοκρατία και εξυπηρέτηση δανειακών υποχρεώσεων. Τα “εθνικά κτήματα” συνέχιζαν να είναι υποθηκευμένα και μέχρι το 1843 η οικονομική ανάπτυξη δεν φαινόταν πουθενά. Οι μεγάλες δυνάμεις αρνήθηκαν να καταβάλλουν την τρίτη δόση του δανείου του 1832. Το νεοϊδρυθέν Ελληνικό Κράτος αναγκάστηκε να κηρύξει επίσημη πτώχευσή, εκλιπαρώντας για νέες πιστώσεις, ενώ ταυτόχρονα αποφασίζει την μείωση των κρατικών δαπανών και περικοπές στους μισθούς . Η διάσκεψη που συνήλθε στο Λονδίνο έθεσε αυστηρούς όρους για την καταβολή των ελληνικών υποχρεώσεων, όρισε επιτροπή ελέγχου της

Ελληνικής Οικονομίας και επέβαλλε την εκχώρηση όλων των εθνικών πόρων για την εξυπηρέτηση των δανείων. Η οικονομική κρίση, η χρεοκοπία και μια σειρά άλλων παραγόντων οδήγησαν στα γεγονότα της 3^{ης} Σεπτεμβρίου.

1893 : Από την δεκαετία του '60 η ανάπτυξη της ελληνικής ναυτιλίας, βιομηχανίας και των τραπεζών οδηγούν στην πολιτική αφύπνιση της αστικής τάξης . Τα νέα κοινωνικά στρώματα συσπειρώθηκαν πολιτικά γύρω από το κόμμα του Χ. Τρικούπη και οι παραδοσιακές κοινωνικές κάστες γύρω από τον Δηλιγιάννη. Ο Τρικούπης αναλαμβάνει την κυβέρνηση το 1881 και παρά τις προσπάθειές του για εξορθολογισμό της λειτουργίας του κράτους, τα εμπόδια είναι απροσπέλαστα. Την ίδια χρονιά στην Ελλάδα, προσαρτάται η Θεσσαλία και η Άρτα, διογκώνοντας το εξωτερικό χρέος, λόγω των οικονομικών αποζημιώσεων που καταβάλλονται στην Τουρκία για την παραχώρηση αυτών των περιοχών. Από το 1870 έως το 1890 η χώρα δανείζεται αλόγιστα ενώ αποπληρώνει σε δάνεια το 40 – 50 % των εσόδων της. Ο κρατικός προϋπολογισμός είναι μονίμως ελλειμματικός και το ισοζύγιο πληρωμών αρνητικό. Την δεκαετία του 1880 υπάρχει ραγδαία πτώση στις εξαγωγές του κυρίου προϊόντος, που ήταν η σταφίδα. Η Ελληνική Οικονομία φτάνει στην κατάρρευση, ενώ τα έσοδα από την εξαγωγή της σταφίδας διοχετεύονται πια στην αποπληρωμή του εξωτερικού χρέους. Το 1893 ο Τρικούπης δηλώνει «Κύριοι, δυστυχώς επτωχεύσαμεν». Η χρεοκοπία οδήγησε στην απεργία του Λαυρίου.

Η κυβέρνηση Δηλιγιάννη που ακολουθεί, προσπάθησε ανεπιτυχώς να έρθει σε συμφωνία με τους ξένους ομολογιούχους των δανείων για συμβιβασμό. Το 1897 η Εθνική Κυριαρχία της χώρας δέχεται ακόμη ένα ισχυρό πλήγμα, αφού νέος Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος αναλαμβάνει τη διαχείριση όλων των οικονομικών πόρων του Κράτους, καθώς και τον καθορισμό της νομισματικής πολιτικής.

1932: Το 1929 ξεσπάει παγκόσμια οικονομική κρίση, ύστερα από το κραχ του χρηματιστηρίου της Ν. Υόρκης. Η κρίση είχε άμεσες συνέπειες στην οικονομία της Ελλάδας. Οι εξαγωγές καπνού, που είχε υποκαταστήσει την σταφίδα ως κύριο εξαγωγικό προϊόν, μειώθηκαν δραματικά εξαιτίας της Γερμανικής ύφεσης . Η Γερμανία αποτελούσε βασικό εισαγωγέα του Ελληνικού καπνού. Ένα χρόνο πριν, η Ελλάδα είχε δεθεί στον «κανόνα του χρυσού» με σκοπό να προσελκύσει επενδύσεις ξένων κεφαλαίων. Το 1932 η κατάρρευση των παγκόσμιων αγορών, αναγκάζουν την Ελλάδα να τον εγκαταλείψει. Η δραχμή για να παραμείνει στον «κανόνα χρυσού» συνδέεται με το αμερικάνικο δολάριο. Το Σεπτέμβριο του 1931 προκαλείται πανικός στην αγορά με την φυγάδευση στο εξωτερικό κεφαλαίων «σε δολάρια» από ιδιώτες

και τράπεζες. Η κυβέρνηση αναζητά νέα δάνεια χωρίς επιτυχία. Η κατάσταση είναι μια μη αναστρέψιμη, η κυβέρνηση Βενιζέλου αναγκάζεται να εγκαταλείψει τον «χρυσό κανόνα» και να υποτιμήσει την δραχμή. Την πρωτομαγιά του 1932 ανακοινώνει την πτώχευση της Ελλάδας και την στάση πληρωμών του εξωτερικού χρέους.

Τότε και σήμερα : Η σημερινή ελεγχόμενη πτώχευση της Ελλάδας και η απόλυτη εξάρτηση από τους μηχανισμούς του Δ.Ν.Τ., Ε.Κ.Τ. και Ε.Ε. εμφανίζει χαρακτηριστικές ομοιότητες με τις περιόδους των πτωχεύσεων του παρελθόντος :

- A) Ο επαναλαμβανόμενος, ανεξέλεγκτος, επαχθής δανεισμός ως μονοσήμαντο μοντέλο ανάπτυξης και το τεράστιο (μη βιώσιμο) εξωτερικό χρέος.
- B) Οι απροκάλυπτες ξένες επεμβάσεις που ασκούν απόλυτο έλεγχο στην οικονομία και παραμερίζουν τους πολιτικούς θεσμούς.
- Γ) Ο κλονισμός της εμπιστοσύνης της Ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο Ελληνικό πολιτικό σύστημα.

3.2 Οικονομική Πολιτική στη Σύγχρονη Ελλάδα .(Λιαργκόβας - 2010)

Η Διεθνής Οικονομική Κρίση που ξέσπασε στις Η.Π.Α. το 2008, έστρωσε και με υστέρηση περίπου ½ χρόνου , εξαπλώθηκε και στην Ελληνική Οικονομία. Από τις αρχές του 2010 και μετά οι επιπτώσεις της άρχισαν να γίνονται κλιμακούμενα αισθητές στην καθημερινότητα και έπληξαν (αλλά και πλήττουν) την Ελληνική σκηνή.

Το Ελληνικό Δημόσιο επί της ουσίας ομολόγησε ελεγχόμενη πτώχευση με την διαδικασία των κουρεμάτων και των PSI I και PSI II, ενώ ενώ ταυτόχρονα έλαβε πρωτοφανή βοήθεια (Μέσω των Δανείων ΔΝΤ, ΕΚΤ, ΕΕ), η τρόικα ανέλαβε την αναρδιάρθρωση της Ελληνικής Οικονομίας μέσα από Μνημόνια Συνεργασίας (I, II) με σκοπό τόσο την Δημοσιονομική Προσαρμογή, όσο και Μεταρρυθμιστικές προσπάθειες. Το Α.Ε.Π. υποχώρησε κατά περίπου 7 % , ενώ η ανεργία έσπασε το φράγμα του 25 % (40 % στους νέους εργαζόμενους). Οι τράπεζες βρίσκονται σε διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης (αφού πτώχευσαν και αυτές) με σκοπό την επανασυγκέντρωση των αποθεματικών τους. Η ύφεση που επικρατεί διέλυσε την κοινωνική συνοχή / πρόνοια και χιλιάδες επιχειρήσεις έπαυσαν την λειτουργία τους.

Το Ελληνικό Δημόσιο προχώρησε σε τακτικές παύσης / καθυστέρησης πληρωμών προς την Ιδιωτική Οικονομία και γενικότερα η Πραγματική Οικονομία γύρισε δεκαετίες πίσω. Ταυτόχρονα το υπάρχων πολιτικό σύστημα απαξιώθηκε και η Ελληνική Οικονομία απαισιοδοξεί για το προσεχές και μακρινό μέλλον. Τέλος τα Ελληνικά Ομόλογα (κατηγορία σκουπιδιών) βρίσκονται εκτός Αγορών Χρήματος και Κεφαλαίου μέχρι το 2020.

Η κρίση και η ύφεση που επικράτησε (και επικρατεί), η οποία τόσο επηρεάζει τις ζωές μας και για την οποία δεν ευθύνεται η Ελληνική Οικονομία (αφού η εκδήλωσή της αποτελεί δευτερογενές φαινόμενο), αποκάλυψε με τον πιο σκληρό τρόπο μια σειρά από Δομικές Αδυναμίες και λάθη.

Δημόσιο Χρέος.

Από το 2005, η Ελληνική Οικονομία βρισκόταν ήδη σε Δημοσιονομική Επιτήρηση, αφού το Δημόσιο Χρέος υπερέβη κατά πολύ το ψυχολογικό όριο του 70 % του Α.Ε.Π.. Όπως ήδη αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα (οι Ελληνικές Χρεοκοπίες) τα δανεικά και τα δάνεια αποτελούσαν από το 1823 (ανεξάρτητα από τους λόγους σύναψής τους) τόσο συνήθη όσο και επαχθή (για τις επόμενες γενιές) βασική οικονομική επιλογή. Και όσο τα Δάνεια αύξαναν και το Δημόσιο Χρέος ανέβαινε επικίνδυνα, τόσο η εξάρτηση της Ελληνικής Οικονομίας (σε οικονομικό, πολιτικό, διεθνές, διπλωματικό επίπεδο) πολλαπλασιαζόταν, υποσκάπτοντας έτσι την Εθνική Κυριαρχία.

Μάλιστα στα τέλη του 2012 το Ελληνικό Δημόσιο Χρέος έφτασε κατά γενική ομολογία να θεωρείται μη βιώσιμο, αφού η ύφεση κάλπαζε (7% μείωση του Α.Ε.Π.), τα Δάνεια χτύπησαν κόκκινο (πάνω από 180 δις € - ξένη βοήθεια) και οι οικονομετρικές προβλέψεις έδειχναν πως το 2020 (το Δημόσιο Χρέος) θα φτάσει το 220 % του Α.Ε.Π..

Δημόσια Ελλείμματα.

Τα Δομικά Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας γέννησαν περιόδους κρατικών ελλειμμάτων, ιδιαίτερα κατά τα τελευταία 30 χρόνια, και τα οποία σε

μεγάλο βαθμό έχτισαν το δυσβάσταχτο Χρέος. Και εδώ δεν είναι το πρόβλημα πως για κάποιες χρονιές εμφανίστηκε έλλειμμα, γεγονός που για διαφόρους λόγους συμβαίνει, αλλά πως η γέννηση ελλειμμάτων, οι αποτυχίες στους προϋπολογισμούς και το μείον στα λογιστικά βιβλία του κράτους ελάμβανε χώρα για συνεχιζόμενες οικονομικές χρήσεις, έως και για δεκαετίες. Το 2009 το Κρατικό Έλλειμμα ξεπέρασε το 15 %. Τα παραπάνω ασφαλώς συνοδεύτηκαν (αλλά και εξηγούνται) από την ταυτόχρονη αλλαγή στην σύνθεση του Α.Ε.Π., την μείωση της Εθνικής Παραγωγής, (αποβιομηχάνιση – σταδιακή αποβιοτεχνοποίηση) και την εγκατάλειψη του πρωτογενούς τομέα της Γεωργίας και των ελληνικών προϊόντων . Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες τα Κρατικά Ελλείμματα αντιμετωπίζονταν με την απότομη υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, ή την περίφημη διολίσθηση της δραχμής, αλλά και δασμολογικές πολιτικές που μείωναν τις εισαγωγές (τελωνειακή πολιτική αντικινήτρων).

Στις μέρες μας βέβαια η υποτίμηση του νομίσματος είναι αδύνατη (Κοινή Νομισματική Πολιτική της Ευρωζώνης, επίσης το ευρώ είναι σκληρό νόμισμα) και οι εισαγωγές - εξαγωγές προϊόντων / υπηρεσιών είναι ελεύθερες στην διακίνηση (μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.).

Έτσι λοιπόν η υποτίμηση εφαρμόζεται εσωτερικά με προγράμματα σκληρής λιτότητας (Μνημόνιο I, II) και υπερφορολόγηση του διαθέσιμου εισοδήματος. Βασικός σκοπός αυτών των προγραμμάτων είναι η Δημοσιονομική προσαρμογή (μηδενισμός του τρέχοντος ελλείμματος – στόχος ίδιος και τα επόμενα έτη), καθώς και η υπερμείωση της κατανάλωσης (στόχος οι δυνάμεις της ζήτησης) η οποία γίνεται ακόμη κατά βάση με εισαγόμενα αγαθά.

Δημόσιος Τομέας - Γραφειοκρατία .

Η αλήθεια είναι πως ο Δημόσιος Τομέας βρίσκεται δεκαετίες πίσω σε σχέση με τα σύγχρονα πρότυπα Οργάνωσης και Διοίκησης Δημοσίων και Κρατικών Υπηρεσιών (ακόμη και σε χώρες με περισσότερο φιλοκεϋνσιανή πολιτική σε θέματα κοινωνικού κράτους – Σουηδία) . Η μηχανογράφηση των λειτουργιών και οι δυνατότητες που πηγάζουν από τις πληροφορίες της απουσιάζουν σχεδόν πλήρως.

Ο μέσος χρόνος αναμονής για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και όλους τους ενδιαφερόμενους για συναλλαγές με το Δημόσιο είναι αυτοκτονικά υπερβολικός εν

έτη 2013. Συχνά υπάρχουν κενά στη διοίκηση και σύγχυση στις αρμοδιότητες των Δημοσίων Υπηρεσιών και Υπουργείων, ατελείωτη γραφειοκρατία, τυπολαγνεία και μειωμένη αποτελεσματικότητα. Όσον αφορά τη στελέχωση διευθυντικών θέσεων ευθύνης, από άτομα με εμπειρία, διοικητικές ικανότητες, μεταπτυχιακές σπουδές, ούτε λόγος. Αντίθετα περισσεύουν οι κομματικές επιλογές της ακαταλληλότητας.

Διαφθορά.

Αποτελεί σημαντικότατο παράγοντα αναστολής της σχέσης της Ελλάδας με το μέλλον. Δυστυχώς εμφανίζεται αρκετά, τόσο στην Οικονομία όσο και στο κράτος. Το καθεστώς των Εθνικών Προμηθευτών που αναλαμβάνουν όλα τα Δημόσια Έργα και τα παραδίδουν ημιτελή και υπερτιμολογημένα, η διαφθορά στον τομέα της ελεύθερης Ιδιωτικής Οικονομίας (σκάνδαλο siemens), η καρτελοποίηση της αγορά γάλακτος, εγκληματικές επιχειρήσεις κατά την απελευθέρωση της ενέργειας (Energa), πολιτικά σκάνδαλα (προμήθεια με μίζα στρατιωτικού εξοπλισμού) που κλονίζουν την εμπιστοσύνη στις δημοκρατικές αρχές, όργια σπατάλης / διαφθοράς στον τομέα της υγείας (όπου το κατά κεφαλήν / κόστος για τους πολίτες είναι από 4 έως 10 φορές υψηλότερο – πλαστά επιδόματα) που διαλύουν την κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη. Τέλος πρακτικές τύπου “γρηγορόσημο”, “φακελάκι” σε μια σειρά από Δημόσιους Λειτουργούς χαρίζουν αδικαιολόγητο / ανήθικο πλουτισμό σε ορισμένους και καταδεικνύουν προβληματικές καταστάσεις στην Οικονομία και την Κοινωνία.

Φορολογική Πολιτική.

Είναι κοινή παραδοχή πως η φοροδιαφυγή αποτελεί σημαντικό πρόβλημα της Ελληνικής Οικονομίας και Κοινωνίας. Αφαιρεί πόρους από την κοινωνική πολιτική, την κοινωνική ασφάλιση, την επιδοματική πολιτική, τις δημόσιες επενδύσεις και ταυτόχρονα ενισχύει την παραοικονομία.

Δεν είναι όμως μόνο η αποτελεσματικότητα των φοροεισπρακτικών μηχανισμών ή η απουσία ελέγχου που διογκώνει το πρόβλημα. Είναι κυρίως η απουσία μακροχρόνιου φορολογικού σχεδιασμού (τουλάχιστον 10 ετών) και η

έκδηλη ανοησία του ισχύοντος φορολογικού καθεστώτος. Αφύσικα υψηλοί έμμεσοι φόροι, όπως το Φ.Π.Α. = 23%, που είναι κοινωνικά άδικοι, πλήττουν σημαντικά τον τουρισμό (συγκριτικό πλεονέκτημα), δημιουργούν αντικίνητρα φοροαπόδοσης, μειώνουν την οικονομική δραστηριότητα μεταφέροντας την στο επίπεδο της παραοικονομίας. Ανορθολογική διάρθρωση των άμεσων φόρων, φορολογία εισοδήματος, φόρος φυσικών προσώπων, φόρος ακινήτων, που μειώνουν τα έσοδα του κράτους (καμπύλη Laffer), εκρέουν καταθέσεις σε ξένες τράπεζες (την ώρα που οι ελληνικές ακόμα προσπαθούν να συνέλθουν), ωθούν την ελληνική επιχειρηματικότητα σε γείτονες χώρες (όχι πως αποτελεί αρχή καλής οικονομικής συμπεριφοράς, αλλά έτσι δείχνει η πρακτική). Είναι βέβαιο πως το φορολογικό δίκαιο / πλαίσιο επιβάλλεται να απλοποιηθεί, να συνδεθεί η μη εμπρόθεσμη καταβολή φόρων με μερική / ολική παύση επιχειρηματικής δραστηριότητας, να τελειώσουν οι συνεχείς παρατάσεις, ρυθμίσεις, περαιώσεις.

Κλειστά Επαγγέλματα.

Αποτελούν μικρογραφίες ολιγοπωλιακών μορφών οργάνωσης της αγοράς, προστατεύουν ως ένα βαθμό τις ανάγκες επιμέρους μικρομεσαίων κλάδων, αλλά από ένα σημείο αρτηριοσκλήρυνσης και μετά αυξάνουν αδικαιολόγητα τις τιμές των προϊόντων (κλάδος εμπορίας) και των υπηρεσιών (ιατρικές υπηρεσίες), συμπαρασύρουν όλες τις υπόλοιπες τιμές προς τα πάνω, αυξάνουν το κόστος ζωής και δημιουργούν “αχρείαστο” πληθωρισμό, δυσκολεύοντας την λειτουργία της αγοράς.

Καινοτομία και έρευνα.

Σε μια οικονομία όπως η Ελληνική, στην οποία συναντά κανείς συχνά αναξιοποίητο επιστημονικό προσωπικό, ανεκμετάλλευτη εργασία (ανεργία σε νέους με πανεπιστημιακή εκπαίδευση), επιστημονική παράδοση χιλιάδων ετών, αποτελεί παράδοξο (όσο και πρόκληση) η απουσία σχεδιασμών για την καινοτομία (νέα προϊόντα / υπηρεσίες) και την έρευνα (εξωστρέφεια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης).

Η παραπάνω θλιβερή διαπίστωση επισκιάζει τόσο τις προοπτικές αναπτυξιακής αναγέννησης, όσο και την “νέα επιχειρηματικότητα”.

Θεσμικό πλαίσιο – Ανεξάρτητες αρχές .

Η απουσία τους, η κατ’ επίφαση λειτουργία τους, ο ανοχύρωτος ρόλος τους, αποτελεί δομικό χαρακτηριστικό αδυναμίας της Ελληνικής Οικονομίας και εξήγηση των στρεβλώσεών της. Το θεσμικό και νομικό πλαίσιο για τις ρυθμίσεις στην αγορά αποτελείται από ατελείωτα νομικά κείμενα γεμάτα αγκυλώσεις, τα οποία πολύ συχνά παρουσιάζουν αντιφάσεις μεταξύ τους ή αφήνουν “παράθυρα” ερμηνείας κατά το δοκούν και κατά περίπτωση. Κάπως έτσι οι αδυναμίες εξάπλωσης και εφαρμογής του κανονιστικού πλαισίου γίνονται δομικές παραμορφώσεις της ελληνικής αγοράς, και η ίδια κατ’ εξακολούθηση, ένα ολιγοπώλιο υψηλής συγκέντρωσης και ισχυρών συμφερόντων.

Οι δε ανεξάρτητες αρχές αδυνατούν να ελέγξουν την συνεχή αύξηση τιμών, τις πρακτικές εναρμονισμένης τιμολόγησης, την χρηματαγορά κινητών αξιών (σκάνδαλο χρηματιστηρίου), την επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες, την εκλογή άξιας εκπροσώπησης δικαστικών αρχών, την ανεξέλεγκτη αγορά των ακινήτων (Α ποσό ενοικίου, 4 x Α ποσό ενοικίου αέρας). Άρα ο ουσιαστικός ρόλος τους, δηλαδή το να λειτουργούν συμπληρωματικά στους κυβερνητικούς μηχανισμούς και τους συνταγματικούς θεσμούς, σταδιακά φθίνει.

Αναπτυξιακός Σχεδιασμός – Χωροταξική ρύθμιση.

Δυστυχώς στην ελληνική πραγματικότητα οι αναπτυξιακοί σχεδιασμοί αποτελούν, εν έτη 2013, εικονική πραγματικότητα. Οι νέοι αναπτυξιακοί νόμοι αλλάζουν τα τελευταία 20 χρόνια πριν εφαρμοστούν καν οι προηγούμενοι.

Οι επιδοτήσεις έχουν καταναλωτικό και όχι αναπτυξιακό / επενδυτικό χαρακτήρα, χωρίς μάλιστα να ελέγχεται η χρήση τους μετά την καταβολή τους. Τα Ευρωπαϊκά Κονδύλια αναπτυξιακού χαρακτήρα (ΕΣΠΑ, πακέτα στήριξης) απορροφούνται με απίστευτα αργούς ρυθμούς (Μ.Ο. τα 5 έτη), ενώ εν τω μεταξύ η αναπτυξιακή τους επίδραση έχει ξεθουμάνει. Οι μελέτες για την ανάπτυξη των

περιφερειών στερούνται χρήσης επιστημονικών εργαλείων (συγκριτικό πλεονέκτημα H / O, μοντέλο Hotelling) και συνήθως μένουν αναξιοποίητες στα δημόσια αρχεία. Δεν υπάρχουν ξεκάθαρα κίνητρα, άρα και καλά αποτελέσματα, για την δημιουργία ανά νομό ΒΙ.ΠΕ., και την μετεγκατάσταση εκεί βιομηχανικών, βιοτεχνικών μονάδων (που θα μειώσουν τα λειτουργικά κόστη). Τέλος δυστυχώς δεν υπάρχει σαφής στρατηγική επιλογή μακροοικονομικού ορίζοντα για το παραγωγικό μοντέλο της Ελληνικής Οικονομίας, με αποτέλεσμα να πληρώνουμε σήμερα ακριβά τις συνέπειες της κρίσης του 2008 (πέντε χρόνια Ύφεσης).

3.3 Το Ελληνικό Ζήτημα .

Η ενότητα 3.2 προσπάθησε να καταγράψει μια σειρά από δομικές στρεβλώσεις και παθογένειες της Ελληνικής Οικονομίας. Σίγουρα η κρίση, η ύφεση που ακολούθησε, η λιτότητα που αναμένεται για τουλάχιστον 10 χρόνια, αποτελούν ευκαιρία για σοβαρό προβληματισμό και ενδοσκόπηση. Το κράτος πάντως χρειάζεται νέες βάσεις οργάνωσης αν θέλει, (Σουηδικό Μοντέλο), να αποκτήσει ξανά σεβασμό, αξιοπιστία και εγκυρότητα στην κοινωνία , να χτίσει ξανά αναπτυξιακές προοπτικές για τις επιχειρήσεις, να προσελκύσει επενδυτικό ενδιαφέρον, να ασκήσει και πάλι αποτελεσματικές, κοινωνικές πολιτικές διανομής.

Αρκούν όμως οι μεταρρυθμίσεις σε ένα προβληματικό κράτος όπως το ελληνικό, ή μήπως το πρόβλημα είναι μεγαλύτερο και βρίσκεται στην ευρωζώνη ? Οι απόψεις για το Ελληνικό Ζήτημα διαφέρουν.

Το σενάριο της Δραχμής.

Σύμφωνα με την ισχύουσα άποψη, αλλά και πρακτική, η παρουσία της Τρόικας αποτελεί ευκαιρία. Οι πολιτικές λιτότητας μειώνουν την ζήτηση, η οικονομία δεν καταναλώνει , άρα το ισοζύγιο εισαγωγών – εξαγωγών βελτιώνεται. Η κατανάλωση πρέπει τώρα να προέλθει από εγχώρια παραγωγή, ενώ ταυτόχρονα οι διεθνείς αγορές χρήματος παραμένουν κλειστές. Οι μεταρρυθμίσεις του κράτους, της

αγοράς εργασίας, του θεσμικού πλαισίου, θα γονιμοποιήσουν τον ανταγωνισμό στην αγορά, θα λειτουργήσουν τα οικονομικά της προσφοράς και θα βελτιωθεί το ισοζύγιο πληρωμών (αφού το κράτος θα έχει πια έσοδα από τις νέες επενδύσεις). Σε διαφορετική περίπτωση η Ελλάδα θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει την ευρωζώνη και να αποκτήσει ξανά το “εκδοτικό” δικαίωμα.

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον (ΔΡΧ), οι τράπεζες δεν θα εγγυηθούν τις καταθέσεις συνολικά, αλλά μέχρι ένα ύψος. Οι εισαγωγές που λειτουργούν με τραπεζική εγγύηση θα αδυνατούν να συνεχίσουν την λειτουργία τους, άρα τα εισαγόμενα προϊόντα θα εκλείψουν. Οι ελλείψεις αυτές θα συμπαρασύρουν τις τιμές συνολικά, μαζί και αυτές των εγχώριων προϊόντων. Η ταχύτητα ανόδου των τιμών θα οδηγήσει τους εμπόρους σε απόκρυψη ποσοτήτων με σκοπό την κερδοσκοπική τους εκμετάλλευση αργότερα. Αν η κυβέρνηση ορίσει τιμαριθμική πολιτική προσαρμογής στους μισθούς απλά θα επιταχύνει τις πληθωριστικές πιέσεις. Το ίδιο θα συμβεί και με την έκδοση νέου χρήματος με σκοπό την κάλυψη των ελλειμμάτων του Δημοσίου (πληθωριστικές τάσεις). Το Δημόσιο Χρέος θα διαμορφώνεται με βάση το νέο νόμισμα (δραχμή) σε συναλλαγματικές ισοτιμίες €.

Η αύξηση του πληθωρισμού θα συμπαρασύρει ανοδικά τα επιτόκια δανεισμού, αποδυναμώνοντας έτσι τις επενδυτικές πρωτοβουλίες και εκτινάσσοντας την ανεργία σε ακόμα υψηλότερα επίπεδα. Η διολίσθηση που θα εφαρμοστεί ή οι συνεχείς – απότομα διακοπτόμενες υποτιμήσεις θα μειώσουν την πραγματική αξία του μισθού. Το μέλλον διαθέτει : φτώχεια, ανεργία, πληθωρισμό. (Τσαμουργκέλης Γ. - 2012)

Οι “Αιρετικές” ισοτιμίες.

Υπάρχει η άποψη πως το βασικό πρόβλημα δεν είναι στην Ελλάδα , αλλά στην αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης. Το € ήταν ένα ευγενές πείραμα που απλά απέτυχε και αντί για τεράστια ποσά πακέτων διάσωσης θα ήταν καλύτερο για την Ε.Ε. να επέστρεφε σε σύστημα Εθνικών Νομισμάτων.

Η Γερμανία ως Ηγέτιδα Οικονομία θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα “νέο μάρκο” με ισοτιμία 1 – 1 με το €, και να εγγυηθεί την μετατρεψιμότητα των γερμανικών ομολόγων από €σε “νέα μάρκα” εντός 2 ετών.

Εάν όλες οι χώρες ακολουθήσουν αυτή την επιλογή (με ανάλογες ισοτιμίες η κάθε χώρα σε σχέση με το €), τότε το € θα εξαφανιστεί έως το 2014. Οι νέες Εθνικές Νομισματικές Πολιτικές θα εξισορροπήσουν το λάθος στην αρχιτεκτονική του €, μέσα από υποτιμήσεις ή ανατιμήσεις. (R. Barro - 2011)

Η Λιτότητα ως εργαλείο καταπολέμησης της κρίσης.(?)

Από το 1980 και έπειτα, το δίδυμο Δ.Ν.Τ. και Παγκόσμια Τράπεζα εφάρμοσε συστηματικά μια συγκεκριμένη πολιτική που υπαγόρευε την λιτότητα ως εργαλείο καταπολέμησης της κρίσης για τις χώρες που βρέθηκαν σε κρίση χρέους. Αρχικά στον Τρίτο Κόσμο (τέλη δεκαετίας '70, τα επιτόκια πενταπλασιάστηκαν), κατόπιν σε χώρες όπως το Μεξικό, η Ν. Κορέα και βέβαια η Αργεντινή (1998 - 2000).

Η κρίση του 2008 και η μετάδοσή της στην Ευρωζώνη, έδωσε την ευκαιρία στο Δ.Ν.Τ. πρόσβασης στις Ευρωπαϊκές οικονομίες. Πράγματι η άνευ όρων αυστηρή επιβολή λιτότητας στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου (αλλά και την Ιρλανδία), που ονομάστηκε Μνημόνιο Συνεργασίας ή έκτακτα μέτρα, βαπτίστηκε επείγουσα Δημοσιονομική Προσαρμογή, με άμεσο στόχο τον μηδενισμό των ελλειμμάτων, άρα την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών, άρα την δυνατότητα δανεισμού μέσω των εθνικών ομολογιών. Τα ελλείμματα έκλεισαν και κλείνουν, η Ευρώπη προσπαθεί δειλά δειλά να μετασχηματιστεί μέσα από την αύξηση των βαθμών ολοκλήρωσης, οι οικονομίες προσπαθούν να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους, οι αγορές δεν φαίνεται να πείθονται, το οικονομικό κλίμα παραμένει ακόμα και σήμερα απαισιόδοξο ή τουλάχιστον νεφελώδες, ενώ ταυτόχρονα ο κοινωνικός ιστός έχει διαρραγεί, η κοινωνική συνοχή διασπάστηκε, κοινωνικά κεκτημένα χάθηκαν και το βιοτικό επίπεδο των ευρωπαίων του νότου βαίνει συνεχώς απειλητικά μειούμενο. (2008 - 2013)

Εδώ ακριβώς αρχίζει να ξεβλαστίζει ο σπόρος της αμφιβολίας για το αν πραγματικά σε μια ήπειρο όπως η Ευρώπη, μπορεί η λιτότητα που προσδοκά ανταγωνιστικότητα, να αποτελεί φάρμακο κατά της κρίσης. Μάλιστα για πρώτη φορά από το 1970 στέλεχος του Δ.Ν.Τ., η κυρία C. Lagarde, αίρει (τουλάχιστον στα λόγια) την πίστη της στην λιτότητα. Ακολούθησε ο R. Zoelick (πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας – άρθρο στους Financial Times), η επίσημη έκθεση του Δ.Ν.Τ. (για από τις δεκάδες τα τελευταία 5 χρόνια), οι επικεφαλές διεθνών οργανισμών (Οργανισμός

Διεθνούς Εμπορίου, Ο.Ο.Σ.Α., Ο.Η.Ε., Διεθνής Οργανισμός Εργασίας), χαρακτηριστικό δε το ακόλουθο κείμενο : *«Οι κυβερνήσεις πρέπει να διαχειριστούν τα Δημοσιονομικά Ελλείμματα με στόχο την βελτίωση, όχι την μείωση της προοπτικής για μεγέθυνση και απασχόληση. Η διαχείριση αυτή πρέπει να γίνει με τρόπο κοινωνικά ευαίσθητο. Η αύξηση της ανισότητας καλεί στο προσκήνιο μοντέλα μεγέθυνσης που αγκαλιάζουν περισσότερους ανθρώπους και μπορούν να πετύχουν χειροπιαστές βελτιώσεις στο επίπεδο διαβίωσης και την κοινωνική συνοχή»* (Ο.Ο.Σ.Α.- 2012).

Κείμενο του Δ.Ν.Τ. : *«Οι προηγμένες χώρες που δανείζονται με χαμηλά επιτόκια, έχουν περιθώριο να αυξήσουν τον δανεισμό τους, συμπεριλαμβανομένων χωρών της ευρωζώνης (εννοεί την Γερμανία) πρέπει να ξανασκεφτούν τον ρυθμό μείωσης των ελλειμμάτων τους. Αν παρακάνουν την μείωση αυτή βραχυπρόθεσμα ώστε να αντισταθμίζουν απώλειες φόρων, τότε θα μειώσουν την οικονομική δραστηριότητα, θα χάσουν την λαϊκή στήριξη για προσαρμογή και θα υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη των αγορών. Η σφιχτή δημοσιονομική πολιτική χρειάζεται για να αντιμετωπιστεί το χρέος που δημιουργήθηκε στα χρόνια των “παχιών αγελάδων”, όμως πρέπει να ασκηθεί με αργούς ρυθμούς (ήπια προσαρμογή) που να δίνουν την ευκαιρία για αύξησης της παραγωγής και της απασχόλησης.»*

Τα προαναφερθέντα επίσημα κείμενα σε ελεύθερη μετάφραση εννοούν ότι η Γερμανία πρέπει να σταματήσει να πνίγει την ελλειμματική Ευρωζώνη με πολιτικές λιτότητας οι οποίες :

- A) απομακρύνουν τον στόχο της μείωσης του χρέους (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)
- B) οδηγούν σε απώλεια κοινωνικής συνοχής και πολιτικής νομιμοποίησης (που έχει ανάγκη η προσαρμογή)
- Γ) υποσκάλπτουν τις ελπίδες για ανάπτυξη.

Στην πράξη βέβαια τα στελέχη του Δ.Ν.Τ. (Ελλάδα) αλλά και οι εθνικές κυβερνήσεις (Ισπανία) συνεχίζουν να βυθίζουν τους κατώτατους μισθούς και να συρρικνώνουν περαιτέρω τα Α.Ε.Π. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον ανατριχιαστικής εντροπίας περί των οικονομικών εξελίξεων ο κ. Monti δήλωσε ξεκάθαρα την αλήθεια : *«Ότι και να κάνει η Ιταλία, όσο και να μεταρρυθμιστεί, η σημερινή δομή του ευρώ δεν θα την αφήσει να παραμείνει στις αγορές. Χρειάζεται βοήθεια από την Ε.Κ.Τ. και τις πλεονασματικές χώρες».* Αυτό που ουσιαστικά εννοεί είναι πως η ώρα του ευρωμολόγου δεν είναι μακριά, με την Γερμανία να μην είναι ακόμη έτοιμη. Προς το παρόν βέβαια η Ε.Κ.Τ. κόβει χρήμα με την σέσουλα και το δίνει μέσω των τραπεζών σε καταρρέοντα κράτη, όπως η Ισπανία και η Ιταλία, με την ελπίδα να

ηρεμήσουν τα Spreads. Η ιδέα της έκδοσης ευρωομολόγου έχει τόσο φανατικούς υποστηρικτές όσο και αντίστοιχα φανατικούς πολέμιους. Οι διαφωνούντες με την ιδέα του ευρωομολόγου, υποστηρίζουν πως ισοδυναμεί με έκδοση νέου χρήματος, με αποτέλεσμα να μην αντιμετωπίζεται η κρίση ρευστότητας αλλά να αυξάνονται σε υπερμεγέθη επίπεδα τα δημόσια χρέη.

Άρα το πρόβλημα παραμένει. Οι υπέρμαχοι του ευρωομολόγου αντιπαραβάλλουν την άποψη πως η έκδοσή τους θα ανασχέσει την ύφεση, θα φέρει επενδύσεις, οι ρυθμοί θα γίνουν γρήγορα αναπτυξιακοί (θετικοί), τα Α.Ε.Π. θα μεγαλώσουν, άρα τα δημόσια χρέη θα είναι περισσότερο βιώσιμα ως ποσοστό του Α.Ε.Π. (αφού το δημόσιο χρέος είναι ο αριθμητής και το Α.Ε.Π. ο παρανομαστής). Η σύγκρουση αυτή καταδεικνύει τις μεγάλες αντιθέσεις της οικονομικής θεωρίας που βιώνει σήμερα η ευρωζώνη και η Ελλάδα. Δεν γίνεται ταυτόχρονα να κλείνεις τα δημοσιονομικά σου ελλείμματα χωρίς να υποδαυλίζεις την βιωσιμότητα του χρέους ως ποσοστό του Α.Ε.Π.. Η ταυτόχρονη προσπάθεια μείωσης και των δύο, αποτελεί επικίνδυνη στρατηγική για την Ελλάδα, τις χώρες του νότου, την ίδια την ευρωζώνη, την ανάπτυξη και τελικά την Γερμανία. Η έκδοση ευρωομολόγων από την Ε.Κ.Τ. και η συγχρηματοδότηση κεφαλαίων από την ευρωπαϊκή τράπεζα επενδύσεων θα μπορούσε να θέσει σε εφαρμογή ένα σχέδιο διάθεσης κεφαλαίων στην υπηρεσία των επενδυτών (αγορές) που είναι αναγκαίο να συνοδέψει τις δομικές μεταρρυθμίσεις που επιχειρούνται στην ευρωζώνη. (Γ. Βαρουφάκης, S. Holland - 2011)

3.4 Ένα Ελληνικό case – study από το Μέλλον.

Ένα συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελληνικής Οικονομίας μέσα απ' την επισκόπηση του κλάδου των ιχθυοκαλλιεργειών.

ΚΛΑΔΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ - ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ

Τα προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας καλύπτουν σχεδόν το 1/2 της παγκόσμιας κατανάλωσης ψαριών, καθώς αυξάνεται η κατά κεφαλήν κατανάλωση αλιευτικών προϊόντων (17 κιλά ετησίως το 2006 από 14,5 κιλά την δεκαετία του 90), ενώ τα αλιευτικά αποθέματα σταδιακά εξαντλούνται (στασιμότητα παραγωγής ελεύθερης αλιείας μετά το 1985).

Ένας δυναμικός κλάδος υπό την πίεση της διεθνούς κρίσης. Οι ιχθυοκαλλιέργειες αποτελούν έναν ταχέως αναπτυσσόμενο κλάδο της ελληνικής οικονομίας ωθούμενο από τη σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια της κατανάλωσης προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας διεθνώς. Συγκεκριμένα, οι Έλληνες παραγωγοί - με έντονα εξαγωγικό προσανατολισμό - εκμεταλλεύονται τα ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα στην εκτροφή τσιπούρας και λαβρακιού. Σε αυτό τον σημαντικό υποκλάδο, η ελληνική παραγωγή καλύπτει σχεδόν το 1/2 της διεθνούς αγοράς, ενώ παράλληλα αποτελεί το σημαντικότερο εξαγωγικό αγαθό του πρωτογενούς τομέα (με την αξία εξαγωγών να ξεπερνά τα 3/4 της ελληνικής παραγωγής και να καλύπτει το 12% των εξαγωγών πρωτογενούς παραγωγής το 2008).

Στην Μεσόγειο, οι συνθήκες ευνοούν την εκτροφή ευρύαλων ψαριών (κυρίως τσιπούρας και λαβρακιού). Οι ελληνικές εταιρείες ήταν από τις πρώτες που εκμεταλλεύτηκαν αυτή τη δυνατότητα, με αποτέλεσμα να είναι οι μεγαλύτεροι παραγωγοί τσιπούρας - λαβρακιού (47%) - ακολουθούμενοι από την Τουρκία (24%) και την Ισπανία (12%).

Η συνολική παραγωγή τσιπούρας - λαβρακιού απορροφάται κυρίως από μεσογειακές χώρες - κυρίως από την Ιταλία (34% της συνολικής παραγωγής) και την Ισπανία (19%). Το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής εξάγεται - με κύρια κατεύθυνση την Ιταλία (60% των ελληνικών εξαγωγών). Συνεπώς, οι ελληνικές ιχθυοκαλλιέργειες μπορούν να δώσουν σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

ΔΟΜΙΚΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ – ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Παρά τις ευνοϊκές μακροοικονομικές συνθήκες, ο κλάδος είναι αντιμέτωπος με μια σειρά διαρθρωτικών ιδιαιτεροτήτων:

- (α) η μορφή του προϊόντος απαιτεί γρήγορη κατανάλωση, που περιορίζει γεωγραφικά τις δυνητικές αγορές (λόγω υψηλού κόστους διανομής)
- (β) μεγάλος κύκλος παραγωγής με υψηλές ανάγκες για κεφάλαια κίνησης
- (γ) ολιγοπωλιακή δομή του κλάδου, λόγω των κυρίαρχων supermarkets, που περιορίζει τα περιθώρια κέρδους
- (δ) ανταγωνισμός κυρίως βάσει κόστους, λόγω έλλειψης branding, με βασικό ανταγωνιστή την Τουρκία
- (ε) μεγάλο μερίδιο πρώτων υλών στο κόστος, με τάση ανόδου των τιμών πρώτης ύλης λόγω αυξημένης ζήτησης αυτών από την Κίνα
- (ζ) περιορισμοί όσον αφορά την αδειόδοτηση και τη χωροταξική διάρθρωση των εγκαταστάσεων.
- (η) ο επιχειρησιακός πόλεμος με πρακτικές υποτιμολόγησης έφερε ανισορροπία στον κλάδο οδηγώντας σε συνθήκες υπερπροσφοράς (προηγούμενη ζετία), που σε συνδυασμό με την διεθνή κρίση οδήγησαν σε κατακόρυφη πτώση τιμών, αναγκάζοντας τις εταιρίες του κλάδου να διατηρούν υπέρογκα βιολογικά αποθέματα επιβαρύνοντας έτσι το κόστος.

Ο κύκλος παραγωγής ξεκινά με την τοποθέτηση σε κλωβούς των γόνων, οι οποίοι αναπτύσσονται σε ψάρι που μπορεί να διατεθεί στην αγορά μετά την πάροδο 1-3 ετών από τη στιγμή που ξεκίνησε η εκτροφή του γόνου . Ο μέσος κύκλος παραγωγής στην Ελλάδα υπολογίζεται στους 16-22 μήνες. Ο μεγάλος κύκλος παραγωγής απαιτεί σημαντικά κεφάλαια κίνησης και συνεπώς δυνατότητα για δανεισμό. Οι ανάγκες χρηματοδότησης επιτείνονται (στη δύνη της κρίσης)

- i. σε περιόδους ανάπτυξης του κλάδου, καθώς οι ταμειακές εισροές μπορεί να υπολείπονται των ταμειακών εκροών. Λόγω του μεγάλου κύκλου παραγωγής, το κόστος αφορά σε μεγάλο βαθμό την παραγωγή της επόμενης περιόδου ενώ οι πωλήσεις την παραγωγή αυτής της περιόδου. Αν η μελλοντική παραγωγή είναι υψηλότερη από την τρέχουσα, το κόστος (ταμειακή εκροή) προκύπτει «υψηλό» σε σχέση με τις πωλήσεις (ταμειακή εισροή),

- ii. σε περιόδους υπερπροσφοράς, η επιλογή μιας εταιρείας να συντηρήσει ένα μέρος του αποθέματος της για να το πουλήσει αργότερα σε υψηλότερη τιμή απαιτεί επιπλέον κεφάλαια κίνησης.

Επιπλέον, ο μεγάλος κύκλος παραγωγής δημιουργεί αβεβαιότητα ως προς το κέρδος που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα παραγωγής. Συγκεκριμένα, ο παραγωγός λαμβάνει σήμερα την απόφαση για την ποσότητα της παραγωγής, χωρίς να γνωρίζει την τιμή που θα έχει διαμορφωθεί στην αγορά μετά από 20 μήνες - δηλαδή, όταν το προϊόν του θα είναι διαθέσιμο προς πώληση.

Μεταφορά και προώθηση του προϊόντος.

Το δίκτυο προώθησης στην αγορά αποτελεί ένα νευραλγικό στοιχείο του κλάδου, καθώς λόγω της φύσης του προϊόντος η ταχεία και ασφαλής - όσον αφορά τη διασφάλιση ποιότητας - μεταφορά του είναι κρίσιμη. Αποτελεί δομική πρόκληση το γεγονός ότι η τιμή του προϊόντος ουσιαστικά μηδενίζεται 12 περίπου ημέρες μετά την αλίευσή του. Συγκεκριμένα, η τιμή πώλησης είναι συνάρτηση της φρεσκότητας του ψαριού (1ας μέρας, 2 ημερών κλπ).

Η διανομή εντός της χώρας γίνεται οδικώς, μέσω κεντρικών σημείων αποθήκευσης (logistics centers) για τις μεγάλες ελληνικές εταιρείες. Ακόμα και για τα εξαγόμενα, η διανομή γίνεται ως επί το πλείστον οδικώς, με γνώμονα την ελαχιστοποίηση του κόστους. Συγκεκριμένα, οι εταιρείες έχουν δημιουργήσει οδικά δίκτυα μέσω κόμβων για την εξαγωγή των ψαριών στην Ευρώπη. Σημειώνεται ότι το εγχώριο τμήμα του δικτύου είναι συνήθως ιδιόκτητο, ενώ η προώθηση του προϊόντος από το βασικό κόμβο εντός Ελλάδας προς τους λοιπούς ευρωπαϊκούς κόμβους διενεργείται από εξειδικευμένες εταιρείες. Το κόστος οδικής μεταφοράς σε προορισμούς εκτός Ελλάδος καλύπτει κατά μέσο όρο το 8% του συνολικού κόστους. Καθώς η διάρκεια ζωής του προϊόντος είναι πεπερασμένη (10-12 ημέρες), η μεταφορά του σε μακρινούς προορισμούς (όπως ΗΠΑ, Ρωσία και Καναδάς) μπορεί να γίνει μόνο αεροπορικώς, εκτινάσσοντας το κόστος μεταφοράς - αυξάνοντας έτσι το συνολικό κόστος κατά σχεδόν 50%. Υπό αυτές τις συνθήκες, περιορίζονται σε μεγάλο βαθμό οι πιθανές χώρες προορισμού των εξαγωγών.

<u>Κόστος Μεταφοράς ανά Προορισμό</u>	<u>Ευρώ/Κιλό</u>
ΙΤΑΛΙΑ	0,20
ΙΣΠΑΝΙΑ	0,24
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0,25
ΓΑΛΛΙΑ	0,25
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	0,27
ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	0,43

ΠΗΓΗ: Globefish, European Price Report, 2010

Ο ρόλος των supermarkets

Η κάθετη άνοδος της παραγωγής των τελευταίων ετών απαίτησε την επέκταση του δικτύου εμπορίας των προϊόντων του κλάδου. Σε αυτό το πλαίσιο, τα supermarkets ανέλαβαν σε μεγάλο βαθμό την προώθηση της αυξημένης παραγωγής στον τελικό καταναλωτή. Συγκεκριμένα, πλέον άνω του 1/2 της παραγωγής διοχετεύεται απευθείας από τις εταιρείες ιχθυοκαλλιέργειας στα supermarkets ενώ μεγάλο κομμάτι από την υπόλοιπη παραγωγή καταλήγει έμμεσα στα supermarkets μέσω χονδρεμπόρων. Η υψηλή συγκέντρωση του κλάδου των supermarkets σε ευρωπαϊκό επίπεδο (καθώς 5 εταιρείες καλύπτουν το 70% του συνολικού κύκλου εργασιών) μεταφράζεται σε υψηλή διαπραγματευτική δύναμη αυτών έναντι του κατακερματισμένου κλάδου των ιχθυοκαλλιεργητών (επιχειρησιακός πόλεμος). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι περισσότερες συναλλαγές διενεργούνται μέσω βραχυπρόθεσμων συμφωνιών (ακόμα και ημερήσιων) - με αποτέλεσμα η πίεση του ανταγωνισμού να είναι έντονη.

Κόστος παραγωγής

Αναφορά στα επιμέρους στοιχεία στου κόστους: Το 70% του κόστους παραγωγής είναι ουσιαστικά πρώτες ύλες (ιχθυοτροφή και γόννοι). Όσον αφορά την ιχθυοτροφή, η τιμή έχει αυξηθεί σε €0,97/κιλό το 2008 από €0,67/κιλό το 1995, υπό την πίεση των αυξανόμενων διεθνών τιμών για τα **ιχθυάλευρα** και τη σόγια (που καλύπτουν τα 2/3 της ιχθυοτροφής). Αντίθετα, η στρατηγική καθετοποίησης των μεγάλων ελληνικών εταιρειών έχει οδηγήσει σε σημαντικότερη πτώση κόστους για γόνο (καθώς ουσιαστικά αναπαράγουν γόνο σε τιμή κόστους και στην συνέχεια τον εκτρέφουν).

<u>Ελληνικό Κόστος Παραγωγής Τσιπούρα – Λαβράκι</u>	<u>Ευρώ / Κιλό</u>
ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΗ	1,9
ΕΡΓΑΤΙΚΑ	0,6
ΓΟΝΟΣ	0,5
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	0,3
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	0,2
ΚΟΣΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	3,5
ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ	0,3
LOGISTICS	0,2
ΤΕΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	4,0

ΠΗΓΗ: ΧΑΑ, Μέσος Όρος Κοστολογίων Εισηγμένων Εταιριών

<u>Διεθνής Τιμή Ιχθυάλευρων (Προέλευση Περού)</u>	<u>Ευρώ / Τόνος</u>
Ιανουάριος 2000	438
Ιανουάριος 2005	525
Ιανουάριος 2010	1.138

Τιμή CIF(Παραδοτέο στο Λιμάνι Υποδοχής)

ΠΗΓΗ: IMF / INDEXMUNDI

Ανταγωνισμός

Καθώς το προϊόν δεν είναι διαφοροποιημένο (λόγω της φύσης του), το κόστος αποτελεί τον άξονα ανταγωνισμού. Υπό αυτή την προοπτική, οι βασικές παράμετροι που εξασφαλίζουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι:

- Η μορφολογία της ακτογραμμής και των νησιών (ύπαρξη προστατευμένων κόλπων και δυνατών ρευμάτων)
- Κλιματολογικές συνθήκες (κυρίως θερμοκρασία νερού)
- Εγγύτητα σε βασικές αγορές

Στην **Ελλάδα**, η διαθεσιμότητα «απάνεμων» περιοχών προς εγκατάσταση (sheltered sites), η θερμοκρασία νερού, και η βελτίωση της τεχνολογίας μέσω των επιδοτήσεων και των χαμηλότοκων δανείων των προηγούμενων ετών αποτελούν *συγκριτικά πλεονεκτήματα*.

Στην **Τουρκία**, το κόστος παραγωγής κινείται σε παρόμοια επίπεδα με της Ελλάδας - αν και η διάρθρωση είναι λίγο διαφορετική με χαμηλότερο κόστος εργασίας αλλά υψηλότερο κόστος ιχθυοτροφής. Έτσι από το 1998 (μετά τη δασμολογική απελευθέρωση των εξαγωγών της προς την ΕΕ) μέχρι το 2004, το μερίδιο της Τουρκίας στην παγκόσμια παραγωγή τσιπούρας-λαβρακιού αυξήθηκε από 18% σε 24% - επίπεδο που διατηρείται ως σήμερα. Η μεγαλύτερη απόσταση της Τουρκίας από τις βασικές αγορές και οι ανησυχίες όσον αφορά την ποιότητα οδηγούν την τιμή πώλησης των ψαριών προέλευσης Τουρκίας χαμηλότερα από τα αντίστοιχα ελληνικά.

Τρίτη σημαντικότερη παραγωγός χώρα είναι η **Ισπανία**, εκμεταλλεζόμενη τη μεγάλη εγχώρια αγορά, τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες και τις υψηλές επιδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Καθώς οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της περιοχής δεν δρουν προστατευτικά για τις εγκαταστάσεις (non-sheltered sites), η ανταγωνιστικότητα της στα μικρά ψάρια δεν είναι σημαντική. Ωστόσο, το πλεονέκτημα της φρεσκότητας και της γρήγορης ανάπτυξης των ψαριών (λόγω σταθερά υψηλής *θερμοκρασίας νερών*) της επιτρέπουν να κυριαρχεί στην αγορά των μεγάλων ψαριών. Με αυτά τα δεδομένα, η Ισπανία έχει κερδίσει σημαντικό μερίδιο αγοράς την τελευταία δεκαετία (από 6% της συνολικής παραγωγής το 1998 σε 12% το 2009) - μερίδιο που απώλεσαν σε μεγάλο βαθμό η Ιταλία και η Γαλλία (με το σωρευτικό μερίδιο τους να περιορίζεται στο 9% το 2009 από 14% το 1998).

<u>Ευρωπαϊκή Παραγωγή Τσιπούρα – Λαβράκι</u>	%
<u>Ιχθυοκαλλιέργειας</u>	
ΕΛΛΑΔΑ	47 %
ΤΟΥΡΚΙΑ	24%
ΙΣΠΑΝΙΑ	12%
ΙΤΑΛΙΑ	7%
ΓΑΛΛΙΑ	2%
ΛΟΙΠΟΙ	8%

ΠΗΓΗ: Contali, 2009

Θεσμικοί Περιορισμοί

Καθώς η εγκατάσταση των μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας απαιτεί την παραχώρηση θαλάσσιων περιοχών, έχουν θεσπισθεί ειδικές διατάξεις που διέπουν την αδειοδότηση καθώς και την εποπτεία λειτουργίας τους. Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός αδειών στην Ελλάδα παραμένει σχεδόν σταθερός - για λόγους ελέγχου του επιπέδου προσφοράς καθώς και περιβαλλοντικούς. Ο θεσμικός αυτός περιορισμός, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση, δημιουργεί κίνητρα στις εταιρείες για αύξηση της παραγωγής τους πέραν της αδειοδοτηθείσας παραγωγικής δυναμικότητας. Σε διεθνές επίπεδο, οι επιπτώσεις στο περιβάλλον αποτελούν ένα ακανθώδες θέμα για την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σύμφωνα με εκτιμήσεις μια μονάδα ετήσιας δυναμικότητας 500 τόνων παράγει ετησίως 325 τόνους στερεά απόβλητα (Αnon 1992). Επιπλέον, η ανάπτυξη της ιχθυοκαλλιέργειας ουσιαστικά «ανταγωνίζεται» με τον τουριστικό κλάδο για την εκμετάλλευση των παράκτιων περιοχών - ειδικά σε περιοχές όπως οι μεσογειακές ακτές. Σε αυτό το πλαίσιο, η διαδικασία αδειοδότησης είτε για νέα εγκατάσταση είτε για αύξηση παραγωγικής δυναμικότητας είναι δυσεπίτευκτη και χρονοβόρα (μέχρι και 5 έτη σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες).

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ (ΚΡΙΣΙΜΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ Η ΖΗΤΗΣΗ) ΑΠΟ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

Η ζήτηση για ψάρια εκτιμάται ότι θα βαίνει αυξανόμενη τα επόμενα χρόνια, όταν η προσφορά από ελεύθερη αλιεία σταδιακά περιορίζεται. Σε αυτό το περιβάλλον, το στοίχημα για τους Έλληνες ιχθυοκαλλιεργητές είναι να διατηρήσουν την δεσπόζουσα θέση που κατέχουν - εκμεταλλευόμενοι με αποτελεσματικό και περιβαλλοντικά ορθό τρόπο τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που τους παρέχει η χώρα μας. Σε διεθνές επίπεδο, οι ιχθυοκαλλιέργειες κερδίζουν συνεχώς μερίδιο από την ελεύθερη αλιεία.

Οι ιχθυοκαλλιέργειες διεθνώς (με παραγωγή 52 εκατ. τόνων το 2009) αποτελούν πλέον το 1/3 της συνολικής παγκόσμιας παραγωγής αλιευμάτων (από μόλις 4% το 1970). Καθώς ένα μέρος των προϊόντων ελεύθερης αλιείας χρησιμοποιείται για παραγωγή ιχθυοτροφής, το μερίδιο των προϊόντων

ιχθυοκαλλιέργειας στην κατανάλωση είναι ακόμα μεγαλύτερο σε σχέση με την παραγωγή, καλύπτοντας πλέον σχεδόν το 1/2 της τελικής κατανάλωσης ψαριών και θαλασσινών

(ΠΗΓΗ: FAO, FISHSTAT, 2008).

Η άνοδος της ζήτησης στηρίχθηκε

- (i) στην αύξηση της παγκόσμιας κατά κεφαλήν κατανάλωσης αλιευτικών προϊόντων στα σχεδόν 17 κιλά ετησίως το 2006 από 14,5 κιλά κατά τη δεκαετία του 1990 (κυρίως λόγω αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος), (ΠΗΓΗ: FAO, 2008) καθώς και
- (ii) στην πλήρη εκμετάλλευση άνω του 80% των αλιευτικών αποθεμάτων, με αποτέλεσμα η παγκόσμια παραγωγή από ελεύθερη αλιεία να παραμένει σχεδόν στάσιμη μετά το 1985.

<u>Επίπεδο Εκμετάλλευσης Παγκόσμιων Αποθεμάτων</u>	<u>%</u>
ΧΑΜΗΛΗ / ΜΕΤΡΙΑ	20%
ΠΛΗΡΗΣ	52%
ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ / ΕΞΑΝΤΛΗΣΗ	28%

(ΠΗΓΗ: GREENFACTS, 2006)

Οι προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου παραμένουν σημαντικές. Σύμφωνα με στοιχεία του FAO (2005), το 2030 θα απαιτούνται για την κάλυψη της ζήτησης τουλάχιστον 20 εκατ. επιπλέον τόνοι ψαριού (αύξηση 18% σε σχέση με το 2009), μόνο λόγω της αύξησης του παγκόσμιου πληθυσμού. Θεωρώντας ότι η παγκόσμια παραγωγή από ελεύθερη αλιεία θα παραμείνει στάσιμη, οι ιχθυοκαλλιέργειες για την κάλυψη αυτής της αγοράς θα πρέπει να αυξήσουν την παραγωγή τους κατά 40% μέσα στην επόμενη εικοσαετία. Σε περίπτωση δε που η αύξηση του εισοδήματος και η μεταβολή των διατροφικών προτύπων οδηγήσει σε αύξηση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης η αύξηση της ζήτησης ψαριού θα είναι ακόμα υψηλότερη. Σύμφωνα με τη μελέτη του FAO (2005), ενδεχόμενη αύξηση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης στα 22,5 κιλά ετησίως το 2030 από 16,5 κιλά σήμερα θα αυξήσει τη ζήτηση ψαριού κατά 67%.

Ακολουθώντας την αυξητική τάση της ζήτησης διεθνώς, οι ιχθυοκαλλιέργειες διαγράφουν θετική πορεία την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα. Η ζήτηση των προϊόντων τσιπούρα-λαβράκι είναι συνεχώς αυξανόμενη, με μέσο ετήσιο ρυθμό

ανάπτυξης 11% την τελευταία 10ετία. Προσδιοριστικοί παράγοντες που συνέβαλαν σ' αυτό μπορούν να θεωρηθούν οι εξής:

- i. Το διαθέσιμο εισόδημα στις χώρες προορισμού των προϊόντων, δηλαδή ανεπτυγμένες χώρες της δυτικής Ευρώπης.

<u>Ευρωπαϊκή Κατανάλωση Τσιπούρα - Λαβράκι</u>	<u>%</u>
ΙΤΑΛΙΑ	34
ΙΣΠΑΝΙΑ	19
ΤΟΥΡΚΙΑ	11
ΕΛΛΑΔΑ	11
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	7
ΓΑΛΛΙΑ	5
ΛΟΙΠΟΙ	14

ΠΗΓΗ: STIRLING REPORT, 2004

- ii. Οι τιμές των προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας σε σχέση με αυτών των υποκατάστατων.

Η πορεία του κλάδου την τελευταία εικοσαετία σχηματοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την κάθετη πτώση της τιμής. Συγκεκριμένα, η τιμή παραγωγού των ψαριών τσιπούρα-λαβράκι έπεσε από τα €12κิโล το 1990 στα €4κิโล το 2009. Από την άλλη πλευρά, οι τιμές παραγωγού των υπολοίπων ψαριών (ελεύθερης αλιείας και ιχθυοκαλλιέργειας) στις βασικές αγορές κατανάλωσης τσιπούρας αυξήθηκαν σωρευτικά κατά 70% την περίοδο 1990-2009 (κ.μ.ο. 3,1% ετησίως). Ως συνέπεια, το μερίδιο αγοράς των ψαριών τσιπούρα-λαβράκι (ιχθυοκαλλιέργειας) αυξήθηκε την τελευταία 20ετία. (ΠΗΓΗ: STIRLING, FEAP, OECD, ETE)

3.5 Στρατηγικές Επιλογές για το Μέλλον.

Εντός Ελλάδας.

Η ενότητα 3.4 ανέδειξε τις προοπτικές άσκησης επιχειρηματικότητας στον άγνωστο με συνάμα δυναμικό κλάδο της Ιχθυοκαλλιέργειας. Στρατηγική προϋπόθεση για την ανάπτυξη αντίστοιχων πρωτοβουλιών αποτελούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελληνικής Επικράτειας / Οικονομίας που άλλοτε υποβαθμίζονται μέσα από στρεβλώσεις, δομικές αδυναμίες, και άλλοτε παραμένουν ξεχασμένα ή ανεκμετάλλευτα. Παραδείγματος χάριν, στον κλάδο της Ιχθυοκαλλιέργειας, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα αποτελούν τα ελληνικά ύδατα, το μεσογειακό κλίμα (βιοποικιλότητα) και το αυξανόμενο know – how.

Η κοπιαστική προσπάθεια που απαιτείται για την εκμετάλλευση αντίστοιχων συγκριτικών πλεονεκτημάτων και την έναρξη επενδυτικών κινήσεων, συνοψίζεται με τις παρακάτω προσωπικές σκέψεις

Αγροτική παραγωγή.

Η Ελληνική Γεωργία / Αλιεία / Κτηνοτροφία αποτέλεσε βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας αρκετούς αιώνες τώρα. Για να αρχίσει ξανά η αύξηση της αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα, βασική προϋπόθεση είναι η ανάπτυξη μιας νέας περιφερειακής αυτοδιοικητικής πολιτικής. Στο λεκανοπέδιο Αττικής διαμένει περίπου ο μισός πληθυσμός όλης της χώρας και ο οποίος αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα ανεργίας, φτώχειας, κατάρρευσης βιοτικού επιπέδου λόγω της έντασης της οικονομικής κρίσης. Συνάμα η ελληνική αγροτική παραγωγή μειώθηκε ραγδαία τα τελευταία 40 χρόνια, με αποτέλεσμα σήμερα τεράστιος όγκος αγροτικών εκτάσεων να παραμένει ανεκμετάλλευτος. Το δόγμα όμως της αστικοποίησης της δεκαετίας του '60 πρακτικά πεθαίνει καθώς η ένταση της κρίσης αυξάνεται. Η ανισορροπία των δύο αυτών παραγόντων (υψηλή ανεργία στα αστικά κέντρα – εγκατάλειψη της αγροτικής προσπάθειας στην ύπαιθρο) αποτελεί μοναδική ευκαιρία για σύγκλιση.

Σύγκλιση που αν επιτευχθεί μπορεί να ανακουφίσει την ραγδαία αυξανόμενη ανεργία, να δώσει αναπτυξιακή προοπτική στις τοπικές κοινωνίες, να ενισχύσει

σημαντικά την Εθνική Παραγωγή και το Α.Ε.Π. (Ελλ.), αλλά και να αυξήσει αποφασιστικά τα περιθώρια σχετικής αυτονομίας / επάρκειας των διατροφικών αναγκών του Ελληνικού πληθυσμού. Η επαναδραστηριοποίηση της Αγροτικής / Αλιευτικής / Κτηνοτροφικής παραγωγής στην Ελλάδα θα ρίξει τις τιμές των προϊόντων, θα μειώσει την πίεση από τα εισαγόμενα αγροτικά προϊόντα (αν είναι δυνατόν, εισάγουμε λεμόνια από την Αίγυπτο ?), θα βελτιώσει την πορεία των Εθνικών Λογαριασμών (ισοζύγιο εισαγωγών - εξαγωγών) και υπό προϋποθέσεις θα οδηγήσει σε ορθολογικότερα ισόρροπη Ανάπτυξη. Εξάλλου η τόνωση της παραγωγής Ελληνικών Αγροτικών Προϊόντων δεν χρειάζεται να έχει υποχρεωτικά εξαγωγικό χαρακτήρα, αντίθετα μπορεί να κυκλοφορεί κυκλικά ως εθνικό εισόδημα μέσα στα όρια της Ελληνικής Επικράτειας. Απαιτείται βέβαια πολιτική άσκησης αντικινήτρων στους εμπορικούς μεσάζοντες και η ενίσχυση της νοοτροπίας της άμεσης λιανικής πώλησης (στα όρια των Δήμων, Νομών ή και απλά της γειτονιάς).

Μεσογειακή Διατροφή.

Η αύξηση της Αγροτικής Παραγωγής που προαναφέρθηκε, εάν συντελεστεί, θα δημιουργήσει σίγουρα δευτερογενή παράγωγα (από αδιάθετες ποσότητες), τα οποία μπορούν να αποτελέσουν την βάση για τυποποίηση προϊόντων Μεσογειακής Διατροφής (γρήγορης κατανάλωσης – π.χ. 10 ημερών).

Τυποποιημένα προϊόντα Μεσογειακής Διατροφής (λάδι, ξύδι, κρασί, ελιές κτλ) αποτελούν όχι μόνο σημαντική ευκαιρία ενίσχυσης του ελληνικού τουρισμού (ως συμπλήρωμα στο τουριστικό πακέτο υπηρεσιών), αλλά και ταυτόχρονη ευκαιρία εξαγωγικής δράσης σε χώρες με γαστρονομική παράδοση (Ιταλία, Γαλλία).

Ελληνικός Τουρισμός.

Η Ελλάδα αποτέλεσε σημαντικό τουριστικό προορισμό κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια και οι κατ' έτος κρατήσεις επηρεάζουν σημαντικά το Ελληνικό Α.Ε.Π. και τα δημόσια έσοδα, καθώς πρόκειται για “εισαγόμενες” εισροές στα ταμεία του κράτους . Πρέπει πάντως να σημειωθεί πως ο ανταγωνισμός στην τουριστική ζήτηση αυξάνεται συνεχώς και σημαντικά κατά τα τελευταία δέκα έτη.

Αυτός είναι και ο λόγος που απαιτείται προσαρμογή της τουριστικής υπηρεσίας μέσα από εναλλακτικές δράσεις : μείωση του Φ.Π.Α. από το 23 % σε φιλικότερα επίπεδα, εγκαθίδρυση δωδεκάμηνου τουρισμού (θρησκευτικού, αγροτικού, διατροφικού, υγειονομικού, χειμερινού, αθλητικού, πολιτιστικού κ.α.), η πάταξη φαινόμενων αισχροκέρδειας (υπερτιμολογήσεις καταλυμάτων, υπερχρεώσεις ταξί) και η θέσπιση αντίστοιχων διαδικασιών / ελέγχων τύπου ISO στα τουριστικά πακέτα.

Πράσινη Ενέργεια

Σημαντική ώθηση στην Οικονομία μπορεί να δώσει η προοπτική της Ελλάδας ως ενεργειακός κόμβος, εναλλακτικού χαρακτήρα : Αιολικά πάρκα, ανεμογεννήτριες, υδροηλεκτρικές μονάδες παραγωγής, φωτοβολταϊκά και εκμετάλλευση της ηλιακής ενέργειας. Επίκαιρη είναι επίσης η δημόσια συζήτηση για τον ανεκμετάλλευτο πλούτο του ελληνικού υπεδάφους (βωξίτης, φυσικό αέριο, κοιτάσματα πετρελαίου). Σημειώνεται η αναγκαιότητα οι επενδύσεις πράγματι να στοχεύουν στην “πράσινη ενέργεια” ώστε να εξασφαλιστεί η διατηρησιμότητα του φυσικού, πολιτιστικού, λαογραφικού, τουριστικού περιβάλλοντος.

Ανθρώπινο Κεφάλαιο

Με θλίψη διαπιστώνεται (σε συνθήκες ανεξέλεγκτης ανεργίας) πως η Ελλάδα κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα (τουλάχιστον στο επίπεδο των Βαλκανίων) στο χώρο του Ανθρώπινου Κεφαλαίου. Πράγματι σημαντικό τμήμα του νεαρού ηλικιακά εργατικού δυναμικού που παραμένει στις μέρες μας άνεργο, κατέχει πτυχία τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (αρκετές περιπτώσεις μεταπτυχιακών σπουδών, λιγότερες στον τομέα της Διδακτορικής Έρευνας), αλλά και πτυχία τεχνικού / τεχνολογικού προσανατολισμού. Είναι φανερό πως η δραστηριοποίηση σε οικονομικό / επενδυτικό / επιχειρηματικό επίπεδο των τομέων που προαναφέρονται στην υποενότητα “εντός Ελλάδας”, θα μπορούσε να απορροφήσει (και να επηρεαστεί θετικά) από το κοινωνικό / εργατικό (καταρτισμένο) πλεόνασμα, που παραμένει προς το παρόν

αδιάθετο. Αντίστοιχο case study αποτελεί η αξιοποίηση (και εξαγωγή) του Ινδικού Εργατικού Δυναμικού , εξειδικευμένου στον τομέα Soft και Hard Ware των Η / Υ .

Εκτός Ελλάδας

Ο ρόλος της Ελλάδας στα Βαλκάνια.

Υπήρξε σημαντικός κατά την τελευταία εικοσαετία, (ιδιαίτερα δε κατά την τελευταία δεκαετία), εξαιτίας των ελληνικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων : η γνώση της επιχειρηματικής πρακτικής, οι ομοιότητες στην κουλτούρα λόγω της γειννίας και η απουσία πολιτισμικών εμποδίων. Οι ιστορικοί θεσμοί που δημιουργούν εγγύτητα (κοινή θρησκεία με Σερβία). Η ύπαρξη μακροχρόνιων εμπορικών σχέσεων πριν την διαδικασία μετάβασης των βαλκανικών οικονομιών.

Στο διάστημα 1996 – 2008 το συνολικό ελληνικό υπενδεδυμένο κεφάλαιο ήταν περίπου 16,28 δις ευρώ. Το 2008 η Ελλάδα κατείχε σε επενδύσεις : την πρώτη θέση στην Αλβανία , FYROM, Σερβία, την Τρίτη θέση στη Ρουμανία και την τέταρτη θέση στην Βουλγαρία. Πράγματι η ελληνική επιχειρηματική εξωστρέφεια στα Βαλκάνια βασίστηκε και βασίζεται σε μια σειρά από λόγους : η βαλκανική αγορά αποτέλεσε μια αναξιοποίητη αγορά 130 εκ. κατοίκων που δεν κατανάλωσαν ποτέ σύγχρονα προϊόντα και υπηρεσίες. Η γεωγραφική θέση διευκόλυνε τις μεταφορές και τις πρωτοβουλίες. Η έλλειψη τοπικού ανταγωνισμού αύξησε τα περιθώρια επιτυχίας των ελληνικών εξαγωγών και Α.Ξ.Ε. .

Το κόστος κτήσης ακατέργαστων υλικών ήταν και παραμένει χαμηλό. Το φορολογικό και νομικό πλαίσιο χαμηλών απαιτήσεων υπήρξε έντονα φιλικό προς τις επενδύσεις, ενώ οι τοπικές τράπεζες με ευκολία τις χρηματοδότησαν. Ταυτόχρονα οι ιδιωτικοποιήσεις που συντελέστηκαν, προσκάλεσαν ελληνικές επιχειρήσεις να συμμετάσχουν στο τοπικό μερίδιο της αγοράς. Πολλές φορές μάλιστα οι ελληνικές επιχειρήσεις χρησιμοποίησαν τα Βαλκάνια ως έδρα, με σκοπό την πρόσβαση σε τρίτες αγορές, ή αντίστοιχα ως διέξοδο για να αποφύγουν τον ανταγωνισμό στην ελληνική αγορά.

Οι κυριότεροι τομείς επένδυσης ήταν : ο τραπεζικός, οι τηλεπικοινωνίες, η βιομηχανία τροφίμων, η ενέργεια και οι κατασκευές. Παρεπόμενες επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν στους κλάδους σιδήρου, αλουμινίου, ορυχείων, μαρμάρου,

τσιμέντου, ένδυσης / υπόδησης , καπνοβιομηχανίας και κλωστοϋφαντουργίας. Κύριες χώρες επένδυσης ελληνικών κεφαλαίων αποτέλεσαν τα τελευταία είκοσι χρόνια (κατά σειρά τάξης – μεγέθους / αξίας) η Σερβία , η Βουλγαρία, η FYROM, η Αλβανία και η Ρουμανία . Σε γενικά πλαίσια η ελληνική οικονομία προώθησε οικονομικές συνεργασίες στις βαλκανικές αγορές ενώ η ίδια κέρδισε την αύξηση των ρυθμών της οικονομικής ανάπτυξης και σύγκλισης . (Μπιτζένης - 2003)

Οι Ελληνικές Α.Ξ.Ε. εκμεταλλεύτηκαν τόσο τις επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν στα Βαλκάνια όσο και την πολιτική προσέλκυσης επενδύσεων: χαμηλός φόρος επί των εταιρικών κερδών (Βουλγαρία = 10%), φοροαπαλλαγές υπό προϋποθέσεις (απασχολούμενο προσωπικό), καθεστώτα ειδικής τιμολόγησης (καταναλισκόμενη ενέργεια, μακροχρόνια μίσθωση εγκαταστάσεων). Κατόρθωσαν έτσι, μέσω των θυγατρικών να ισχυροποιήσουν τις μητρικές εταιρίες στον παγκόσμιο καταμερισμό / ανταγωνισμό.

Θα πρέπει όμως ταυτόχρονα να γίνει επισήμανση πως ενώ η ελληνική επεκτατική πολιτική επενδύσεων στις γείτονες χώρες εξελισσόταν, αντίστοιχα εταιρίες εντάσεως εργασίας (ένδυση / υπόδηση) στην Ελλάδα έπαυαν την λειτουργία τους , η ανεργία αύξανε σταδιακά (Βόρεια Ελλάδα) και εν γένει συντελέστηκε η πλήρης αποδόμηση της ελληνικής βιοτεχνικής παραγωγής.

Οι ευκαιρίες που έρχονται.

Η Ανάπτυξη ελληνικών επενδύσεων στα Βαλκάνια διεκδικεί και νέους “δρόμους”, μέσα από συμφωνίες, σχέδια και μελέτες ινστιτούτων : CEFTA (2006), Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου για χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης έως το 2010 με κατάργηση περιορισμών (βιομηχανικά, αγροτικά προϊόντα). Οι ελληνικές επιχειρήσεις σε χώρες της CEFTA μπορούν πρακτικά να ωφεληθούν.

ΕΟΣΑΒ (Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης Βαλκανίων). Δίνει κίνητρα για επενδύσεις στις συγκεκριμένες χώρες (έληξε το 2011), κυρίως μέσω συγχρηματοδότησης ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων (πχ σε παραδουνάβιες περιοχές).

ΙΕΝΕ (Ινστιτούτο Ενέργειας Ν.Α. Ευρώπης). Αφορά χορηγήσεις αδειών και λήψεις χρηματοδοτήσεων για την προώθηση και ανάπτυξη ενεργειακής υποδομής (μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου, πετρελαίου). Χρονικά τοποθετείται στις επόμενες δύο δεκαετίες, με αφορμή την επέκταση και διεύρυνση

των ενεργειακών δικτύων σε μεγάλη κλίμακα. Ο σχεδιασμός περιλαμβάνει κυρίως τα δυτικά βαλκάνια (FYROM, Σερβία, Αλβανία).

Με αφορμή τα παραπάνω, οι επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται για τα ελληνικά κεφάλαια στον χώρο των Βαλκανίων μπορούν να συνοψιστούν ανά χώρα :

Ρουμανία : Στην ενεργειακή αγορά , αφού η Ελλάδα μέσω κονδυλίων της Ε.Ε. έχει δεσμευτεί να συμβάλλει με την απαραίτητη τεχνογνωσία, εξασφαλίζοντας έτσι την συμμετοχή ελληνικών επιχειρήσεων.

Αλβανία : Στον κλάδο της μεταλλουργίας, των τηλεπικοινωνιών, των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, στον χώρο του τουρισμού, των μεταφορών, των κατασκευών, των δημοσίων έργων και της βιομηχανίας.

FYROM : Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι κλάδοι ενέργειας, ελαφριάς βιομηχανίας, προϊόντων αλουμινίου, κατασκευών, τουρισμού και των μεγάλων έργων υποδομής.

Βουλγαρία : Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι κλάδοι της Χημικής Βιομηχανίας, του γενικού εμπορίου, της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών καθώς και των μεταφορών.

Σερβία : Πρόσφορο έδαφος αναπτύσσεται για τους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των υπηρεσιών, των εναλλακτικών μορφών ενέργειας, του τουρισμού, της κατασκευής εθνικών οδών (οδικός άξονας 10 προς τον Νότο), καθώς και στον χώρο παραγωγής περιφερειακών προϊόντων Η / Υ, ανταλλακτικών και αναλωσίμων (βιομηχανικός κλάδος – βιομηχανικές μονάδες) . (www.balkans.com, www.worldbank.org, Ναυτεμπορική - 2010)

Ένα “έξυπνο” Υπουργείο.

Το Ελληνικό πολιτικό σύστημα, παρά τις κατά καιρούς προσπάθειες εκσυγχρονισμού του, χαρακτηρίζεται στις μέρες μας (γενική αίσθηση) ως γραφειοκρατικό, μπερδεμένο, αναποτελεσματικό, μέχρι και αναξιόπιστο.

Οι δομές της υπουργικής διάρθρωσης προσπάθησαν τα τελευταία 40 χρόνια του εκδημοκρατισμού να υπηρετήσουν την πρόοδο, αλλά είναι φανερό πως πλέον απαιτούνται πρωτοποριακές διέξοδοι. Διότι καλώς ίσως υπάρχουν υπουργεία όπως το Επικρατείας ή Συντονισμού ή ακόμα και Τύπου, αλλά το ζητούμενο (λόγω

συνθηκών) είναι η εμφάνιση παραγωγικών, καινοτόμων και “έξυπνων” θέσεων διοίκησης. Ένα “έξυπνο Υπουργείο” θα κατείχε ειδικευση στον τομέα των Διεθνών Οικονομικών και της Οικονομικής Διπλωματίας. Θα μπορούσε να λειτουργεί ως Υφυπουργείο του παλαιού Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας ή του Υπουργείου Ανάπτυξης. Η στελέχωσή του θα απαιτούσε μόνιμο προσωπικό (για να αποφεύγεται η κομματική διαπλοκή) με ύψιστες απαιτήσεις ως προς τα τυπικά προσόντα : Διδακτορική Διατριβή, Μεταπτυχιακές Σπουδές, ακαδημαϊκή καριέρα, διακρίσεις στον τομέα της έρευνας, επαγγελματική εμπειρία από τον ιδιωτικό τομέα, άριστη γνώση Διεθνών Οικονομικών, Διεθνών Αγορών και γενικότερα πολύπλευρη αντίληψη.

Βασικός του ρόλος θα ήταν η μελέτη, κατανόηση, αντίδραση (μέσω στρατηγικού σχεδιασμού) και πρακτική εφαρμογή πολιτικών που προάγουν τα εθνικά συμφέροντα μέσα από την Οικονομική Διπλωματία. Η οικονομική ανάλυση των Διεθνών Αγορών Προϊόντων και Υπηρεσιών, των Βαλκανικών Οικονομιών, θα μπορούσε να αναδείξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελληνικής Οικονομίας(αυτά που δομικά υπάρχουν, αλλά και αυτά που με τον καιρό δημιουργούνται) με ύψιστη αποστολή :

- A) Την προώθηση της εξωστρέφειας μέσω της αύξησης των Ελληνικών Εξαγωγών (αύξηση της ποσότητας, ποιότητας, ποικιλίας ελληνικών προϊόντων/υπηρεσιών) ,
- B) Την σύναψη γόνιμων διπλωματικών σχέσεων με άλλες χώρες στον τομέα των οικονομικών συνεργασιών με τέτοιο τρόπο ώστε να προστατεύεται η “ ασφαλής “ (σχετικά) επενδυτική τοποθέτηση ελληνικών κεφαλαίων στο εξωτερικό(Ελληνικές Α.Ξ.Ε.) ,
- Γ) Η θωράκιση της Εθνικής Εγχώριας Παραγωγής (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής τομέας) μέσα από πολιτικές : ενίσχυσης της παραγωγικότητας, αποδοτικότητας, τεχνογνωσίας και know – how, τυποποίησης, ελέγχου (μέσω feedback) των ετήσιων αποτελεσμάτων, άρα και εκπόνηση στρατηγικής συμβουλευτικής στις αποφάσεις του ιδιωτικού τομέα.

Πάντως η φιλόδοξη αυτή πρόταση, εντάσσεται στην γενικότερη ανάγκη να αλλάξει ριζικά η δομή του κράτους, να εγκαταλειφθούν ιδιοτελής κομματικές πρακτικές και να μετασχηματιστούν τα φεουδαρχικά / κατοχικά / εμφυλιοπολεμικά σύνδρομα σε μια σύγχρονη αντίληψη περί πατριωτισμού (σχετικά με τον Εθνικό Σχεδιασμό και την Εθνική Ανασυγκρότηση).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Συμπεράσματα.

4.1 Αντί Επιλόγου.

Στο παρόν κεφάλαιο (4) καταγράφονται συνοπτικά τα τελικά συμπεράσματα της Μεταπτυχιακής Διατριβής, σχετικά με τις Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, την Διεθνή Επιχειρηματικότητα και την Ελληνική Οικονομία, καθώς και προσωπικές σκέψεις / γενικές θεωρήσεις. Δεν γίνεται λεπτομερής αναφορά στα εξαχθέντα συμπεράσματα κάθε κεφαλαίου αφού αυτά έχουν ήδη αναφερθεί στις τελευταίες ενότητες τους (1.5, 2.5, 3.5).

Θα μπορούσε κανείς να παρουσιάσει την Οικονομία σαν ένα κύκλο, ο οποίος στρογγυλοποιείται τέλεια σε συνθήκες Μακροχρόνιας Ισορροπίας, σχετικής συμμετρίας και Ισόρροπης Ανάπτυξης. Παρά ταύτα, η θηριώδης οικονομική κρίση του 2008 κατέδειξε επικίνδυνες παραμορφώσεις στην σχηματοποίηση του οικονομικού κύκλου. Ακριβώς εδώ μεγιστοποιείται ο ρόλος του οικονομικού επιστήμονα, στο να περιγράψει / αναλύσει τις καταστάσεις / φαινόμενα αλλά και να προσφέρει εφαρμόσιμες λύσεις μέσα από την νέα επιστημονική γνώση και έρευνα.

Μια σειρά οικονομολόγων επιμένουν στην λογική της απόλυτης ελευθερίας στην αγορά για να αποφύγουμε τις στρεβλώσεις στην μια πλευρά του κύκλου (προσφορά), αντίθετα άλλοι ζητούν παρεμβάσεις για την διόρθωση της παραμόρφωσης στην απέναντι πλευρά (ζήτηση). Έτσι πορεύθηκε η Οικονομία και η Οικονομική Επιστήμη για δύο και πλέον αιώνες και το ίδιο αναμένεται να συνεχίσει να συμβαίνει, επειδή τελικά οι οικονομικές εξελίξεις έχουν δυναμικό χαρακτήρα εξαιτίας της ανθρώπινης βούλησης και πράξης.

Είναι φανερό πάντως πως γενικά το Μοντέλο της Αγοράς δεν έχει ολοκληρώσει την ιστορική του διαδρομή και δεν αναμένεται να το κάνει όσο δεν επικρατούν ολοκληρωτικά / αντιδημοκρατικά καθεστώτα. Είναι όμως επίσης φανερό, επιχείρημα που υπερτονίζεται από την κρίση και τις συνέπειές της, πως πολλές υποθέσεις του Οικονομικού Μοντέλου πρέπει να αλλάξουν. Η αγορά σαν αυτόματος, ασύδοτα ελεύθερος, ανέλεγκτος, ανεξέλεγκτος μηχανισμός λειτουργίας δεν μπορεί να προσφέρει περισσότερο. Το πρόβλημα δεν είναι η ελεύθερη ή η ανελεύθερη αγορά, αντίθετα εντοπίζεται στους βαθμούς ελευθερίας, κάποιιοι εκ των οποίων πρέπει να κληροδοτηθούν.

Για κάθε έναν βαθμό ελευθερίας που θα χάνει η αγορά, το κράτος (πολιτική εξουσία) πρέπει να κερδίζει έναν. Πιο συγκεκριμένα :

Η αγορά πρέπει να στερηθεί τους βαθμούς ελευθερίας που παραβαίνουν τις αρχές “καλής οικονομικής συμπεριφοράς” (CDS, CDO) και το κράτος πρέπει να κερδίσει τον βαθμό του ρυθμιστή, κατευθύνοντας κεφάλαια από τη χρηματοοικονομική σφαίρα στην πραγματική οικονομία μέσω αναπτυξιακών πολιτικών που ευνοούν τις παραγωγικές επενδύσεις και μειώνουν την ανεργία.

Η αγορά πρέπει να στερηθεί μερικώς τον απόλυτο βαθμό αυτορρύθμισης που δημιουργεί casino play’ s, φούσκες και οξύνει τις κοινωνικές ανισότητες και την σύγχρονη φτώχεια, και το κράτος πρέπει να κερδίσει μερικώς τον βαθμό του αναδιανεμητικού παράγοντα, με πολιτικές τόνωσης της ενεργούς ζήτησης, παροχής κοινωνικής πρόνοιας, εγκαθίδρυσης εκ νέου αποτελεσματικού κοινωνικού κράτους και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Τέλος η αγορά πρέπει να στερηθεί μερικώς τον βαθμό ελευθερίας που μερίζει (μέσα από τις συνεχείς οικονομικές εξελίξεις) τον λόγο υποκατάστασης των παραγωγικών συντελεστών κεφαλαίου, τεχνολογίας και εργασίας. Αντίθετα το κράτος πρέπει να κερδίσει τον βαθμό παρέμβασης με στόχο την επένδυση στον τεχνολογικό παράγοντα και την προστασία της εργασίας εις βάρος του κεφαλαίου.

Οι παραπάνω σκέψεις, είναι φανερό πως αποτελούν φιλόδοξη επιχειρηματολογία. Και όμως, ίσως βελτιώσουν (έστω και μερικώς) τον σημερινό οικονομικό κόσμο του ουτοπικού ρεαλισμού σε έναν άλλο, αυτόν της ρεαλιστικής ουτοπίας. Εκεί δηλαδή, που τα κέρδη θα επιτυγχάνονται μεν, αλλά το “δίκαιο” τους θα μοιράζεται σε μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο την Οικονομική Επιστήμη παράγοντα υπεράσπισης των ανθρωπιστικών ιδανικών και των ανθρώπινων αναγκών.

Το Διεθνές επενδεδυμένο επιχειρηματικό κεφάλαιο έχει πια την ελευθερία κινητικότητας και τα αντίστοιχα κίνητρα επενδύσεων για να συνεχίσει το ταξίδι του. Είναι άλλωστε απαραίτητη προϋπόθεση (η αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων από πλεονασματικές χώρες) για την υπέρβαση της οικονομικής κρίσης (2008 - 2013).

Η κριτική που ασκείται στο συγκεκριμένο σημείο έγκειται στο εξής : καλώς οι εθνικές οικονομίες τονώνουν τα κίνητρα για επενδύσεις και καταρρίπτουν συστηματικά τα εμπόδια εισόδου στις αγορές προϊόντων, υπηρεσιών και εργασίας.

Η κατάργηση όμως όλων των εμποδίων εξόδου, όσον αφορά επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αγορές προϊόντων, υπηρεσιών και χρηματοοικονομικών παραγώγων σε τί ακριβώς συνίσταται, και ποιούς αλήθεια εξυπηρετεί? Κατανοώ την αναγκαιότητα επένδυσης σε μια χώρα, την προστασία της μέσω του θεσμικού / νομικού πλαισίου, αλλά βρίσκω άκρως απαραίτητη την παραμονή της για ένα ελάχιστο εγγυημένο χρονικό διάστημα μετά την αδειοδότησή της (τουλάχιστον 10 ετών). Διότι για να έχουν προοπτική ανάπτυξης οι Εθνικές Οικονομίες χρειάζονται, εκτός από φιλικότητα, και ρυθμίσεις αμυντικού χαρακτήρα που προστατεύουν τον θεσμό της εργασίας, την συνοχή της κοινωνίας και τις τοπικές, πολιτιστικές ιδιαιτερότητες.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή ολοκληρώνεται με επισημάνσεις που αφορούν την Ελληνική Οικονομία. Για να συνδεθεί η πορεία της με ένα ελπιδοφόρο μέλλον που θα εξασφαλίζει καλύτερες προοπτικές ανάπτυξης, χρειάζονται εκτός από τις καταβεβλημένες πια “θυσίες” και ένα νέο εθνικό στρατηγικό σχέδιο ανασυγκρότησης που περιλαμβάνει : την πλήρη αλλαγή του πολιτικού προσωπικού (εκλογική διαδικασία) με ένα νέο πιο τίμιο, πιο καταρτισμένο, πιο διαβασμένο που να αντιλαμβάνεται συνολικά τις οικονομικές, τεχνολογικές και πολιτικές εξελίξεις στον υπόλοιπο κόσμο (αντιμετώπιση της χρονικής υστέρησης). Την αύξηση της ελληνικής εγχώριας παραγωγής που υποκαθιστά τον κλάδο του γενικού εμπορίου και τα φαινόμενα των μεσαζόντων και της μεσιτείας . Την νομική – θεσμική, πολιτική, νομοθετική, ρυθμιστική αντιμετώπιση των τρεχουσών ολιγοπωλιακών δομών. Την εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που πηγάζουν από τα χαρακτηριστικά της Ελληνικής Επικράτειας (πχ ιχθυοκαλλιέργειες, καλλιέργεια του φυτού της κράμβης και εκμετάλλευση των παραγώγων της), με στόχο της ανάσχεση της ύφεσης και την μετάβαση σε αναπτυξιακούς ρυθμούς. Επίσης χρειάζεται το χτίσιμο ενός νέου λογικού, λειτουργικού και δικαιότερου κράτους μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες συνταγματικής αναθεώρησης. Τέλος είναι πια καιρός να αποσυνδεθούν οι μνημονιακές πολιτικές λιτότητας από μέτρα δημοσιονομικού, φορολογικού χαρακτήρα και να συνδεθούν με τον τεχνολογικό, διοικητικό, μηχανογραφικό, μεταρρυθμιστικό εκσυγχρονισμό του Δημόσιου Τομέα (διαδικασίες αξιολόγησης) με στόχο την παραγωγικότερη λειτουργία του (καταπολέμηση της διαφθοράς), προς όφελος της κοινωνίας και του δημοσίου συμφέροντος.

«... Στις μέρες μας δεν γεννιέται κανείς φτωχός, γίνεται. Αυτή είναι η καινοτομία... Η κοινωνία παράγει φτώχεια με τον ίδιο τρόπο που παράγει εμπορεύματα και πλούτο. Η φτώχεια δεν είναι ένδειξη μιας κοινωνίας που αδυνατεί να παράγει πλούτο, αλλά το προϊόν μιας κοινωνίας, η οποία θέλει να μεγιστοποιήσει τον πλούτο που μπορεί να παράγει ο καθένας και η οποία απορρίπτει τους άλλους. Με την έννοια αυτή, η παραγωγή προϊόντων και η παραγωγή φτώχειας, δυστυχώς συμβαδίζουν...»
(D. Clerc, Γάλλος συγγραφέας).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρουφάκης Γ. – (Παγκόσμιος Μινώταυρος – Οι πραγματικές αιτίες της κρίσης - 2011)

Barro R. – (Η Διάλυση της Ευρωζώνης , Wall Street Journal - 2011)

Γεωργακόπουλος Θ. – (Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία - 1982)

Εθνική Τράπεζα (Ε.Τ.Ε.) – (Κλαδικές Μελέτες – 4^{ος} / 2010)

Καζάκος Π. – (Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά - 2001)

Κρεμμυδάς Β. – (Εισαγωγή στην Νεοελληνική Οικονομική Ιστορία - 2000)

Krugman P. – (International Economics, Theory and Policy - 2006)

Λιαργκόβας Π. – (Σύγχρονα θέματα της Ελληνικής και Διεθνούς Οικονομίας - 2010)

Μαραγκουδάκης Μ. – (Αμερικανικός Φονταμενταλισμός - 2010)

Μπιτζένης Α. – (Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών και η Μετάβαση των χωρών της Α. Ευρώπης - 2003)

Παπαδημητρίου Ζ. – (Πολιτικό Σύστημα, Τηλεόραση και διαχείριση του ανθρώπινου πόνου - 2009)

Roche M. – (Η Τράπεζα - 2010)

Stiglitz J. – (Οικονομική του Δημοσίου Τομέα - 1988)

Τζωρτζάκης Κ. και Τζωρτζάκη Α. – (Αρχές Μάρκετινγκ – η Ελληνική Προσέγγιση – 2002)

Τοπαλίδης Χ. - (Ο σύγχρονος ρόλος των αγορών Χρήματος / Κεφαλαίου και η υποχώρηση της πραγματικής οικονομίας - 2010)

Τσαμουργκέλης Γ. –(Το Σενάριο της Δραχμής , Capital.gr - 2012)

Χατζηκωνσταντίνου Γ. – (Ενάντια στην πανουργία του λόγου - 2007)

(Στον Αστερισμό της μοιρολατρίας των Ιδεοληψιών – 2010)

(Οικονομικισμός και Κοινωνία - 2010)

(Το Οικονομικό Σύστημα και η Εξέλιξη του - 2009)

Χιόνης Δ. – Παπαγεωργίου Π. – (Διεθνής Επιχειρηματική Δραστηριότητα και Οργανισμοί - 2003)

Volcker P. – (Washington Post - 2005)

www.balkans.com, www.worldbank.org, Ναυτεμπορική – (2010)